

Gryaabs lånesituation 2017-10-31

Ränteexponering

Belopp i mkr

	Lån	Swaps	Räntetak	Ränteexponering %	
0-1 år	1139	0	0	1139	79%
1-3 år	300	150	0	450	31%
> 3 år	0	100	0	100	7%
Summa	1439	250	0	1689	117%

Belopp i tkr

Lån	Slutdag	Aktuell ränta			
		Fast	Rörlig		
Koncernbanken	2017-12	150 000	0,23%	Bindningstid 2017-12-05	3,6
Koncernbanken	2017-12	300 000	0,09%	Bindningstid 2017-12-04	7,1
Koncernbanken	2018-03	300 000	2,41%	Bindningstid 2018-03-21	29,1
Koncernbanken		691 651	1,50%	Checkreditlån, bind.tid 3 månader	21,6
Summa		1 441 651			61,4

Swaps

	Slutdag	Aktuell ränta	
		Fast	Rörlig
Koncernbanken, S431	2018-04	150 000	2,18%
Koncernbanken, S433	2020-07	100 000	2,66%
Koncernbanken, S417	2017-08	0	1,99%
Summa		250 000	

Saldo på kommunkontot per 2017-10-31

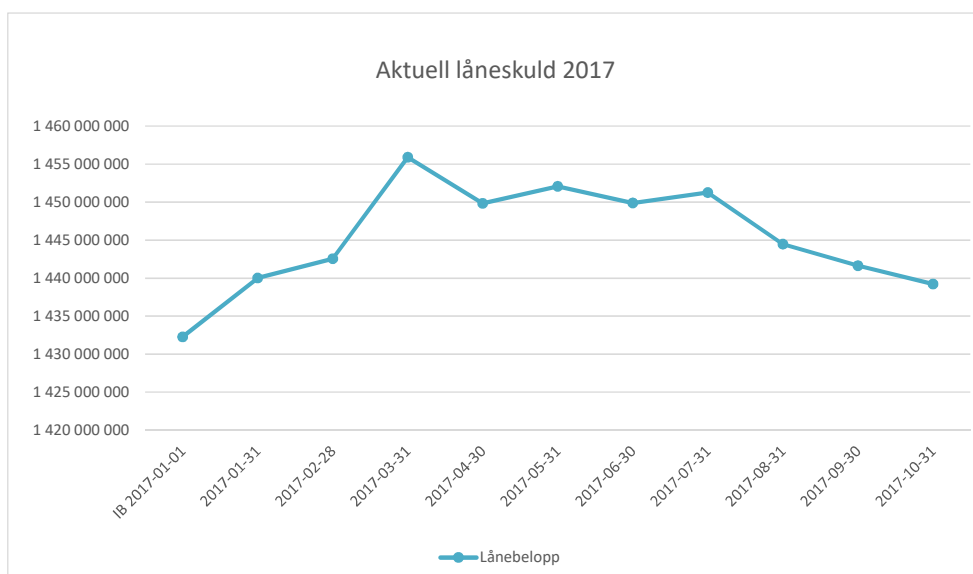
689 230 (Limit 720 000)

Aktuell medelränta under året **1,82** **(2,27)**

Våra korta lån har ersatts av en checkcredit med en limit på f.n.720 mkr. Vi betalar ränta endast på utnyttjad kredit.

Aktuell ränta på checkreditlånet är 1,50%.

Bedömning av räntans utveckling är att den kommer att vara svagt uppåtgående under kommande år. Men att utfasning av lån och swappar och övergången till checkkredit har en positiv effekt på Gryaabs räntekostnader.

Ack. Utfall 2017-10				Helår	Helår	Helår
Utfall	Budget	Diff.	RESULTATRÄKNING 2017	Prognos 4-17	Budget-17	Bokslut-16
			Verksamhetens intäkter			
267 500	267 489	11	Taxor och avgifter	321 004	321 000	307 100
35 306	35 309	-3	Övriga intäkter	42 053	42 373	42 144
302 806	302 798	8	Summa rörelseintäkter	363 057	363 373	349 244
			Verksamhetens kostnader			
			Övriga verksamhetskostnader			
19 749	23 493	3 744	Anläggnings- och underhållsmaterial	27 304	28 193	23 523
855	1 017	162	Hyra av anläggningstillgångar	996	1 221	1 486
26 731	25 452	-1 279	Bränsle, energi och vatten	32 152	30 544	32 984
10 551	10 939	388	Förbrukningsmaterial och reparationer	12 829	13 127	11 389
10 169	9 516	-653	Entreprenader och köp av verksamhet	12 170	11 330	10 709
44 995	44 968	-27	Övriga verksamhetskostnader	55 096	53 947	54 133
8 459	8 041	-418	Markhyror, fastighetsservice	9 965	9 650	9 319
121 509	123 426	1 917	Summa övriga verksamhetskostnader	150 512	148 012	143 543
			Personalkostnader			
41 872	44 270	2 398	Löner/Arvoden	51 385	53 170	50 033
20 800	21 117	317	Soc. avgifter/Pensioner	25 156	25 396	22 863
3 180	2 473	-707	Övriga personalkostnader	3 727	2 968	3 257
65 852	67 860	2 008	Summa personalkostnader	80 268	81 534	76 153
187 361	191 286	3 925	Summa verksamhetskostnader	230 780	229 546	219 696
			Kapitalkostnader			
			Av- och nedskrivningar			
82 604	87 876	5 272	Avskrivningar	101 302	105 456	86 322
82 604	87 876	5 272	Summa avskrivningar	101 302	105 456	86 322
32 841	23 636	9 205	Resultat före finansiella poster	30 975	28 371	43 226
			Finansiella intäkter o kostnader			
295	291	4	Övr. ränteintäkter o likn. resultatposter	352	349	358
21 900	23 932	2 032	Övriga finansiella kostnader	26 320	28 720	30 308
-21 605	-23 641	2 036	Summa finansiella poster	-25 968	-28 371	-29 950
104 209	111 517	7 308	Summa kapitalkostnader	127 270	133 827	116 272
11 236	-5	11 241	Resultat efter finansiella poster	5 007	0	13 276

Underskrift:

Karin van der Salm

Nyckeltal - 2017

Ackumulerat			Text		Helår	Helår
Utfall	Budget	Avvikelse	Resultaträkning i tkr	Prognos 4-17	Budget-17	Bokslut-16
			Övriga intäkter			
5 231	4 791	440	Slutna system	5 566	5 750	5 672
2 569	3 083	-514	Organiskt avfall	3 083	3 700	3 218
17 732	16 083	1 649	Biogas Göteborg Energi	20 850	19 300	18 384
5 346	6 666	-1 320	Värmepump Göteborg Energi	6 918	8 000	7 619
			Verksamhetens kostnader			
14 779	16 935	2 156	Kemikalier (Samlat)	21 004	20 323	15 335
21 117	19 291	-1 826	Slam	25 499	23 150	25 232

Genomsnittlig låneränta ack.-17 1,82% För. 2017

Låneskuld Tkr per 2017-10-31	1 439 230	
Låneskuld Tkr per 2017-09-30	1 441 651	- 2 421

Övergripande kommentar till utfall tom oktober 2017

Övriga intäkter

Värmepump är 1,3 mkr lägre än budget och biogas är 1,6 mkr högre än budget.
Organiskt avfall är ca 0,5 mkr lägre än budget.
Tjörns kommun har ej rapporterat under 2017, motsvarar 1,2 mkr fram till oktober.

Anläggning och underhåll

Reservdelar 1,6 mkr lägre än budget, kemikalieinköp är 2,1 mkr lägre än budget.

Bränsle och energi

1,3 mkr högre än budget, både el och fjärrvärme dyrare.

Div. verksamhet

Slamtransporter är 1,8 mkr högre än budget och konsultkostnaderna är 2,8 mkr lägre än budget.
Avvikelser kan noteras främst för tekniska och juridiska konsulter.
Avsättning för preliminära kostnader har ökat med 1,9 mkr under månaden.

Personalkostnader

Utfall 2 mkr lägre än budget, främst beroende på obemannade tjänster.

Avskrivningar

Samtliga större investeringar är aktiverade, kvarstår en restpost på EN-projektet, utfall 5,3 mkr lägre än budget.

Finansnetto

Fortsatt lågt ränteläge gör att bolagets utfall är 2 mkr lägre än budget.

Uppföljningsrapport 3 2017 Bolag

Gryaab AB

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning	3
2 Resultatredovisning och analys.....	4
2.1 Väsentliga händelser och verksamhetens utveckling.....	4
2.1.1 Affärsområde/dotterbolag eller motsvarande	5
2.2 Utfall och prognos	5
2.2.1 Utfall till och med perioden.....	6
2.2.2 Prognos	7
2.2.3 Resultat per affärsområden/dotterbolag eller motsvarande.....	8
2.3 Utveckling inom personalområdet.....	8
2.3.1 Personalvolym och lönekostnad.....	8
2.3.2 Övrig utveckling inom personalområdet.....	9
2.4 Investeringar	9
2.4.1 Projektredovisning	9
2.5 Uppföljning av särskilda beslut och uppdrag	10
2.6 Stadshus AB:s uppföljning av social hållbarhet	10

1 Sammanfattning

Ekonomi

Gryaabs ekonomiska resultat för det tredje kvartalet 2017 blev väsentligt bättre än budget vilket beror på lägre drifts- och kapital kostnader. Med anledning av ovanstående lämnar Gryaab en ny prognos för helåret 2017 där resultatet bedöms bli ca 5,0 mkr mot ett budgeterat nollresultat.

Verksamhet

Baserat på resultat till och med oktober månad ser Gryaab för närvarande ingen risk att inte möta krav för helåret 2017. Reningsverksamheten har under året fungerat väl.

Investeringar / Projekt / Utredningar

De stora ombyggnadsprojekt som har pågått under de senaste tre åren är i slutskedet. Provdrift pågår och den nya anläggningsdelen för nitrifikation ger en signifikant påverkan på kväveresultatet. Projektet har utvecklats mycket väl och anläggningen förväntas uppfylla de krav och mål som sattes upp. Ekonomiskt ser det bra ut och investeringen håller sig väl under budget.

Utbyggnaden av nya driftlokaler är också i slutskedet. Driften har flyttat in i de nya lokalerna. Projektets budget är 105 mkr och utfall väntas bli något under denna siffra. Arbete med att utreda förutsättningar för ett nytt miljötillstånd för verksamheten är färdigt och ansökan om nytt miljötillstånd är inlämnad. Senast vid utgången av 2018 måste ett nytt miljötillstånd finnas på plats. Utfallet i form av krav på verksamheten kommer i mycket hög grad att styra storleken på de investeringar som kan komma att bli nödvändiga.

Gryaab arbetar tillsammans med Göteborgs Hamn för att säkra mark för eventuell framtida utökad verksamhet. Preliminärt finns ett markområde i direkt anslutning till befintlig tomt som ägs av Göteborgs Hamn och diskussioner om ett arrendeavtal är uppstartad.

Personal

Gryaab fortsätter att utveckla engagemang och arbetsmiljö genom olika utbildningsinsatser. Under 2017 har Gryaab genomfört ett medarbetarprogram för all personal för att stärka företagskulturen och nå ett ännu större engagemang och ännu bättre arbetsmiljö.

Personalmängden har och kommer att öka med någon personer under 2017 för att ersätta inhyrd personal inom elgruppen.

2 Resultatredovisning och analys

2.1 Väsentliga händelser och verksamhetens utveckling

Ekonomi

Gryaabs resultat per 2017-10-31 uppgår till 11 236 tkr (19 130) mot ett budgeterat resultat på -6 tkr (600). Motsvarande period, 2016, står inom parentes.

Gryaab har under 2017 haft lägre driftkostnader som ligger i storleksordningen 2 mkr under budget. Det är främst kostnader för underhållsinsatser som ligger 4 mkr under budget. Kostnader för energi och kemikalier är dock högre än väntat pga högre energikostnader och ökad kemikalieförbrukning för slam. Delvis förväntas högre kostnader under slutet av året då en del utfört arbete ännu ej fakturerats samt att installation av en större fullskalig testanläggning pågår. De lägre driftkostnaderna är delvis styrt av att 2017 hitills är ett år med måttlig nederbörd.

Gryaab har haft drygt 7 mkr lägre kostnader för räntor och avskrivningar. Stora investeringar har blivit färdigställda mot lägre kostnad än budget. Räntekostnaderna avviker stort från budget vilket beror på en betydligt lägre medelränta än vad som budgeterats, 1,8% mot 2,1% i budget.

Gryaab bedömer därmed att resultatet för helåret 2017 hamnar i intervallet 5-6 mkr.

Verksamhet

Reningsresultat kväve: 8,0 mg/l (krav 10 mg/l)

Reningsresultat fosfor: 0,22 mg/l (krav 0,3 mg/l)

Reningsresultat BOD7 (organiskt material): 8,8 mg/l (krav 10 mg/l)

Produktion av REVAQ slam: 32 000 ton (mål 22 000 ton)

Produktion av biogas: 61,1 GWh (mål 75 GWh, prognos 73 GWh)

Tillrinningen har under perioden varit måttlig vilket påverkar Gryaabs kostnader men även reningseffekten. Anläggningen har fungerat väl och den nya anläggningsdelen för kvävereduktion ger tydligt resultat.

Produktion av REVAQ-slam har skett kontinuerligt under året och efterfrågan från jordbrukare är fortsatt god. Gryaab avser att fortsätta öka avsättningen mot jordbruk under kommande år.

Investeringar / Projekt / Utredningar

EN 2013

Den nya anläggningen för avskiljning av kväve har tagits i drift under våren 2017 och visar hittills mycket goda resultat. Den sista delen av anläggningen, rejektvattenreningen, tas i drift under hösten. Projektet har hållit sig väl inom budget och tidplan. Beställt till och med oktober var ca 330 mkr av totalt 360 mkr.

Lokaler 2012

Utbyggnad av Gryaabs driftslokaler med avsikt att få förbättrade möjligheter för bland annat laboratorium, kontrollrum och reception är nu färdig. Under sommaren har driften flyttat in i de nya lokalerna. Projektet är ekonomiskt ansträngt och styrelsen har godkänt en utökad budget från 74 mkr till 105 mkr. Beställt till och med oktober är ca 100 mkr av totalt 105 mkr.

Övriga pågående investeringar

- Nytt miljötillstånd, ett projekt för att uppdatera Gryaabs miljötillstånd, budget 5 mkr, klart 2018

- Ny slamavvattning, ett projekt för att byta ut gammal utrustning för separering av vatten från slam, budget 48 mkr, anläggningen körs i provdrift sedan april 2017.

Gryaab har även under året fortsatt arbetet för att säkra mark för framtida reningsbehov. Under året har diskussioner förts med Göteborgs Hamn mot att förvärva eller säkra Rödjan 727:4

Om och när Gryaab behöver ytterliggare mark styrs av krav i kommande miljötillstånd och hur mycket tillskottsvatten som ska behandlas i framtiden. Sannolikt kommer dröja till minst 2018 innan det är klarlagt om/när Gryaab behöver ytterliggare verksamhetsyta .

2.1.1 Affärsområde/dotterbolag eller motsvarande

Berör ej Gryaab

2.2 Utfall och prognos

Resultaträkning i sammandrag

	Period				Helår			
	Utfall	Budget	Avvikels e	Utfall fg år	Prognos	Fg prognos	Budget	Bokslut fg år
Intäkter	302 80 6	302 79 9	7	290 72 5	363 057	363 536	363 37 3	349 24 4
Kostnader	-269 965	-279 164	9 199	-246 371	-332 082	-332 645	-335 002	-306 000
Rörelseresultat	32 841	23 635	9 206	44 354	30 975	30 891	28 371	43 245
Finansiella intäkter	295	291	4	295	353	351	349	358
Finansiella kostnader	-21 900	-23 932	2 032	-25 519	-26 320	-26 469	-28 720	-30 308
Resultat efter fin.poster	11 236	-6	11 242	19 131	5 008	4 773	0	13 295

Resultaträkning

	Utfall period	Aktuell budget period	Avvikelse utfall/budget	Prognos hel år	Aktuell budget helår	Bokslut fg år
Taxor och avgifter	267 500	267 489	11	321 004	321 000	307 100
Övriga intäkter	35 306	35 309	-3	42 053	42 373	42 144
Summa intäkter	302 806	302 798	8	363 057	363 373	349 244
Löner/arvoden	-41 872	-44 270	2 398	-51 385	-53 170	-50 033
Soc. avgifter/pensioner	-20 800	-21 117	317	-25 156	-25 396	-22 863
Övriga personalkostnader	-3 180	-2 473	-707	-3 727	-2 968	-3 257
Summa personalkostnader	-65 852	-67 860	2 008	-80 268	-81 534	-76 153
Anläggnings och underhålls material	-19 749	-23 493	3 744	-27 304	-28 193	-23 523

	Utfall period	Aktuell budget period	Avvikelse utfall/budget	Prognos hel år	Aktuell budget helår	Bokslut fg år
Entreprenad och köp av verksamhet	-10 169	-9 516	-653	-12 170	-11 330	-10 709
markhyror, fastighetsservice	-8 459	-8 041	-418	-9 965	-9 650	-9 319
Hyra av anläggningstillgångar	-855	-1 017	162	-996	-1 221	-1 486
Bränsle, energi, vatten	-26 731	-25 453	-1 278	-32 152	-30 544	-32 984
Förbrukningsmaterial och reparationer	-10 551	-10 939	388	-12 829	-13 127	-11 389
Övriga verksamhetskostnader	-44 995	-44 968	-27	-55 096	-53 947	-54 133
Summa övriga verksamhetskostnader	-121 509	-123 427	1 918	-150 512	-148 012	-143 543
Avskrivningar	-82 604	-87 876	5 272	-101 302	-105 456	-86 303
Summa avskrivningar	-82 604	-87 876	5 272	-101 302	-105 456	-86 303
Summa verksamhetens kostnader	-269 965	-279 163	9 198	-332 082	-335 002	-305 999
Summa verksamhetens nettokostnader	32 841	23 635	9 206	30 975	28 371	43 245
Ränteintäkter	295	291	4	353	349	358
Övriga finansiella intäkter	0	0	0	0	0	0
Summa finansiella intäkter	295	291	4	353	349	358
Räntekostnader	-21 900	-23 932	2 032	-26 320	-28 720	-30 308
Övriga finansiella kostnader	0	0	0	0	0	0
Summa finansiella kostnader	-21 900	-23 932	2 032	-26 320	-28 720	-30 308
Resultat efter finansiella poster	11 236	-6	11 242	5 008	0	13 295

2.2.1 Utfall till och med perioden

Utfall till och med perioden

Gryaab resultat uppgick till 11 236 tkr (19 130) mot budgeterade -6 tkr (600). Belopp inom parantes avser motsvarande belopp 2016.

Verksamhetens totala nettokostnader var 269,9 mkr (246,3) mot budgeterade 279,1 mkr (255,3). Gryaabs driftkostnader var 187,3 (176,4) mot budgeterade 191,3 (188,8). Avgifterna uppgick till 267,5 mkr (255,9) mot budgeterade 267,5 mkr (255,9). Övriga intäkter uppgick till 35,3 mkr (34,8) mot budgeterade 35,3 mkr (34,7).

Avvikelsen mot budget på Gryaabs övriga intäkter kan sammanfattas till, %-sats inom parantes anger hur stor del av budget avvikelsen utgör:

ca - 514 tkr (17%) i lägre intäkter för mottagning av organiskt avfall

ca + 440 tkr (9%) i högre intäkter för mottagning från slutna system

ca + 1 649 tkr (10%) högre intäkter för försåld gas
ca - 584 tkr (12%) i lägre intäkter för eget arbete i projektarbete
ca - 1 320 tkr (20%) i lägre intäkter för drift av Göteborg Energis värmepump
· många stopp under sommaren
ca 200 tkr i högre intäkter fördelad på många andra poster

Avvikelsen mot Gryaab budget på Gryaabs driftkostnader kan sammanfattas till:

ca 2 008 tkr (3%) i lägre personalkostnader, fördelat på många olika poster
· löner/arvoden ca - 2 398 tkr lägre beroende på vakanser mot budget
· pensioner/sociala avgifter ca 317 tkr lägre
· utbildning ca 349 tkr högre
· annat ca 358 tkr högre
ca 3 744 tkr (16%) i lägre anläggnings- och underhållskostnader
· kemikaliekostnader ca 2,1 mkr lägre än budget. Delvis beroende på måttliga flöden, delvis på processoptimeringar, delvis på kommande kostnader för fossilfria kemikalier under slutet av året. Reservdelar och instrument ligger 1,6 mkr under budget
ca 653 tkr (7 %) i högre kostnader för entreprenader
· ökade underhållsinsatser under året
ca 418 tkr (5%) i högre kostnader för fastighetsservice och markhyror
· fokus på yttre miljö i samband med nybyggnationer
ca 1 279 tkr (5%) i högre kostnader för bränsle, energi och vatten
· nytt fjärrvärmeavtal, högre elförbrukning pga recirculation av vattnet.
ca 1 826 tkr (9%) i högre kostnader för slamdisponering
· lägre torrhalt på slammet

Diverse verksamhet 44 995 tkr, budget 44 968 tkr

ca 2 383 tkr (13%) i lägre kostnader för konsulter, köpta tjänster och annan inhyrd personal

· Under 2017 har Gryaab genomfört en större undersökning av hushållsspillavtten som ej ännu fakturerats.

ca 580 tkr i högre kostnader fördelat på ett övriga kostnadsslag inom rubriken

Gryaabs kostnad för avskrivningar är 82,6 (69,9) mkr mot budgeterade 87,9 (72,9) mkr. Avvikelsen på avskrivningar beror delvis på senare aktivering än planerat samt längre avskrivningstider mot planerat.

Gryaabs finansiella kostnader var 21,6 mkr (25,2) mot budgeterade 23,6 mkr (28,3). Avvikelsen på finansiella poster beror på en lägre medelränta än bedömt.

Allt som allt en positiv avvikelse mot budget på 11,2 mkr.

2.2.2 Prognos

Prognos för helåret 2017

Med anledning av ovan beskrivet resultat lämnar Gryaab en ny prognos för helåret 2017 (ändring mot budget).

Övriga intäkter minskas med 329 tkr vilket huvudsakligen beror på högre gaspriser som resultat av nytt avtal.

Personalkostnader minskas med 1 266 tkr vilket beror på de vakanser som varit under 2017.

Anläggnings- och underhållskostnader minskas med 889 tkr på grund av minskade kostnader på framförallt kemikalier. 2017 har hitills varit ett år med måttlig nederbörd vilket påverkar Gryaabs behov av kemikalier.

Kostnaden för entreprenader förväntas bli 800 tkr under budget då underhåll på tunnelsystemet inte har utförts enligt plan beroende på att entreprenörer inte varit tillgängliga.

Kostnaden för bränsle, energi och vatten förväntas bli 1 600 tkr över budget. Trots lägre flöden har mer recirkulation av vattnet betytt att elenergin ligger något över budgeterad nivå. Nytt avtal för värme har medfört högre kostnader för fjärrvärme.

Kostnaden för rep- och underhållsmaterial förväntas bli ungefär som budget.

Kostnaden för slamrenskningsanläggningar ökas med 1 800 tkr då den nya slamavvattningsutrustning har tagits i drift senare än budgeterat samt att prestationen är lägre än förväntat.

Övriga övriga verksamhetskostnader minskas något och därmed är totalen för övriga verksamheten prognostiserad till 55 100 tkr, 1 150 tkr över budget.

Gryaabs räntekostnader minskas med 2 400 tkr till 26 320 tkr. Lånevolym är i enlighet med budget men medellåneräntan ligger för närvarande på 1,82% mot budgeterade 2,1%.

Gryaabs avskrivningar minskas med 4 154 tkr och beror på lägre utfall i projekt.

Övriga förändringar i prognosen av kostnaderna är mindre och redovisas inte här.

Gryaabs prognostiserade resultat bedöms därmed bli 5,0 mkr mot budgeterat 0 för helåret 2017.

Prognosens säkerhet är i viss utsträckning beroende av väderförhållanden under resten av året.

2.2.3 Resultat per affärsområden/dotterbolag eller motsvarande

	Period			Helår			
	Utfall	Budget	Avvikelse	Prognos	Fg prognos	Budget	Bokslut fg år

Berör ej Gryaab

2.3 Utveckling inom personalområdet

2.3.1 Personalvolym och lönekostnad

Belopp i tkr	Utfall tom okt 2017	Utfall tom okt 2016	Prognos 2017	Bokslut 2016
Lönekostn. exkl arvoden	41 640	41 072	51 107	50 033
Arbetad tid (årsarbetare)	88,6	89,7	108	109

Lönekostnad per årsarbetare	470	457,9	473,2	459
-----------------------------	-----	-------	-------	-----

2.3.2 Övrig utveckling inom personalområdet

Även under 2017 har Gryaab haft en förhöjd nivå på sjukfrånvaro. Det beror på att en person blivit långtidssjukskriven vilket slår ganska hårt på en så liten organisation.

Den nuvarande driftschefen kommer att gå in i en roll som senior advisor och säkerhetschef. Rekrytering av ny driftchef pågår för närvarande.

I övrigt bedöms personalsituationen utvecklas väl. I de rekryteringar som varit aktuella har tillgången till sökande fortsatt varit god.

2.4 Investeringar

Investeringar i materiella och immateriella anläggningstillgångar

Nettoutgifter i mkr	Utfall t o m okt	Prognos helår	Fg prognos helår	Budget helår
Nyinvesteringar	64	65	65	57
Reinvesteringar	19	22	25	38
SUMMA INVESTERINGAR	83	87	90	95

Investeringar i finansiella anläggningstillgångar

Aktier och andelar, i mkr	Utfall perioden 2017
Summa investeringar	

2.4.1 Projektredovisning

Projektredovisning investeringsobjekt

Benämning projekt enl. inv. plan, i mkr	Budget per projekt	Ack utfall tom perioden	Aktuell prognos för hela projektet	Beräknas färdigt (år, kvartal)
EN 2013	360	331	335	2017,4
Driftcentral	105	98	105	2 017,4
Slamavvattnings 2016	48	42	48	2 017,4

Projekt EN 2013 är fysiskt färdigställt och anläggningen har tagits i drift. Projektet är under en avslutningsperiod med dokumentationshantering och överlämning till driftavdelningen.

Driftcentralen är fysiskt färdigställd och personal har flyttat in i de nya verksamhetslokalerna under sommaren 2017. Projektet är under en avslutningsperiod med dokumentationshantering och överlämning till fastighetsgruppen.

Slamavvattning 2016 är i drift, optimering och dokumentationshantering pågår.

2.5 Uppföljning av särskilda beslut och uppdrag

Gryaab har inget att rapportera.

2.6 Stadshus AB:s uppföljning av social hållbarhet

	Antal insatser/ej relevant för bolaget
Utbildning/skolresultat	
Antal aktiviteter/insatser som genomförts som bidrar till bättre skolresultat?	43 studiebesök av barn i årsklass 4-6
- antal individer som omfattats?	1161
Arbete	
Antal aktiviteter/insatser som genomförts som bidrar till att fler personer kommer i arbete?	5 praktikantplatser varav 2 nyanlända
- antal individer som omfattats	5
Bostad	Ej relevant för bolaget
Antal bostäder som färdigställts?	
Antal bostäder som är påbörjade?	
Antal aktiviteter/insatser som genomförts som bidrar till en hälsofrämjande närmiljö?	

Teknisk försörjning
Sven-Ove Pettersson

Säkerhetsarbetet på Gryaab 2016-11-01 till 2017-10-31: Rapport till styrelsen

Figur 1. Losslitna elkablar efter explosion i skruvpress

Explosion i nyinstallerad slamskruvpress

En explosion inträffade 2017-05-23 vid svetsarbeten på en blandningstank (för avloppsslam och polymer) vid en skruvpress för avvattnings av avloppsslam. Tanken var tömd och fylld med vatten för att undvika gassamlingar, dock har tanken en förbindelseledning till skruvpressen där rötgas (metangas) fanns kvar. Gasen hade troligen bildats på grund av slam som fanns inne i skruvpressen. Vid svetsningen på tanken uppstod en explosion i skruvpressen vars huvar fläcktes upp. Inga personer kom till skada. Mer information om denna händelse under rubriken Incidenter.

Säkerhetspolicy

Enligt beslut i Gryaabs styrelse 2016-11-25 så ansluter Gryaab till Göteborg Stads säkerhetspolicy. Policyn är generell för samtliga nämnder och bolag i Göteborg och omfattar även riktlinjer för informationssäkerhet och systematiskt brandskyddsarbetet. Av policyn framgår att:

”Bolagets ledning ska genom tydlig inriktning och fördelning av ansvar engagera sig i verksamhetens säkerhetsarbete samt minst årligen följa upp att säkerhetsnivån är acceptabel med återslagrapportering till styrelsen.”

Denna rapport är den återslagrapportering till styrelsen som anges enligt ovan.

Organisation

I enlighet med säkerhetspolicyn har vd har upprättat en delegation till säkerhetsansvarig (Sven-Ove Pettersson). Säkerhetsansvarig har i sin tur upprättat en delegation till ställföreträdande säkerhetsansvarig (Johan Eidenby). I linjeorganisationen är respektive chef ansvarig för säkerhetsarbetet inom sina arbetsområden.

Vd har också upprättat delegationer avseende arbetsmiljöarbetet till alla avdelningschefer. Avdelningscheferna på Driftavdelningen och Teknisk försörjning har i sin tur vidaredelegerat arbetsmiljöarbetet till sina respektive gruppchefer avseende gruppens ansvarsområden.

Säkerhetsarbetet, redovisning

Säkerhetsarbetet är uppdelat i denna rapport inom följande områden

1. Fysisk säkerhet som skalskydd, brandskydd och säkerhetsutrustning
2. Personsäkerhet, säkerhet inom arbetsmiljöarbetet
3. Krishantering och krisledningsorganisation
4. Processsäkerhet, riskhantering och riskbedömningar
5. Informationssäkerhet
6. Incidenter

Nedan redovisas hur arbetet bedrivits under perioden 1 november 2016 till 31 oktober 2017.

1. Fysisk säkerhet som skalskydd, brandskydd och säkerhetsutrustning

Syrhåla: Sevesoklassning

Sevesoklassningen innebär ökade krav från samhället för att förebygga och begränsa följderna av en allvarlig olycka där farliga ämnen ingår.

För att uppfylla kraven om att förebygga olyckor enligt Sevesolagstiftningen för Syrhåla genomförs kontinuerliga möten med Föreståndarna för brandfarlig vara och genomgång av Säkerhetsledningssystem för Syrhålaanläggningen. Aktuella säkerhetsfrågor belyses då med medverkan av dem som ansvarar för sina respektive delar.

Skalskydd Ryaverket, Syrhåla och tunnarna

Skalskyddet kring Ryaverket och kameraövervakning fungerar fortsatt väl. Trots pågående entreprenader inom Ryaverksområdet har det inte varit några inbrott eller försök till inbrott under 2017. Även Syrhåla har klarat sig från inbrott under året.

Under 2017 har det likt tidigare år varit återkommande inbrott i Gryaabs tillfartstunnlar. Det vanligaste är att man har en batteridrivna rondellkapmaskin som används för att kapa av låsbygel på hänglåset,

gångjärn eller tvärbalken framför porten. Normalt finns inget att stjäla innanför portarna. Kostnaden som drabbar Gryaab är reparation av porten.

Den planerade installationen av larm i Gryaabs samtliga tunnelportar under 2017 har inte hunnits med. Medel finns nu budgeterat för denna installation under 2018. Målet är att installera rörelsedetektorer med kamera innanför dörren för att på så sätt få vetskap om någon gått ner i en tillfartstunnel.

Brandskydd

Brandskyddsutrustning som automatiska släcksystem (inergengas, sprinkler), släckutrustning och utrymningslarm, kontrolleras årligen av externa företag. Inga direkta brister har påtalats under det gångna året.

Under 2017 har slambyggnaden försetts med rökdetektorer. Det var den sista av de befintliga byggnaderna som saknat automatisk brandövervakning.

De nya byggnadsdelar som tagits i bruk 2017 har både rökdetektorer och sprinklersystem. Gäller även kontorsdelarna i nya Driftcentralen. Övriga kontorsdelar på Ryaverket är inte försedda med sprinklersystem.

En gång under 2017 har utrymningslarmet löst ut med fullständig utrymning som följd. Orsaken var att det genomfördes en funktionskontroll av sprinklersystemet och att man då blockerat så att utrymningsklockorna inte skulle börja ringa. Man hade dock missat att larmet gick ut på de bärbara Ascomtelefonerna. Hela personalstyrkan inklusive konsulter och entreprenörer begav sig till uppsamlingsplatsen när larmet kom på telefonerna.

I samband med denna utrymning uppmanades samtliga konsulter och entreprenörer stämpla ut via ID06-systemet (närvarokontrollsystem för att uppfylla skatteverkets krav). Gryaabs kontrollrumsingenjörer kunde då i realtid via en Ipad se att samtliga konsulter och entreprenörer checkat ut och därmed lämnat byggnaden.

Vid den genomgång som görs av Gryaabs operativa risker vart tredje år har beslut tagits under 2017 om att förse ställverket i Biobäddarna med Inergengasanläggning (släcksystem med gas). Motsvarande brandsläckningssystem finns sedan tidigare i huvudställverket och serverrummet.

Säkerhetsutrustning, övrigt

I Gryaabs säkerhetsrutin för säkerhetsansvariga finns 22 uppräknade säkerhetsutrustningar/funktioner som är bedömda som särskilt viktiga ur säkerhetssynpunkt. Den som har ansvaret för en utrustning eller funktion ska avrapportera att de har gjort de kontroller som krävs under det senaste året. Det gäller kontroller av sådant som livräddningsutrustning på bassänger, testkörning av reservkraftaggregat eller kontroll av utrymningsvägar och brandsläckningsutrustning. Avrapportering görs i underhållssystemet T7. Säkerhetsansvarig tar del av resultatet via en sammanställningsrapport som genereras i underhållssystemet.

2. Personsäkerhet, säkerhet inom arbetsmiljöarbetet

Allmänt om arbetsmiljöarbetet på Gryaab

Gryaabs arbetsmiljöarbete bedrivs enligt den av styrelsen fastlagda arbetsmiljöpolicy som finns i Ledningshandboken. För att uppfylla kraven i Arbetsmiljöverkets föreskrift om systematiskt arbetsmiljöarbete finns rutinen Systematiskt arbetsmiljöarbete på Gryaab. Att Gryaabs systematiska arbetsmiljöarbete fungerar följs årligen upp av Gryaabs Arbetsmiljögrupp (skyddskommitté) som består av vd, säkerhetsansvarig, arbetsmiljösamordnare och skyddsombud.

Ansvar för det fungerande arbetsmiljöarbetet finns i linjeorganisationen. Det är cheferna som driver och samordnar. Arbetsmiljö är en stående punkt på agendan på arbetsplatsträffar på grupp- och avdelningsnivå samt på personalmöten som vd ansvarar för.

Olyckor och tillbud

Arbetsmiljögruppen följer årligen upp statistik över olyckor och tillbud samt att det som noterats vid arbetsmiljöronder blivit åtgärdat. Vid Arbetsmiljögruppens uppföljning 2017 av 2016 års olyckor och tillbud konstaterades att det har registrerats tre olyckor och tjugo tillbud under 2016. Ingen av de inrapporterade tillbuden eller olyckorna har varit av allvarlig karaktär. Antalet olyckor är samma medan tillbuden har ökat jämfört med 2015. Troliga orsaker till ökat antalet tillbud ökat är det varit flera om- och nybyggnadsprojekt i gång under 2016, att det är många nya medarbetare i driften, att det från och med 2016 även registreras tillbud och olyckor för entreprenörer (tre tillbud och en olycka). Arbetsmiljögruppen har inte kunnat se att det förekommit några systematiska tillbud eller olyckor under 2016.

Se bifogad statistik över olyckor och tillbud, bilaga 1.

Arbetsmiljöverkets inspektion 2017

I mars 2017 genomförde Arbetsmiljöverket en inspektion avseende kemiska arbetsmiljörisker, trycksatta anordningar, arbete i explosionsfarlig miljö och uppföljning av olyckor och tillbud i explosionsfarlig miljö. Följande punkter noterades vid inspektionen:

- Avsaknad av sammanställning över kemiska riskkällor med hygieniskt gränsvärde.
- Avsaknad av riskbedömningsdokumentation över trycksatta anordningar innan de togs i bruk.
- Brister i riskbedömning över arbeten som utförs i explosionsfarlig miljö.
- Brister i rutin som anger hur olyckor och tillbud hanteras i explosionsfarlig miljö.

Inför Arbetsmiljöverkets uppföljningsbesök 2017-09-27 hade Gryaab lagt ner ett omfattande arbete för att åtgärda främst de två översta punkterna enligt ovan. Vid uppföljningsbesöket hade arbetsmiljöverkets inspektörer inga anmärkningar på Gryaabs redovisning. Ärendet blev därmed avslutat.

Laglistan

För att underlätta för Gryaabs chefer att ha kontroll över befintlig arbetsmiljölagstiftningen samt de nyheter som kommer inom arbetsmiljöområdet köper Gryaab in tjänsten Laglistan från ett konsultföretag. Alla chefer får tillgång över en lista med den arbetsmiljölagstiftning som direkt berör den aktuella tjänsten. Två gånger om året sker en uppdatering av Laglistan och en genomgång/presentation av nyheter inom arbetsmiljölagstiftningen.

Utbildning

Under 2017 har följande allmänna utbildningar genomförts:

- **IT-säkerhet:** En halvdags IT-säkerhetsutbildning som varit obligatorisk för Gryaabs personal att närvara på har genomförts under året. Målet har främst varit att Gryaab inte ska bli "smittat" av datavirus som passera Gryaabs brandväggar via personal som av okunskap klickar på länkar eller laddar ner filer som kan orsaka skada.
- **Brandfarlig vara:** Eftersom vi hanterar brandfarliga varor på Ryaverket har ledningsgruppen beslutat att samtliga anställda ska genomgå en endagars grundutbildning om brandfarlig vara. Vi har tidigare genomfört en sådan utbildning för hela personalen. Under 2017 har vi

genomfört en utbildningsdag för dem som anställts efter den tidigare genomförda utbildningen.

- **Härdplastutbildning:** Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift Kemiska Hälsorisker AFS 2014:43 ska personal som kommer i kontakt med härdplaster (förekomm i limmer, och vissa färger, mm) genomgå en utbildning kring hantering av dessa ämnen. En sådan utbildning är genomförd under 2017 med ca 30 st medarbetare.

Personlig skyddsutrustning

Personalen som arbetar ute i verksamheten har normalt den personliga skyddsutrustning såsom andningsmask, skyddskläder och liknande som behövs för att kunna utföra sitt uppdrag. Centralt på förrådet finns extrautrustning för den som behöver vid enskilda tillfällen.

I respektive säkerhetsrutin för riskfyllda arbetsmoment finns angivet vilken skyddsutrustning som ska användas vid det aktuella arbetstillfället.

3. Krishantering och krisledningsorganisation

Allmänt

Gryaab har rutiner för krishantering och krisledningsorganisation som finns i Gryaabs Säkerhetshandbok. Där finns också checklistor som respektive disciplin har som stöd i samband med att en eventuell kris inträffar.

Årligen genomförs en genomgång med krisledningsorganisationen kring organisationen och gällande rutiner. Under 2017 har två sådana genomgångar genomförts för att fånga upp samtliga personer som ingår i Gryaabs krisledningsorganisation.

För första gången någonsin har Gryaabs krisledningsorganisation agerat i ett skarp läge. Det var i samband med den explosion som inträffade i en skruvpress som finns beskriven under kapitlet Incidenter nedan. En uppföljning/utvärdering av krisledningsorganisationens arbete under den händelsen har genomförts. Resultatet visade att de som varit inblandade både inom krisledningsorganisationen samt de som arbetade operativt under händelsen ansåg att det fungerat väl.

Krisövningar

Under 2017 har inga krisövningar genomförts.

4. Riskhantering och riskbedömningar

Allmänt

Gryaabs rutin Operativa risker beskriver övergripande hur Gryaab hanterar risker som kan orsaka skada på människor, miljö eller egendom till följd av mänskliga fel, felaktiga konstruktioner eller system samt icke ändamålsenliga eller felaktiga interna processer.

Riskhantering 2017

Under året har arbete med riskhantering främst varit inriktat på områdena Processrisker och Övriga risker.

Processrisker

Med utgångspunkt från den under 2015 och 2016 genomförda Hazop-analysen av Gryaabs processanläggningar har arbetet under 2017 varit inriktat mot att genomföra åtgärder där risker identifierats. Störst fokus har riktats mot att förbättra arbetsmiljön i anläggningsdel IN. Det är byte av

grovrengaller, test av olika tekniker för att hantera grovrenset samt ombyggnad av ventilationssystemet. Det är ett omfattande utredningsarbete som behöver göras med tanke på komplexitet och de stora kostnader som de olika åtgärdsförslagen för med sig.

Övriga risker

Omfattar risker på grund av yttre påverkan, intrång, hot, informationssäkerhet, mm.

Enligt rutinen Operativa risker ska en förnyad riskbedömning genomföra vart tredje år. Den förnyade riskbedömningen pågår i nuläget. Då görs också riskbedömning enligt rutinen Gryaabs tolerabla risknivå (ny rutin sedan 2015) med femgradig skala. Tidigare har Gryaab haft en fyrgradig skala för riskbedömning.

5. Informationssäkerhet

Gryaab följer de riktlinjer för informationssäkerhet som finns bilagda Göteborgs stads säkerhetspolicy. Det har under 2017 förekommit flera större attacker med krypteringsvirus i omvärlden. Gryaab har hittills inte drabbats. Det pågår ett kontinuerligt arbete inom IT-gruppen för att upprätthålla skyddsnivån. All datatrafik (med något undantag) passerar både Gryaabs och Göteborgs stads brandväggar. Hela personalen har också gått en IT-säkerhetsutbildning som omnämns under utbildningsavsnittet ovan för att undvika att virus kommer in via personliga datorer. Även Göteborg Stad har agerat genom att skicka ut en e-utbildning om IT-säkerhet till samtliga anställda inom Göteborg Stad.

6. Incidenter 2017

Redovisning av allvarliga incidenter på Gryaab mellan 2016-11-01 till 2017-10-31.

Explosion i nyinstallerad slamskruvpress

Tisdagen 2017-05-23 genomfördes ett planerat stopp av Ryaverket för att genomföra ett antal planerade åtgärder. Detta var samma dag som styrelse och ledningsgruppen åkte till Lidköping för styrelsens policydagar.

En explosion inträffade när en entreprenör från leverantören för de nyinstallerade slamskruvpressarna skulle svetsa i en blandningstank ansluten till en av slamskruvpressarna. Luckorna till slamskruvpressen flög upp, kablage till elutrustning rycktes loss och plåtar kring slamskruvpressen lossnade eller bågnade ut. Ingen person kom till skada när explosionen inträffade. Orsaken till explosionen var att en antändningsbar blandning av rötgas samlats inne i slamskruvpressen (som är innehåller rötslam) sedan kom i kontakt med en tändgnista vid svetsarbetet. Arbetsplatsen har inte varit hanterad som ett EX-klassat område vilket den borde ha varit.

Förutom interna utredningar kring händelsen har även ett externt företag tagit fram en utredning.

Utredningen bifogas denna rapport. Se bilaga 2.

Det förslag till lösning som nu finns för att undvika liknande händelser är att mekaniskt ventileras skruvpressarna och därmed transportera bort den gas som kan bildas.

Den personal som fanns på Ryaverket när explosionen inträffade hanterade den uppkomna situationen på ett föredömligt sätt. Krisledningsorganisationen startades upp och de personer som varit inblandad i händelsen togs väl om hand.

Avgrävd högspänningskabel

I samband med pågående arbeten med Hamnbana i direkt anslutning till Ryaverket så grävde entreprenören av en av Ryaverkets fyra inkommande högspänningskablar. Det som märktes på Ryaverket var att vissa drifter stannade men kunde startas upp ganska omgående igen.

Inne på Gryaabs område ligger kablarna separerade med inmatning i byggnaderna från olika håll. På utsidan ligger kablarna, vad vi nu vet, bredvid varandra. Tur i oturen denna gång var att det bara var en kabel som grävdes av.

Strömavbrott vid höga flöden

Torsdagen 2017-10-25 var det höga flöden in till Ryaverket på grund av kraftigt regn. Sent på eftermiddagen låg flödet på ca 15,5 m³/s (mot normalt 4 m³/s). Vad som då händer är att en brytare på Göteborg Energi:s transformatorstation Repeshäll löser ut. Det blev därmed ett totalt strömavbrott. Nu blev strömavbrottet relativt kort, sex minuter, men det tog ca trettio minuter innan inloppspumpstationen var igång och ytterligare ca två timmar innan verket åter var i full drift. Med tanke på de höga inkommande flödena uppstod ett mycket kritiskt läge med snabbt stigande nivåer i svallschaktet. Det var också mycket nära att katastrofluckorna, som skyddar pumpstationen från tunnelsystemet vid höga nivåer, löste ut.

Eftersom strömmen kom tillbaka så snabbt som den gjorde så blev det aldrig aktuellt att starta upp nöddieselfunktionen. Att man lyckade starta upp anläggningen så fort som man nu gjorde berodde på att det fanns flera i personalen kvar inne på området som inte hunnit gå hem och som kunde hjälpa till med uppstarten.

Höga svavelvätehalter

I 2016 års säkerhetssammanställning redovisades problematik med höga svavelvätehalter, främst i grovgallerrum IN. Därefter monterades fasta svavelvätemätare i grovgallerrum IN och i luckhallen. Det är de rum som varit mest utsatta för höga svavelvätenivåer.

Under sommaren 2017 när det varit en längre torrperiod med låga flöden in till Ryaverket inträffade det vid två olika tillfällen att personal som burit med sig gasvarnare fått larm på höga svavelvätenivåer. Detta har då varit på andra platser än de som försetts med fast svavelvätemätutrustning. Efter beslut vid möte med Gryaabs chefer och huvudskyddsombud ska nu några utvalda personer som rör sig ute i verksamheten alltid bära med sig gasvarnare under en testperiod. I sin förlängning är det sedan möjligt att det kommer att bli krav på att alla ska bära med sig gasvarnare.

6. Sammanfattning

Det har varit ett år där det hänt mycket med färdigställande och uppstart av anläggningsdel EN och SA 2016 (skruvpressar) samt färdigställande och inflyttning i nya driftcentralen. Samtidigt har det varit flera andra pågående projekt med mindre omfattning.

Den klart allvarligaste händelsen som inträffat är explosionen i en slamskruvpress. Denna gången hade vi tur att ingen fanns i direkt närhet och träffades av de luckor som slog upp av tryckvågen.

Det finns ett fortsatt gott säkerhetsmedvetande hos personalen och chefer och skyddsombud gör sitt bästa för att Gryaab ska vara en fortsatt säker arbetsplats.

Sven-Ove Pettersson
Säkerhetsansvarig

Bifogat:

Bilaga 1. Statistik över olyckor och tillbud 2016

Bilaga 2. Utredning av incident på skruvpress 3, maj 2017

	Rubrik	Verksamhet	Enhet	Mottaget	Avslutat	Avböjt	Avböjt till	Kriterie 1	Kriterie 3	Kriterie 5	Åtgärd
1	Låg syrehalt i tunnlar	Teknisk Försörjn	Vilande TF	2016-03-31	2017-02-14			Tillbud	Brist i fysisk miljö	Ingen anmälan	
2	Passerat avspärning	Teknisk Försörjn	TF AC	2016-03-24	2016-09-05			Tillbud	Felaktigt utförande	Ingen anmälan	
3	Svavelväte i anläggningsdel IN	Teknisk Försörjn	TF AC	2016-06-20	2016-08-02			Tillbud	Brist i fysisk miljö	Ingen anmälan	
4	Låg syrehalt vid tunnelpåslag Hulan G419	Teknisk Försörjn	TF AC	2016-09-30	2016-10-24			Tillbud	Brist i fysisk miljö	Ingen anmälan	
5	EN2013: Fallande krok och vire	PoP	PoP AC	2016-02-08	2016-02-08			Tillbud		Arbetsmiljöverket	
6	Brand i Container	PoP	PoP AC	2016-04-29	2016-06-30			Tillbud		Ingen anmälan	
7	Huvudgring in	PoP	PoP AC	2016-05-24	2016-06-13			Tillbud	Felaktigt utförande	Ingen anmälan	
8	Gallerdurk borttagen	PoP	PoP AC	2016-06-22	2016-10-20			Tillbud	Felaktigt utförande	Ingen anmälan	
9	Bassängluckor på EN började höja sig.	PoP	PoP AC	2016-10-10	2016-10-20			Tillbud		Ingen anmälan	
10	Gångplattform saknad	Drift	Drift Anläggning	2016-03-01	2016-06-23			Tillbud	Brist i fysisk miljö	Ingen anmälan	
11	Snedlyft med travers/telfer	Drift	Drift Anläggning	2016-06-07	2016-12-22			Tillbud	Felaktigt utförande	Ingen anmälan	
12	Öppet brunnslock	Drift	Drift Anläggning	2016-07-08	2016-08-23			Tillbud	Felaktigt utförande	Ingen anmälan	
13	Höga halter av svavelväten.	Drift	Drift AC	2016-09-09	2016-12-02			Tillbud	Brist i fysisk miljö	Ingen anmälan	
14	Frätande vätska i öga	Teknisk Försörjn	TF AC	2016-08-19	2017-02-14			Olycka	Övrigt	Arbetsmiljöverket + Försäkringskassan	
15	Klämskada: Finger i grävmaskinsklo	PoP	PoP AC	2016-02-08	2016-02-08			Olycka		Arbetsmiljöverket + Försäkringskassan	
16	COD-ampull i kras	Drift	Drift Lab	2016-09-28	2016-12-05			Olycka	Felaktigt utförande	Ingen anmälan	
17	Bristande information	PoP	PoP	2016-06-14		2016-06-14	Mikael Berling	Tillbud		Ingen anmälan	
18	Vattenspray från säkerhetsventilrör	Drift	Drift Process	2016-06-17		2016-06-17	Sven-Ove Petta	Tillbud		Ingen anmälan	
19	Kanal ED, BB--->ED	Drift	Drift Anläggning	2016-04-28		2016-05-17	Mikael Berling	Tillbud		Ingen anmälan	
20	Polyspill direktfällning	Drift	Drift - Anläggning		2017-01-31			Tillbud		Ingen anmälan	Överfyllnadsgivare som på dom andra beredarna!
21	Stopp i pressar pga polyspill	Drift	Drift - Anläggning		2017-01-31			Tillbud		Ingen anmälan	Inte tömma poly där utan ta hand om det på annat sätt exempelvis slänga i brännbart!
22	MO-slam över kläder och i ansiktet i samband med provtagning	Drift	Utveckling, kvalitet och miljö		2016-11-28			Tillbud		Ingen anmälan	Skriva in i de rutiner för provtagning i MO (som ännu inte är skrivna) att bara en hink ska användas för att undvika skvätt
23	Ringde ut sig från tunnel utan att vara insk	Drift	TF - Fastighet		2016-12-09			Tillbud		Ingen anmälan	Kommunicera bättre och ha tydliga rutiner gällande in- och utskrivning

TypeOfOccurrence	ID	Status	DateOfRegistr	DateOfOccurr	OccurrenceUn	OccurrenceUn	ExternalLo	Longitud	Latitud	OccurrenceCompletedDate	TypeOfEmj
Tillbud	2016-15	Under åtgärd	2016-11-17	2016-11-16	Försedimente	[03. Område]	[Försedimenteringsblock]				Anställd
Tillbud	2016-17	Klar	2016-11-18	2016-11-17	Finrensbyggn	[03. Område]	[Finrensbyggnad]			2017-02-08	Anställd
Tillbud	2016-27	Under uppföljnin	2016-11-24	2016-11-14	Slambyggnad	[03. Område]	[Slambyggnad]				Anställd
Tillbud	2016-31	Klar - ej godkänd	2016-12-08	2016-12-05	Tunneldel 45	[03. Område]	[Tunneldel 45 Slottsskogen - Annedal]				Anställd

Name	SearchTag	Email	CellPhone	EmploymentUnit	Employe	OccurrenceTitle	CourseOfEvents	InvolvedsOpinionOnTheCause	InvolvedsProposalOrActionPerformed
Stefan Sjöblom		stefan.sjoblom@gryaab.se		Drift - Anläggning		[01. Organi Polyspill direktfällning	Stopp i slangen så pulvret gick ut bakvägen i lokalen!		Överfyllnadsgivare som på dom andra berec
Stefan Sjöblom		stefan.sjoblom@tele2.se		Drift - Anläggning		[01. Organi Stopp i pressar pga polyspill	Tömde dammsugare full med poly Poly i skruvarna.		Inte tömma poly där utan ta hand om det på
Fredrik Davidsson		fredrik.davidsson@gryaab.se		Utveckling, kvalitet och miljö		[01. Organi MO-slam över kläder och i ansikt	Under provtagning av MO-slam a	Orsaken var att en hink användes istället	Skriva in i de rutiner för provtagning i MO (s
Simon Ferm		simon.ferm@gryaab.se		TF - Fastighet		[01. Organi Ringde ut sig från tunnel utan att	Besab skulle ringa ut sig från tunn	Bristande kommunikation	Kommunicera bättre och ha tydliga rutiner f

OperatingSituation	Location	Activity	Represent	ReasonFor	ObjectInvo	ObjectID	AboveGro	BelowGro	FallingRoc	Fire	Claims	RiskMatrix	Probability	Consequer	Cost	RiskBefore	RiskMatrix	NoInquiry	NoInquiry!
arna!	Avloppsrer	Underhålls	Rolf Jakobs	Komma i kontakt med skadligt ämne (även inandning)						Nej		2	3 Mindre ä	2 Övergår < 50 000	6			Nej	
Oplanerat avbrott / störning / driftstopp	Avloppsrer	Underhålls	Rolf Jakobsson	[Maskindel, tekniskt hjälpmedel]						Nej		2	2 Mindre ä	2 Övergår < 50 000	4			Nej	
om ännu inte är skrivna) att bara en hink ska anv	Avloppsrer	Övrig		Övrigt						Nej		2	3 Mindre ä	2 Övergår < 50 000	6			Nej	
Drift / Normalläge	Tunnel	Underhålls-/reparati	Övrigt							Nej		2			0			Nej	

InquiryTitle	InquiryDescription	Investigator	OtherInve	InquiryCompleted	Dates	InquiryCon	TreatedIn	NoActions	NoActions	NoOfActio	NoOfActio	RiskElimin	Probability	Consequer
Polyspill direktfällning	Stopp i slangen så pulvret gick ut bakvägen i lokalen.1. Varför/orsak till händelsen? Polyspill tömdes på fel ställe	Robert Wadstedt			2017-01-31	Ja	Nej	Nej		0	1	Nej		
Stopp i pressar pga polyspill töl	1. Varför/orsak till händelsen? Polyspill tömdes på fel ställe	Robert Wadstedt			2017-01-31	Ja	Nej	Nej		1	1	Ja		
MO-slam över kläder och i ansi	1. Varför/orsak till händelsen? Hink användes istället för Adon	Adon Mattsson			2016-11-28	Ja	Nej	Nej		1	1	Nej		
Ringde ut sig från tunnel utan a	KI missade att skriva in i tunnelloggbook.	Ola Fredriksson			2016-12-09	Ja	Nej	Nej		1	1	Nej		

RiskAfter	RiskMatrix	ResponsibleForFoll	DateOfFollowUp	FollowUpComp	FollowUpC	FollowUpC	OHSRepresentativ	OHSOK	OHSComm	NrOfAttactments
0		Robert Wadstedt		Nej			Rolf Jakobsson			0
0		Robert Wadstedt	2017-01-31	Ja	Ja		Rolf Jakobsson	Ja		0
0		Ann Mattsson		Nej			Rolf Jakobsson	Ja		0
0		Jesper Normén	2016-12-13	Ja	Ja	Bra att det diskuteras och görs uppföljning på rutiner				0

AUGUSTI 2017
GRYAAB AB

Utredning av incident på skruvpress 3, maj 2017

ADRESS COWI AB
Skärgårdsgatan 1
Box 12076
402 41 Göteborg

TEL 010 850 10 00
FAX 010 850 10 10
WWW cowi.se

AUGUSTI 2017
GRYAAB AB

Utredning av incident på skruvpress 3, maj 2017

PROJEKTNR.
A100407

DOKUMENTNR.
RAP001

VERSION
1.0

UTGIVNINGSDATUM
2017-08-22

BESKRIVNING
För kommentar

UTARBETAD
Christoffer Käck

GRANSKAD
Göran Davidsson

GODKÄND
Gert Swenson

INNEHÅLL

1	Bakgrundsinformation	7
2	Utredning	8
2.1	Metod	8
2.2	Intervjuade personer	9
2.3	Utförligt händelseförlopp	9
2.4	Tidslinje	12
2.5	Orsaksanalys enligt Loss Causation Model	14
3	Diskussion och rekommendationer	15
3.1	Bakomliggande orsaker och otillräcklig styrning	15
3.2	Övriga förbättringsmöjligheter	17

1 Bakgrundsinformation

Plats

Gryaab AB
Norra Fågelrovägen 3
Göteborg

Tidpunkt

23 maj 2017, 09:30

Inblandade personer

Torben Petersen, Hjortkær Maskinfabrik A/S

Arbetsuppgift

Håltagning samt svetsning för installation av inspektionslucka i blandningstank för polymer och slam på slamavvattningslinje 2.

Skadans art

Explosion i utrustning. Endast materiella skador.

Kortfattade händelsebeskrivning

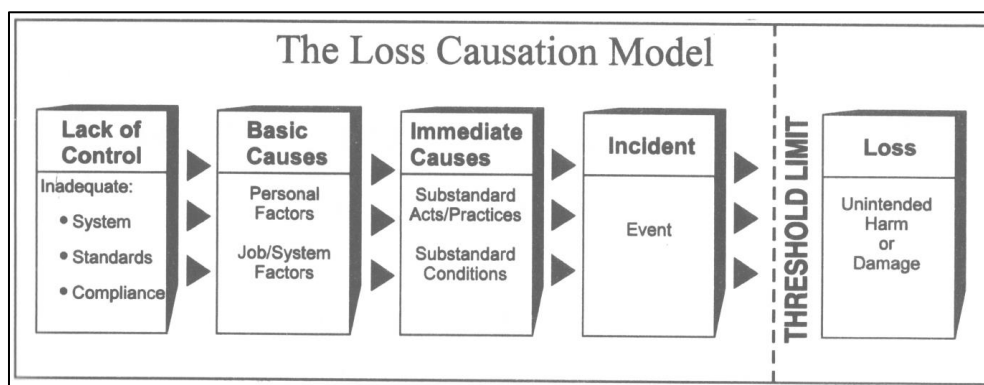
En explosion inträffade vid svetsarbeten på en blandningstank (för avloppsslam och polymer) vid en skruvpress för avvattning av avloppsslam. Tanken var tömd och fylld med vatten för att undvika gassamlingar, dock har tanken en förbindelseledning till skruvpressen där rötgas (metangas) fanns kvar. Gasen hade troligen bildats på grund av slam som fanns inne i skruvpressen. Vid svetsningen på tanken uppstod en explosion i skruvpressen vars huvar fläcktes upp. Inga personer kom till skada.

2 Utredning

Utredningen syftar till att utreda händelseförloppet som ledde upp till incidenten och bakomliggande orsaker samt att upprätta rekommendationer för att undvika liknande händelser i framtiden.

2.1 Metod

Arbetet har utgått från Loss Causation Model från DNV.¹

Modellen utgår från ett MTO-perspektiv vilket innebär att man söker orsaker till incidenten i gränssnittet mellan människa, teknik och organisation. När en olycka/incident utreds bör hänsyn tas till om inblandade individer har haft möjlighet att handla på ett säkert sätt, utgående från människans fysiska, mentala och sociala förutsättningar och begränsningar samt erfarenhet och utbildning. Om organisatoriska och tekniska system inte tagit hänsyn till människans förutsättningar och begränsningar ökar risken för att människan inte har möjlighet att handla på ett säkert sätt.

Metoden syftar därför till att undersöka de bakomliggande orsakerna och inte till att utvärdera den enskilda individens prestation.

¹ Practical Loss Control Leadership, ISBN-0-88061-054-9, DNV, 1996

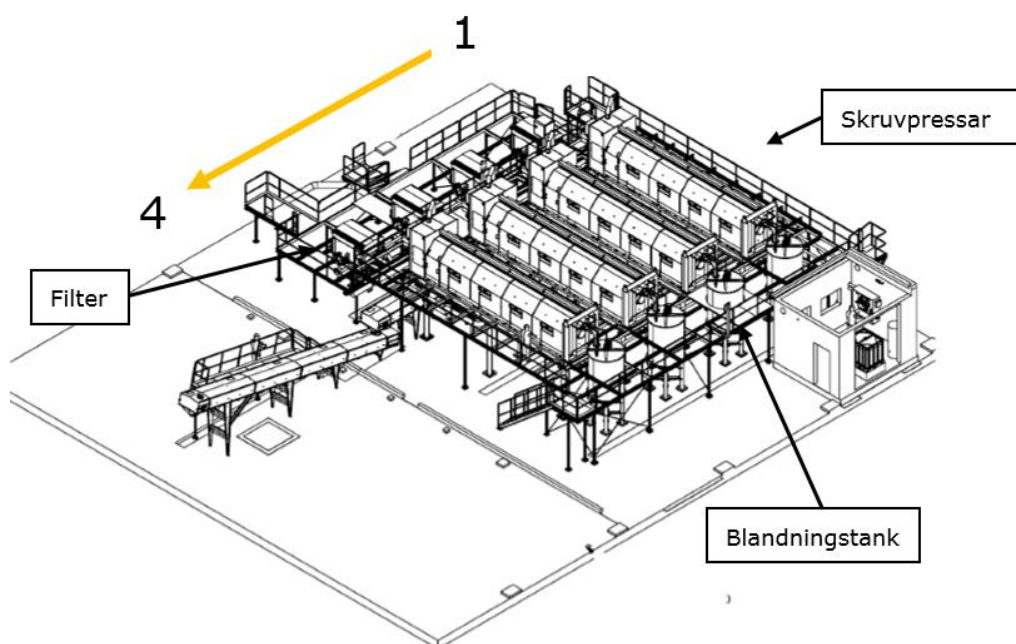
2.2 Intervjuade personer

Följande personer har intervjuats i utredningsarbetet:

- > Andreas Berg, Skyddsombud
- > Gustaf Ernst, Processingenjör
- > Lars-Erik Stefansson, Kontrollrumsingenjör
- > Malin Olsson, Projektledare
- > Ola Fredriksson, Gruppchef process
- > Sven-Arne Tapper, Huvudskyddsombud
- > Sven-Ove Pettersson, Avdelningschef teknisk försörjning
- > Torben Sand Simonsen, Installatör Hjortkaer maskinfabrik A/S

2.3 Utförligt händelseförlopp

Projekt SA2016 syftar till att byta ut de centrifuger som tidigare användes för slamavvattning mot skruvpressar. Totalt har fyra skruvpressar installerats av återförsäljaren och leverantören Hjortkaer Maskinfabrik A/S. Bakom designen av skruvpressen står Österrikiska IEA. Skruvpressarna har tidigare använts för avvattning av rötat slam på reningsverk varför det aktuella användningsområdet inte är en ny applikation. En schematisk skiss över skruvpressarna presenteras i Figur 1.

Figur 1. En schematisk skiss över skruvpressarna. Det finns fyra avvattningslinjer (numrerade i figuren)

Drifttagning skedde i mitten av februari. Ett tilläggsarbete beställdes av Gryaab med syfte att installera inspektionsluckor på de blandningstankar som finns uppströms skruvpressen för att underlätta inspektion. Denna ändring föregicks inte av specifik riskanalys. Arbetet planerades utföras den 22:e och 23:e maj. Den 23:e pågick ett underhållsstopp av hela verket vilket innebär en förändrad bemanning i kontrollrummet gentemot det normala samt ett större antal entreprenörer/arbeten på området än normalt.

KI (kontrollrumsingenjör) skriver hetarbetstillstånd för det aktuella jobbet på måndag (22/5) som gäller hela arbetsveckan, se bilaga 1. Hetarbetstillståndet gäller "svets/kapning" i maskinhallen där skruvpressarna är placerade.

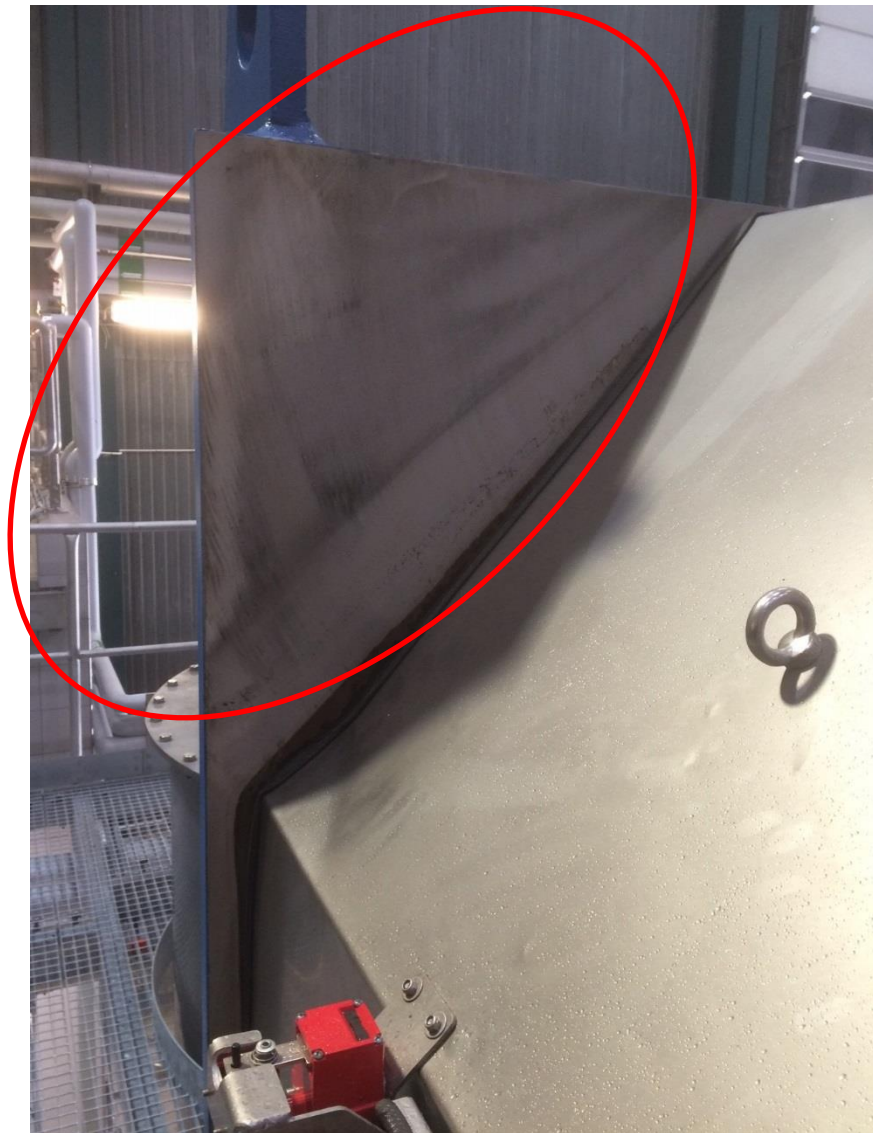
Under måndagen utförs beskrivet arbete på skruvpress 4 utan anmärkning. Utfärdaren av hetarbetstillståndet kommer inte att vistas på anläggningen på tisdagen varför denne påtalar detta för annan KI innan hemgång på måndag. Överlämning av hetarbetstillstånd sker dock inte enligt rutin då signatur i överlämningsfält saknas. Den KI som påtalats om det aktuella hetarbetstillståndet är inte samma KI som arbetar tisdag förmiddag då incidenten skedde.

Entreprenören beträder området på morgonen den 23/5. Entreprenören skriver inte in sig hos KI enligt rutin för extern personal. Då inskrivningen inte sker uppmärksammar den KI som tjänstgör på morgonen den 23:e inte att hetarbete pågår i den aktuella anläggningsdelen.

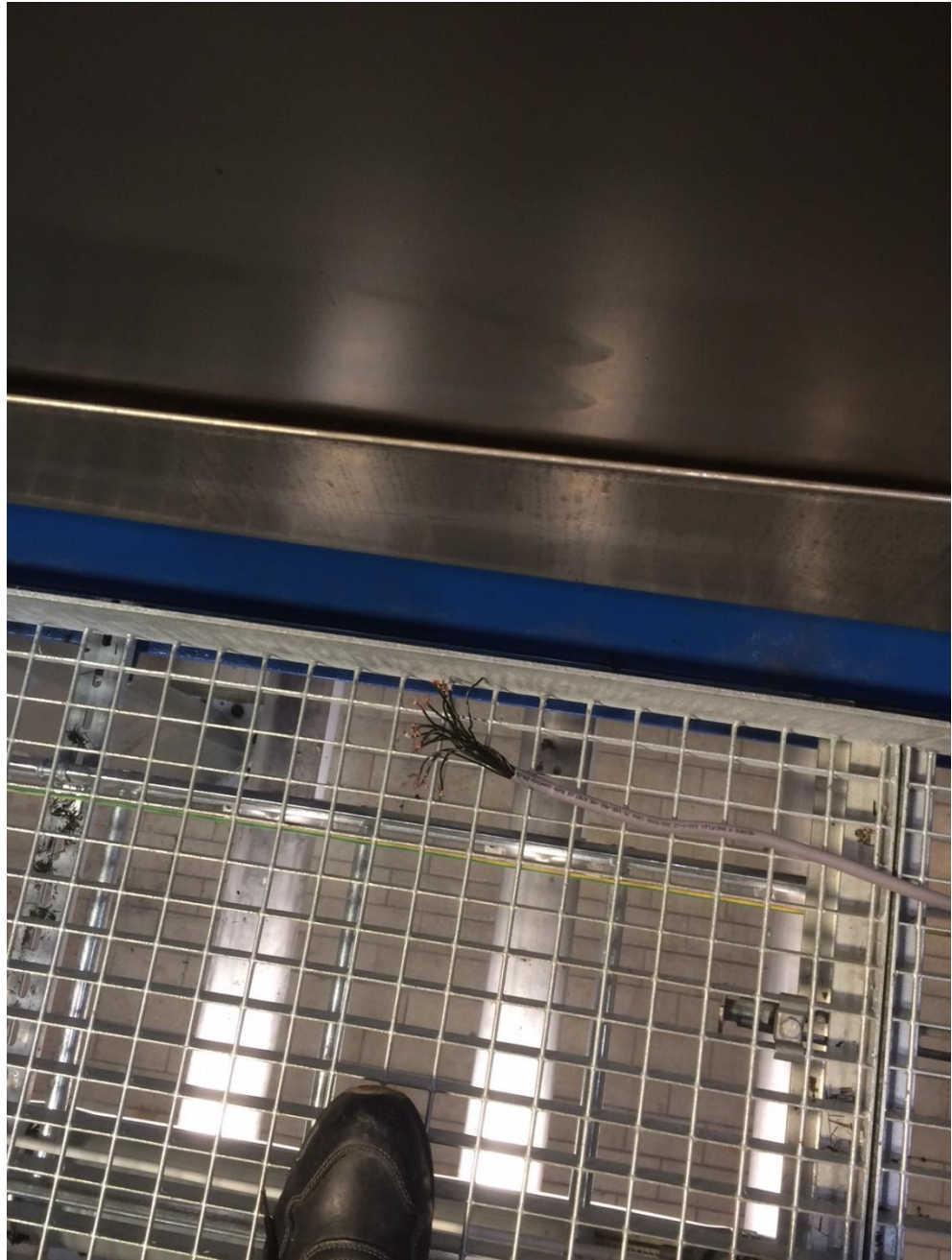
På morgonen den 23:e utförs arbetet på skruvpress 3 utan anmärkning. Därefter startar arbetet på skruvpress 2. Arbetet utförs av två anställda vid Hjortkaer maskinfabrik A/S. De arbetsmoment som utförs är:

- > Blandningstank vattenfylls.
- > Ett hål skärs ut i blandningstankens lock med vinkelslip/rondell.
- > Flänsrör svetsas fast över hål i blandningstankens lock.

När svetslågan förs fram för att starta svetsning av flänsrör ser utföraren hur antändning sker i blandningstanken. Explosionsenergin leds via sammanbindande rörledning från antändningskällan vid öppning i blandningstanken in i skruvpressen på vilken luckorna fläks upp, se Figur 2. Detta leder till att kablage till luckornas låsmekanism slits loss, se Figur 3.

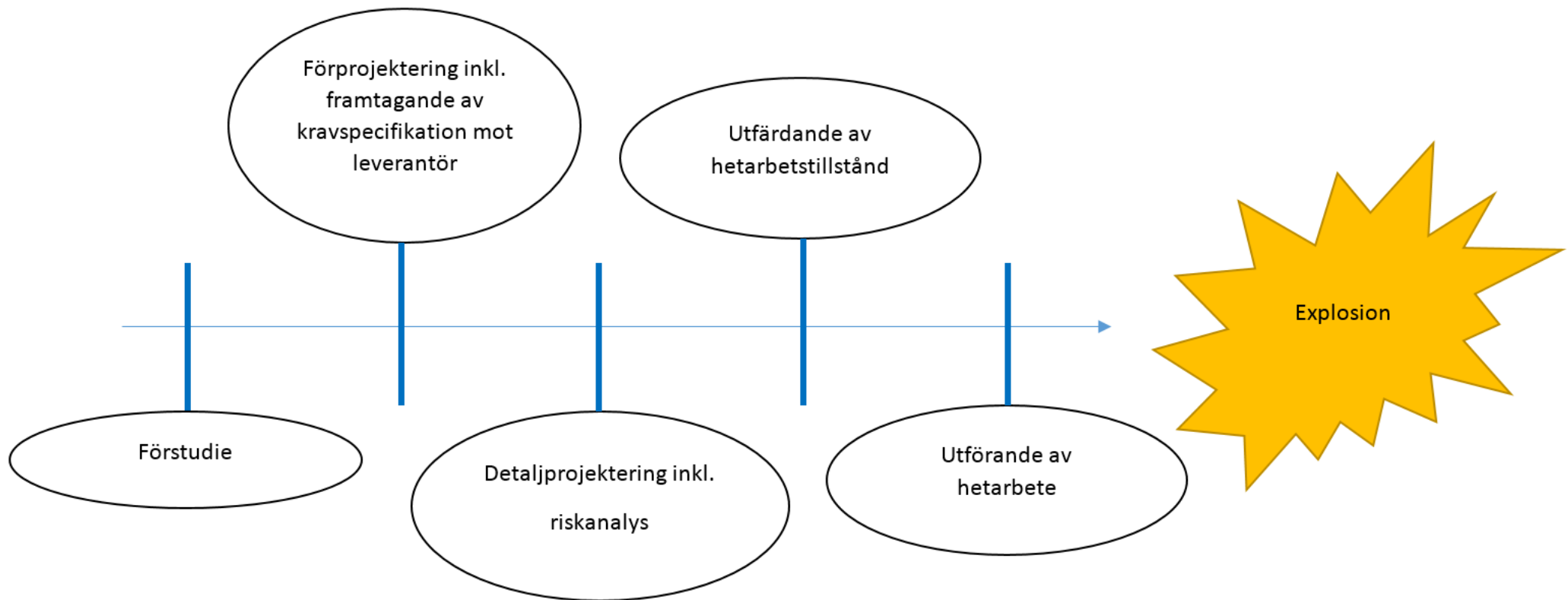
Figur 2. Nya skrapmärken på kanten av intilliggande plåt antyder att luckornas öppnades till full kapacitet av explosionstrycket, se rött område.

Figur 3. Kablaget till luckornas låsmekanism slets loss när luckorna öppnades i explosionen.

2.4 Tidslinje

Följande schematiska tidslinje har satts samman för att identifiera de skeden/barriärer där händelseförloppet hade kunnat stoppas, se Figur 4

Figur 4. Översiktligt tidslinje

2.5 Orsaksanalys enligt Loss Causation Model

För att komma fram till grundorsaken till incidenten har en analys genomförts enligt Loss Causation Model, se avsnitt 2.1, utgående från de kategorier som presenteras i Practical Loss Control Leadership².

Kategorierna är:

- > Skada (Loss)
- > Incident
- > Direkta orsaker (Immediate Cause)
- > Bakomliggande orsaker (Basic Cause)
- > Otillräcklig styrning (Lack of control)

Skada	> Skada på skruvpress samt fördröjning av drifttagande och överlämning av maskiner till Gryaab
Incident	> Explosion i skruvpress
Direkta orsaker	> Hetarbete i EX-zon
Bakomliggande orsaker	> Brist på kunskap > Otillräcklig projektering > Otillräcklig upphandling
Otillräcklig styrning	> Projektering och ändrings-hantering > Regler och arbetstillstånd

Ovanstående punkter under "bakomliggande orsaker" och "bristande styrning" utvecklas vidare i kapitel 3, med tillhörande rekommendationer.

² Practical Loss Control Leadership, ISBN-0-88061-054-9, DNV, 1996

3 Diskussion och rekommendationer

3.1 Bakomliggande orsaker och otillräcklig styrning

3.1.1 Tidig identifikation av explosiv atmosfär

Den direkta orsaken till att incidenten skedde är att man inte hanterade arbetsplatsen som ett EX-klassat område och därmed inte gasfriförklarade innan hetarbete påbörjades. På så sätt introducerade man en tändkälla i vad som i praktiken borde varit ett klassat området, vilket ledde till att explosionen uppkom.

Att området i och runt utrustningen inte är EX-klassat bedöms främst bero på kunskapsluckor och har därför inte konstaterats vara en reell risk under projektets gång. Projektet har följt Gryaabs rutin för projektstyrning vilket innebär:

*Förstudie -> förprojektering -> genomförande
(detaljprojektering/produktion)*

I Gryaabs checklistor för egenkontroll av de olika projektskedena (förstudie, förprojektering och genomförande) finns aktiviteterna "Atex klassificeringsplan" och "Processriskanalys, Hazop" vilka kan anses vara barriärer. Båda aktiviteterna är i egenkontrollen markerade som "Aktiviteten ska göras om den är relevant för projektet/uppdraget". Detta innebär i praktiken att det är upp till projektet att identifiera möjlig uppkomst av explosiv atmosfär i den aktuella processen.

Diskussioner angående EX-zon har enligt uppgift förekommit under projekteringen, bland annat vid Hazop. Vid dessa diskussioner har Hjortkaer lämnat uppgifter om att processen kan gasa när den står still men att det inte är i sådana mängder att explosiv atmosfär kan uppstå. Detta har sänt signaler till Gryaabs organisation om att explosionsrisk inte föreligger för den aktuella utrustningen.

Att det inte kan uppstå explosiv atmosfär i skruvpressen bedöms ha varit Hjortkaers fasta övertygelse då identiska maskiner har körts med samma applikation (aktivt slam) i andra reningsverk utan incidenter med avseende på explosionsrisk. Själva maskinen är enligt uppgift från Hjortkaer inte heller EX-klassad av tillverkaren (IEA). Att blandningstanken vattenfylldes innan det aktuella arbetet syftade enligt uppgift snarare till att skydda tanken från svetsloppor och dylikt än att inertera för att undvika explosiv atmosfär.

Grundorsaken till att förekomst av explosiv atmosfär inte identifierades under projekteringen ("otillräcklig styrning" enligt Loss Causation Model) bedöms vara Hjortkaers okunskap avseende möjlig uppkomst av explosiv atmosfär (utreds ej djupare) samt brister i Gryaabs projektstyrning. Gryaab äger den process där skruvpressarna skall användas och bör ha system för att i tidiga skeden identifiera potentiella risker samt stödja projektledare i diskussioner med leverantörer. Riskanalys är också ett krav enligt AFS 2001:1 - Systematiskt arbetsmiljöarbete.

Rekommendation 1: Inför krav om att riskanalys utförs i förprojektering för att säkerställa att rätt kravspecifikation tas fram gentemot leverantör samt att risker identifieras i ett tidigt skede. Värdera om det i egenkontrollen för tidiga projektskeden (förstudie och förprojektering) verkligen skall stå "HazOp" som det gör idag eller om en enklare riskanalysmetod (ex. What-if eller Grovanalys) är tillräcklig.

Rekommendation 2: Överväg att på förhand tydligt definiera i vilka delprocesser som explosiv atmosfär kan uppstå som ett stöd för projektledare i diskussioner med leverantörer. Alternativt kan det säkerställas att kompetens med avseende på EX-klassificering finns i projektorganisationen.

Under projekteringen tas en arbetsmiljöplan fram av BAS-P. I Gryaabs mall för arbetsmiljöplaner står följande:

*"Runt biogasanläggningen och koldoseringen gäller Ex-zonbestämmelser p.g.a. **EXPLOSIONSFARA**. Ex-zoner är markerade med orange färg. Rökförbud och förbud mot icke explosionskapslad elektrisk utrustning gäller.*

Det är också förbjudet att parkera bilar i Ex-zoner.

Du får ej påbörja något arbete i Ex-zon, eller i närheten av, utan tillstånd av föreståndare för brandfarlig vara. De kan också utfärda tillstånd för Heta arbeten i Ex-zon."

Den inledande formuleringen "runt biogasanläggningen och koldoseringen gäller EX-zonbestämmelser" anger inga klara gränser för hur långt från biogasanläggningen EX-zon råder, varken vad gäller fysisk placering eller processmässigt, och kan vara vilseledande. Detta då det fysiska avståndet mellan biogasanläggningen och skruvpressarna är betydligt längre än det processmässiga. Skrivningen gav inte heller

något stöd till projektorganisationen i diskussioner med Hjortkaer avseende möjlighet till uppkomst av explosiv atmosfär.

Rekommendation 3: Ändra formulering i mall för arbetsmiljöplan för att minska risken för missförstånd avseende i vilka delprocesser explosiv atmosfär kan uppstå.

3.1.2 Uppföljning av rekommendationer

I detaljprojekteringen genomfördes en HazOp-analys för att identifiera risker med den aktuella utrustningen. Som ett resultat av diskussionerna i riskanalysen rekommenderades följande:

"Säkerställ att rutiner vid längre stopp finns, som säkerställer att ledningar/utrustning töms på slam bl a för att undvika gasbildning."

Man hade vid incidenten inte tömt skruvpressen på slam varför explosiv atmosfär uppstod. Då de tidigare avvattningsmaskinerna (centrifuger) började bli gamla ville man från Gryaabs sida så snabbt som möjligt få skruvpressarna i drift. Detta kan vara orsaken till att skruvpressarna kördes innan samtliga rekommendationer från Hazopen inarbetats i rutiner.

Rekommendation 4: Inför krav på att rekommendationer från HazOp är inarbetade innan första driftsättning (oavsett vem som juridiskt sett äger anläggningen). Överväg krav på att ej genomförda rekommendationer behöver motiveras och godkännas av behörig.

3.2 Övriga förbättringsmöjligheter

Under utredningsarbetet har intervjuer samt studier av rutiner och manualer lett till identifiering av ett antal förbättringspunkter som i sig inte hade hindrat incidenten från att uppstå. Detta på grund av grundantagandet att det inte råder explosiv atmosfär. Redovisning av dessa förbättringspunkter sker nedan och uppföljning av dessa rekommenderas för att minska risken för olyckor och incidenter i framtiden.

Under projektets mest intensiva byggfas var maskinhallen ett dedikerat arbetsområde som ägdes av projektet. Detta innebar att hetarbetstillstånd skrivs av KI men att inpassering sköts av byggledaren (tillhör projektorganisationen). Vid tillfället för incidenten var arbetsområdet avvecklat och både inpassering/inskrivning och utfärdande av hetarbetstillstånd sköttes därmed av KI. Någon specifik rutin för överlämning av projekt mellan projektorganisationen och KI finns enligt uppgift inte. Personal från Hjortkaer skrev inte heller in sig hos KI den aktuella dagen, varför KI inte hade vetskap om att hetarbete pågick i lokalen.

Även om Hjortkaer skrivit in sig och rutin för överlämning av ansvar till KI funnits är det inte troligt att incidenten hade undvikits, varför dessa faktorer bedöms spela en liten roll för uppkomsten av incidenten. Man bör dock överväga att formalisera överlämning av ansvar för projekt mellan KI och projektorganisationen samt hur information om olika rutiner i olika projektfaser kommuniceras till leverantörer/entreprenörer.

Enligt rutin skall överlämning av hetarbetstillstånd mellan KI signeras. Överlämningen av det aktuella hetarbetstillståndet skedde inte korrekt då signatur från övertagande KI saknades. Detta var inte en faktor i att incidenten skedde då KI inte hade tillräcklig kunskap om processen/utrustningen för att ha möjlighet att inse att det potentiellt kunde råda explosivatmosfär. I strikt mening skulle inte KI ha skrivit hetarbetstillståndet utan detta skulle ha utfärdats av föreståndare för brandfarlig vara (om man vetat att explosiv atmosfär kunnat uppstå). Det är dock olämpligt att inte ha vetskap om vilket hetarbete som pågår på anläggningen varför rutinen skall följas i framtiden.

Rekommendation 5: Överväg rutin för formell överlämning av ansvar mellan projektorganisation och KI, exempelvis krav om att det sker skriftligt med kvittens. Denna rekommendation hör delvis samman med rekommendation 8.

Rekommendation 6: Överväg rutin för informationsgivning till leverantör/entreprenör avseende olika rutiner för exempelvis inpassering i olika projektfaser.

Det aktuella hetarbetstillståndet är allmänt formulerat och gäller svetsning och kapning i maskinhall SA. Det finns inga skriftliga krav avseende hur hetarbetstillstånd skall formuleras utan det är upp till utfärdaren (varken på Gryaab eller i föreskrifter) varför KI inte kan lastas för detta. Att hetarbetstillståndet är allmänt formulerat är inte heller orsak till incidenten. För att förebygga andra möjliga incidenter och olyckor bör man dock överväga att skriva mer specifika tillstånd i fortsättningen.

Rekommendation 7: Överväg krav om mer detaljerade hetarbetstillstånd i framtiden. Exempelvis krav på att att frågorna "vad?", "var?", "varför?" besvaras i tillståndet.

Då KI inte varit del i projektorganisationen och därmed saknade insikt i det aktuella projektet hade KI inte den kunskap som hade krävts för att inse att explosivatmosfär kunde uppstå i utrustningen.

Rekommendation 8: Överväg att involvera KI i projektorganisationen för att skapa en grundläggande förståelse för den process och utrustning som man vid utfärdande av hetarbetstillstånd hanterar.

Bilaga A Hetarbetstillstånd

Gryaab **TILLFÄLLIGT HETARBETSTILLSTÅND**

Arbetsordernummer _____ Tillståndetsnummer _____

Info Tillfälligt hetarbetstillstånd medger att arbetsmoment som ger upphov till öppen, låga, gnista eller heta ytor får utföras där detta annars är förbjudet.

Anläggning/område GA

Arbetsplats Mechanik 11

Arbetsmoment Svets / lags

Ansökan

Starttid Datum 2017-05-23 Tid 11:00 Planerad sluttid Datum 2017-05-24 Tid 15:00

Tillståndsansvarig heta arbeten? L. B. Tfn 508

Föreståndare Brandfarlig vara? Ja Tfn 508

Arbetet utförs av Företag L. B. Namn 1 L. B. Tfn 578

Namn 2 _____ Tfn _____

Namn 3 _____ Tfn _____

Namn 4 _____ Tfn _____

Beställare/kontaktperson _____ Tfn _____

Kravlista

Tillståndet gäller under förutsättning att säkerhetsföreskrifterna och villkoren på blankettens fram och baksida noggrant följs.

☒ Samtliga utförare/vakter, besökare 2 et. kan uppvisa bevis på erforderlig utbildning samt legitimation

☒ Släckutrustning ansluten till brandpost i beredskap vid arbetsplatsen

☒ Fungerande släckutrustning tillhandahållen av utföraren finns i beredskap vid arbetsplatsen (minimum 20kg pulver)

☒ Arbetsplatsen är städad och vid behov vedrad Brännbart material avlägsnat, brännbara byggnadsdelar skyddade och åtkomliga för eventuell släckinsats, värmespridning till angränsande utrymmen eller byggnadsdelar förhindrad eller bevakad

☒ Närmaste larmtryckknapp för tillkallande av räddningstjänsten anvisad av anläggningsköstören

☒ För tillstånd över fler dagar (max 1 vecka) skall utföraren varje dag innan arbetet påbörjas kontrollera på tavlan vid brandlarmcentralen i personalentrén att aktuella brandlarmsektioner är fränslagda och signerade med dagens datum

Är det heta arbetet brandfarligt? ☐ Ja ☒ Nej Vid brandfarliga heta arbeten ska efterbevakning gälla ska i minst 60 minuter

Bevakning och efterkontroll efter avslutat hetaarbete skall ske i 30 minuter

Behövs brandvakt? ☐ Ja ☒ Nej St. Namn _____ Tfn _____

Säkerhetsvakt? (EX 200) ☐ Ja ☒ Nej St. Namn _____ Tfn _____

☐ Arbetsplatsen gastfyllsförklaras innan arbetet påbörjas, enligt kontroll- och checklista, se baksidan på denna blankett

☐ Övrig information _____

Brandlarm

Fränslagda sektioner Nr 45

Brandlarmet slås från av anläggningsköstören? Namn _____ Tfn _____

Brandlarmet slås till av ☐ F-beredskapen ☐ Namn _____ Tfn _____

Alla heta arbeten skall upphöra senast kl. 15:00 om inget annat överenskommit. Brandlarmet slås till kl. 16:00 av F-beredskapen tfn 031-64 74 29

Underskrift

Datum 2017-05-23 Signatur [Signature] Datum 2017-05-23 Signatur [Signature]

Tillståndsansvarig Föreståndare brandfarlig vara

Tillståndsansvaret överlämnat efter genomgång till (gäller som nytt tillstånd)

Entreprenörer/utförare av hetaarbete _____ Datum _____ Signatur _____

B72001626

Ledningshandbok

2 Policy

Beskrivning gällande 2016-04-28 t o m 2019-04-10

Handläggare: Lena Carlsson

Fastställare: Karin van der Salm

Policy och riktlinjer för resor i tjänsten

Policy och riktlinjer för resor i tjänsten

Resepolicyn är framtagen med anledning av att kommunfullmäktige i Göteborg Stad har beslutat att alla nämnder och bolag ska ha en resepolicy som ska styra mot ett miljöanpassat och trafiksäkert resande samt att minska antalet tjänsteresor med bil och flyg.

Kommunfullmäktige i Göteborgs stad införde i december 2013 i deras miljöprogram en miljöstyrande resepolicy (nr 186) som vi utgår ifrån.

En ytterligare anledning är att kommunen vill ha en så likalydande resepolicy som möjligt. 2015 reviderades Göteborgs stads resepolicy. Den finns i bifogad fil.

Ny resepolicy GBG stad 2015.pdf

HR och kommunikation
Lena Carlsson

Likabehandlingsplan 2018

Diskrimineringslagen ställer krav på att arbetsgivare ska vidta aktiva åtgärder för att motverka diskriminering och att främja människors lika rättigheter och möjligheter. Syftet är att ändra strukturer i verksamheter som kan leda till diskriminering och uteslutning.

Likabehandlingsarbetet är förankrat hos Gryaabs samtliga ägarkommuner genom att alla kommuner har mål och plandokument för mångfalds- och jämställdhetsarbete.

Gryaabs arbete med likabehandlingsplanen utgår till stor del från Göteborgs stads riktlinjer och ambitioner. Gryaabs likabehandlingsplan tas fram i samverkan med medarbetarrepresentanter. Samverkan om planarbetet sker i samverkansgruppen.

Likabehandlingsarbetet utgår från våra övergripande mål och revideras årligen för att upprätthålla kontinuerlig kartläggning, analys, åtgärder och utvärdering. Planen ger stöd för vårt aktiva arbete för lika rättigheter och möjligheter för alla Gryaabs medarbetare.

Planens omfattning

Likabehandlingsplanen omfattar samtliga medarbetare och praktikanter på Gryaab, samt Gryaabs styrelse. Den omfattar även arbetssökande, konsulter, entreprenörer, inhyrda och besökare som kommer i kontakt med Gryaabs verksamhet. Planens målsättning är att ingen diskriminering ska förekomma och att alla ska ha lika rättigheter och möjligheter. Enligt diskrimineringslagen finns det sju diskrimineringsgrunder.

Lagreglerade diskrimineringsgrunder (SFS 2008:567)

1. Kön
2. Etnisk tillhörighet
3. Religion eller annan trosuppfattning
4. Könsoverskridande identitet eller uttryck
5. Sexuell läggning
6. Funktionsnedsättning
7. Ålder

Diskriminering som regleras i diskrimineringslagen

1. Direkt diskriminering
2. Indirekt diskriminering
3. Trakasserier

Det är förbjudet att ge instruktioner att diskriminera. Det vill säga att en person i beroendeställning uppmanas att behandla en person sämre än andra på grund av någon av diskrimineringsgrunderna. Det är också förbjudet att utsätta en person för repressalier om personen på grund av diskriminering har anmält sin arbetsgivare, deltagit i en utredning eller liknande.

Lagar och styrdokument som reglerar och påverkar likabehandlingsarbetet

Diskrimineringslagen

1 kap 1§ Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

3 kap, 5§ Arbetsgivaren ska underlätta för både kvinnliga och manliga arbetstagare att förena förvärvsarbete och föräldraskap.

Föräldraledighetslagen

En arbetsgivare får inte missgynna en arbetssökande eller en arbetstagare av skäl som har samband med föräldraledighet när det gäller lön eller andra anställningsvillkor.

Jämställdhet

Jämställdhet handlar om förhållandet mellan flickor och pojkar, kvinnor och män. Målet för den svenska jämställdhetspolitiken är att alla, oberoende av kön, ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet.

Medarbetar- och arbetsmiljöpolicy för Göteborgs stad

Hur vi behandlar varandra i egenskap av arbetskamrater, medarbetare och chefer avspeglar sig också på vår arbetsplatskultur. Det har en direkt påverkan på vår arbetsmiljö, och ytterst på hur vi utför vårt uppdrag – att erbjuda jämställd och likvärdig service med hög kvalitet till dem vi är till för.

Göteborgs Stads budget 2018 – Inriktningar

Arbetet med mänskliga rättigheter och jämställdhet är en förutsättning för en socialt hållbar stad och kräver ett centralt strategiskt stöd. Staden ska bedriva ett systematiskt arbete med mänskliga rättigheter utifrån alla diskrimineringsgrunder genom ett samlat program.

Uppdrag

Alla nämnder och bolag ska ta fram likabehandlingsplaner i förhållande till alla diskrimineringsgrunder. Arbetet ska gälla ur såväl personal- som invånarperspektiv.

Styrelsens inriktningsdokument 2018 Generella riktlinjer

Gryaab ska bidra till ägarnas mål och ambitioner för att utveckla ett bättre samhälle att leva i. I inriktningsdokumentet finns även inriktning och mål, vilket redovisas i följande kapitel.

Inriktning och mål för likabehandlingsarbetet

Gryaabs inriktning och mål med likabehandlingsarbetet regleras till stor del av vårt inriktningsdokument från styrelsen, men vi har också lagt till egna övergripande mål och behållit mål från tidigare års arbete. Utifrån inriktningen att Gryaab ska vara en attraktiv och ansvarsfull arbetsgivare har vi tagit fram övergripande mål för likabehandlingsarbetet.

Inriktning

Gryaab ska vara en attraktiv och ansvarsfull arbetsgivare. Det betyder att Gryaab ska arbeta för:

- en företagskultur för ökat engagemang och delaktighet.
- att utveckla företagskulturen för ökad jämställdhet och integration.
- att vi ska ha en bra fysisk och psykisk arbetsmiljö som präglas av ständig förbättring och en hög säkerhetsmedvetenhet.
- ta ett socialt ansvar
- att förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande särbehandling
- att vara en tillgänglig arbetsplats för alla

Övergripande mål

Gryaab ska vara en attraktiv arbetsplats nu och i framtiden. Det uppnås genom att vi som medarbetare:

- visar respekt för och omtanke om varandra.
- tar ansvar för vårt arbete.
- tar ansvar för företagets och vår egen utveckling.
- aktivt medverkar i företagets förnyelse- och förändringsarbete.

Gryaab ska vara ett företag där alla alltid behandlas lika. Det uppnås genom att:

- vi ökar vår kunskap och visar respekt för olikheter.
- vi aktivt motverkar alla former av diskriminering på vår arbetsplats.
- fortsätta att inte ha några osakliga löneskillnader
- vi ska vara en tillgänglig arbetsplats för alla
- vi tar ett socialt ansvar

Mål 2018

1. Öka kunskap på Gryaab om jämlikhet och likabehandling
2. Förbättra den psykiska arbetsmiljön
3. Utveckla företagskulturen för ökat engagemang och delaktighet där vi visar respekt för varandra
4. Behålla det goda resultatet i Jämix gällande könsfördelning.
5. Livsvillkoren för personer med fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning ska förbättras.
6. Ta ett internt socialt ansvar.
7. Främja externt socialt ansvar.

Mål 1: Öka kunskap på Gryaab om jämlikhet och likabehandling

Vad	Hur	Ansvarig	När
Kunskapshöjande aktiviteter	Länka till Göteborgs stads material på intranätet och uppmana att läsa, erbjuda anställda att gå på stadens föreläsningar i ämnena	Ledning, HR	Q1-Q4

Mål 2: Förbättra den psykiska arbetsmiljön

Vad	Hur	Ansvarig	När
Få ett strukturerat sätt att arbeta med psykosocial arbetsmiljö på.	Tydliggörande i rutin (om SAM) hur vi tillämpar föreskriften om organisatorisk och social arbetsmiljö.	Ledning, HR	Q1-Q2

Mål 3: Utveckla företagskulturen för ökat engagemang och delaktighet där vi visar respekt för varandra

Vad	Hur	Ansvarig	När
Medarbetarskapsutveckling	Implementera aktiviteter i den dagliga verksamheten framtagna under workshops i programmet "Den bästa arbetsplatsen".	AC, Ledningen, referensgrupp	Q1-Q2

Mål 4: Behålla det goda resultatet i JÄMIX gällande könsfördelning

NyckeltalsInstitutets jämställdhetsindex, JÄMIX, visar hur jämställdheten ser ut inom organisationen för att uppmärksamma våra styrkor och brister inom jämställdhetsarbetet samt göra det möjligt att jämföra jämställdheten på Gryaab med andra organisationer. Indexet mäts genom följande nio nyckeltal:

- Yrken – är yrkesgrupperna i organisationen jämställda?
- Ledning – är den högsta ledningsgruppen jämställd?
- Chefsskap – har kvinnor och män samma möjlighet att bli chef?
- Lön – är lönen lika för män och kvinnor?
- Ohälsa – hur ser långtidssjukfrånvaron ut?
- Föräldraskap – tar männen ut föräldraledighet?
- Deltid – är sysselsättningsgraden lika?
- Trygghet – är anställningsformen lika?
- Jämställdhetsplan – arbetar ni aktivt med er jämställdhetsplan?

Vad	Hur	Ansvarig	När
Könsfördelning inom yrkesgrupper	Komplettera med nya forum gällande rekrytering för att öka urvalsgruppen av det underrepresenterade könet. Aktivt välja det	Vd, HR, ledning, fackliga representanter	Q1-Q4

	underrepresenterade könet vid rekrytering då valet står mellan två lika kompetenta individer. På samma sätt jobbar vi för att jämna ut könsfördelningen inom grupper på alla nivåer.		
Lika karriärmöjlighet för båda könen	Förhållande mellan andel manliga/kvinnliga anställda ska återspeglas i andelen manliga/kvinnliga chefer.	Ledning	Q1-Q4
Jämställda löner	Lönekartläggning för att fortsatt inte ha osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män.	Ledning	Q1-Q4
Ohälsa oberoende av kön	Sjuksköterska på arbetsplatsmottagning Pe3 för att fånga upp indikationer på ohälsa.	HR	Q1-Q4
Föräldraledighet oavsett kön	Fortsätta att uppmuntra både män och kvinnor att ta ut föräldraledighet.	Ledning	Q1-Q4
Fast anställning oberoende av kön	Vara uppmärksam på att det inte uppstår skillnader mellan andelen kvinnor och män med fast anställning.	Ledning	Q1-Q4
Aktivt arbete med jämställdhetsplan	Hålla likabehandlingsplanen uppdaterad samt arbeta aktivt med den, genom att ha frågan om likabehandling som en stående punkt på personalmöten och SGG-möten.	Vd	Q1-Q4

Mål 4: Livsvillkoren för personer med fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning ska förbättras.

Vad	Hur	Ansvarig	När
Uppskatta behov/möjlighet att förbättra lokaler, verktyg mm på Gryaab.	Med externt stöd inventera Gryaab m a p möjliga åtgärder inom området.	AC TF	Q1-Q2
Prioritera och genomföra	Genomför de åtgärder som ger bäst nytta mot kostnad	AC TF	Q3-Q4

Mål 5: Ta ett internt socialt ansvar			
I Göteborgs stads jämlikhetsarbete är ett av fokusområdena att skapa förutsättningar för arbete, för att minska skillnader i livsvillkor och hälsa.			
Vad	Hur	Ansvarig	När
Medverka i VGR:s praktikinsats "På rätt plats"	Ta emot nyanlända som praktikanter för att komma in i arbetslivet.	HR, Vd	Q1-Q4

Mål 6: Främja externt socialt ansvar			
Vad	Hur	Ansvarig	När
Social hänsyn hos leverantörer	Vid upphandling ställa krav på social hänsyn i minst 50 % av alla tjänsteupphandlingar.	Inköpsansvarig	Q1-Q4

Ansvar och stöd

I arbetet för att nå en kultur som kännetecknas av öppenhet och respekt, av delaktighet och gemenskap, av lika rättigheter och möjligheter, måste vi hjälpas åt. En bra kultur är något vi skapar tillsammans. Samtidigt ligger särskilt ansvar på olika nivåer och hur det ansvaret fördelas listas här:

Vd tillsammans med ledningsgrupp, har det övergripande ansvaret och ska se till att frågor om likabehandling och jämställdhet tas upp inom verksamheten och diskuteras på arbetsplatsträffar och i samverkansgrupper.

Chefer har nyckelroller när det gäller att forma den atmosfär och de normer som ska gälla på arbetsplatsen. Cheferna ska se till att frågor om likabehandling och jämställdhet blir ett naturligt inslag i verksamheten, till exempel vid arbetsplatsträffar, utvecklingssamtal och rekrytering. Cheferna ska också samverka med fackliga företrädare om aktiva åtgärder för att uppnå lika rättigheter och möjligheter på arbetsplatsen.

Alla anställda, medarbetare och chefer, oavsett befattning har ett ansvar att behandla andra på arbetsplatsen på ett respektfullt sätt. Alla som upptäcker diskriminering, trakasserier eller kränkande särbehandling ska anmäla detta till valfri chef eller facklig företrädare som lyfter frågan till HR-chef. Om HR-chef skulle vara inblandad lyfts händelsen istället till vd.

Fackliga företrädares roll är att utifrån sina erfarenheter och kunskaper medverka för en arbetsplats som främjar lika rättigheter och möjligheter för alla, samt är fri från diskriminering, trakasserier och kränkande särbehandling genom att:

- uppmärksamma diskriminering, trakasserier och kränkande särbehandling inom ramen för arbetsmiljöarbetet.
- samverka med arbetsgivaren om aktiva åtgärder för att uppnå lika rättigheter och möjligheter på arbetsplatsen.
- företräda medlemmar som har blivit utsatta för diskriminering, trakasserier och kränkande särbehandling.

HR-chef coachar övriga chefer i situationer där det har uppstått händelser som rör diskriminering, trakasserier eller kränkande särbehandling.

Avdelningen för HR och kommunikation ska vara ett stöd för verksamheterna i arbetet med att sprida goda exempel på likabehandlingsarbete och jämställdhetsarbete inom Gryaab.

Resurser

De resurser som avsatts för att uppfylla målen i likabehandlingsarbetet är kopplade till utbildning och utökad tid för arbete med åtgärder.

- Företaget ska ha en utbildningsbudget i syfte att höja kompetensen hos chefer och medarbetare inom likabehandlingsområdet.
- Tid ska avsättas inom verksamheten för information, utbildning och annat arbete med likabehandlingsplanens aktiviteter.

UKM
Cecilia Press

Uppföljning av intern kontroll på Gryaab 2017

Sammanfattning

Rapporten avser uppföljning av den interna kontrollen på Gryaab under perioden 1 okt 2016 – 30 september 2017. I uppföljningen har vi gått igenom fem områden på ett övergripande plan. Det vi följer upp är Gryaabs arbete med strategiska risker, operativa risker, ekonomiska risker, oegentlighetsrisker samt tekniska utvecklingsrisker. Utgångspunkt för uppföljningen har varit de styrande dokument som finns i Gryaabs ledningssystem (Verksamhetshandboken) där rutinerna för den interna kontrollen framgår. Uppföljningen har genomförts av kvalitetsansvarige i samråd med VD.

Resultatet av uppföljningen av den interna kontrollen blev följande för respektive område:

Strategiska risker

Genomgången visar att intern kontroll genomförts enligt fastställda rutiner. En notering gjordes under revisionen.

Notering

Vid revisionen, den 20 september, hade inte de strategiska riskerna dragits för Gryaabs styrelse då styrelsemötet var inplanerat efter revisionen, den 22 september. Senare erhållet mötesprotokoll från styrelsemötet visade att VD föredrog de strategiska riskerna för bolaget.

Operativa risker

Revisionen visar att intern kontroll bara delvis genomförts enligt fastställda rutiner. En avvikelse samt några noteringar gjordes under revisionen.

Avvikelse

Vid kontroll av kemikalierisker framkom att två kemikalier som används på anläggningen inte fanns i EcoOnline. Dessa två var Shell Gadius S2 (växellåsolja) samt Shell omal GX680 (växellåsolja skruvpress). Dessa två kemikalier hade genomgått granskning i kemikaliegruppen och godkänts men ännu inte kommit in i EcoOnline. Detta har inträffat på grund av att de fanns i maskiner som köps in (normalt ska det komma in i EcoOnline innan inköp).

Åtgärdsförslag är att de två växellådsoljorna läggs in i EcoOnline samt att rutinen uppdateras för att säkra upp även detta förfarande.

Notering 1

Vid kontroll av processrisker frågades om riskidentifiering/ processriskanalys är genomförd enligt Hazopmetoden. "Förtjockningen" visades som ett exempel. Här fanns gul och

rödmarkerade kolumner som var klarmarkerade men saknade signatur. Förslagsvis läggs signatur in.

Notering 2

Text i rutin "Operativa risker" under avsnitt kontroll och test är inte helt aktuell och behöver revideras till det nya arbetssättet. Svårt läge då man är mitt uppe i en uppdatering (övergripande riskhantering av operativa risker kontra Hazoper). Förslagsvis uppdateras texten nästa år när rensning av dokument är klart.

Ekonomiska risker

Genomgången visar att intern kontroll genomförts enligt fastställda rutiner. Några noteringar gjordes under revisionen.

Notering 1

Vid kontroll om väsentliga delprocesser identifierats och kontroller kopplats till dessa saknades en kontroll/åtgärd. Detta var för delprocessen "betalning sker till fel mottagare" där väsentligheten angetts till 4. Här har ingen kontroll/åtgärd angivits, enbart frågetecken (??). Enligt VD pågår här en diskussion om hur detta ska hanteras då det endast är intraservice som kan ändra i leverantörsregistret, dvs idag är det utanför Gryaabs befogenheter/kontroll. Förslagsvis förtydligas att detta är utanför Gryaabs befogenhet alternativt hanteras på annat sätt.

Notering 2

Kontroller har inte genomförts i enlighet med den årliga planen för internrevisionens arbete. Detta på grund av att nya och bättre mallar tagits fram och de tidigare testplanerna inte längre är aktuella. Uppdatering av beskrivning i verksamhetshandboken behövs. Ingen avvikelse på grund av kommande förändringar kring internkontroll, Gryaab har ännu inte fastställt metodiken. Uppdatering först efter beslut om hur kontrollen ska ske.

Oegentlighetsrisker

Genomgången visar att intern kontroll genomförts enligt fastställda rutiner. En notering gjordes under revisionen.

Notering 1

Stickprovskontroll på minst 10 st slumpvis utvalda utbetalningar för personliga utlägg var vid revisionstillfället (2017-09-20) ej utförd. Kontrollen inkom efter internrevisionen, (2017-09-22) utan vidare anmärkning, dvs innan den 30 september.

Tekniska utvecklingsrisker

Genomgången visar att intern kontroll genomförts enligt fastställda rutiner.

1. Bakgrund

Enligt riktlinjer från Göteborgs Stad ska Gryaabs styrelse senast i december varje år anta en särskild intern kontrollplan för kommande verksamhetsårs uppföljning av den interna kontrollen (*kommunfullmäktige 2009-03-26 § 10*). Inför varje år fastställer styrelsen en plan för uppföljning av den interna kontrollen och styrningen, den plan som avser 2017 års revision fastställdes av styrelsen i november 2016. Resultatet av uppföljningen av denna plan ska

rapporteras till styrelsen nästkommande år och för Gryaabs del är det vid styrelsemötet i oktober 2017. Styrelsen ska sedan i samband med årsrapportens upprättande rapportera resultatet från uppföljningen av den interna kontrollen till kommunstyrelsen samt till Göteborgs Stads revisorer. Staden har kommit med nya riktlinjer för internkontroll som blev gällande i januari 2017, dessa har inte tillämpats på intern kontroll för 2017 då planen fastställdes innan de nya riktlinjerna blev gällande.

Syftet med intern kontroll är att Göteborgs Stads verksamheter i rimlig grad skall uppnå följande:

- Att tillämpliga lagar, föreskrifter och riktlinjer med mera följs
- Att finansiell rapportering och information om verksamheten är tillförlitlig
- Att eliminera eller upptäcka allvarliga fel och brister
- Att verksamheten drivs ändamålsenligt och kostnadseffektivt

2. Intern kontroll vid Gryaab 2017

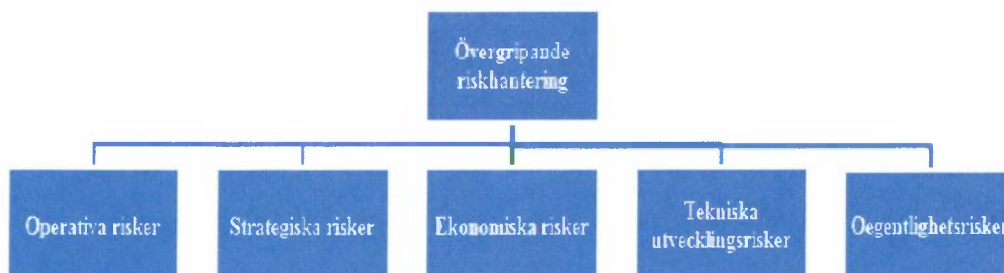
Syftet med den interna kontrollen är att säkerställa att bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och att bolaget har en erforderlig struktur för att identifiera risker samt eliminera eller minimera konsekvenserna av identifierade risker.

Styrande för Gryaabs verksamhet är huvudsakligen:

- Lagar och regler
- Rikt- och gränsvärden i Gryaabs miljötillstånd
- Ägardirektiv: ägarnas definition av företagets uppdrag och syfte
- Styrelsens inriktningsdokument: utifrån ägardirektivet satta mål för innevarande år samt inriktning för framtiden
- Bolagsordning

Följande riskanalyser görs minst årligen för att identifiera risker som kan medföra att företaget förhindras uppfylla uppdraget som det definieras av de styrande dokumenten:

1. Strategiska risker – förändringar i förutsättningar för företagets verksamhet som kan medföra risker att inte klara nuvarande eller framtida uppdrag.
2. Operativa risker – risker som kan medföra utebliven eller reducerad kapacitet i den operativa verksamheten eller som kan ge andra oönskade konsekvenser av den operativa verksamheten.
3. Ekonomiska risker – risker som kan medföra att bolagets ekonomiska rapportering inte sköts på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt.
4. Oegentlighetsrisker – risker för att oegentligheter inom bolaget sker som kan skada brukarnas och allmänhetens förtroende till företaget.
5. Tekniska utvecklingsrisker – risker för att Gryaabs anläggningar är felaktigt utformade eller drivs på ett felaktigt sätt jämfört med bästa tillgängliga kunskap.

I Göteborgs Stads riktlinjer (*kommunfullmäktige 2009-03-26 § 10*) fastslås ansvarsfördelningen vad gäller intern kontroll mellan kommunstyrelse, bolagsstyrelse, verkställande direktör, verksamhetsansvariga samt övriga anställda.

- Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att se till att det finns en god intern kontroll inom kommunens verksamheter samt att utvärdera kommunens samlade system för intern kontroll utifrån erhållen rapportering.
- Bolagsstyrelsen ansvarar för den interna kontrollen inom sitt verksamhetsområde. Dess uppgift är att upprätta en organisation för den interna kontrollen samt se till att regler och anvisningar antas för den interna kontrollen.
- Verkställande direktör leder arbetet med intern kontroll inom respektive styrelses ansvarsområde och skall säkerställa att regler och anvisningar är utformade så att god intern kontroll kan upprätthållas. Reglerna skall antas av respektive styrelse. Verkställande direktör skall löpande rapportera till styrelse hur den interna kontrollen fungerar.
- Verksamhetsansvariga chefer skall se till att de antagna reglerna och anvisningarna följs samt informera övriga anställda om dess innebörd. Brister i den interna kontrollen skall omedelbart rapporteras till närmast överordnad eller den som styrelsen utsett.
- Övriga anställda är skyldiga att följa de antagna reglerna och anvisningarna i sitt arbete. Brister i den interna kontrollen skall omedelbart rapporteras till närmast överordnad eller den som styrelsen utsett.

3. Uppföljning av Intern kontroll på Gryaab AB 2017

Gryaabs styrelse fastställde "Plan för uppföljning av den interna kontrollen vid Gryaab 2016" (nedan benämnd kontrollplan) vid styrelsemötet 2016-11-25. Planen utarbetades av VD Anders Åström i samråd med kvalitets- och miljöansvarig Karl-Emil Videbris. Arbetet under 2017 har i huvudsak följt den beslutade kontrollplanen.

Internrevision av intern kontroll genomfördes 15, 20 och 22 september 2017 av Gryaabs internrevisorer.

3.1 Strategiska risker

De strategiska riskerna för Gryaab analyseras årligen i samband med budgetarbetet. Resultatet dokumenteras i Gryaabs verksamhetshandbok under beskrivningen "Övergripande riskanalys". Följande riskområden finns med i analysen:

- Organisatoriska risker
- Finansiella risker
- Risker i pågående investeringsprojekt

- Risker för ändrade förutsättningar i samband med myndighetsbeslut
- Miljörisker
- Risker för att inte nå mål som satts för kommande verksamhetsår i styrelsens inriktningsdokument

Gryaabs strategiska risker är identifierade av Gryaabs ledningsgrupp. Riskerna är bedömda utifrån sannolikhet och konsekvens. Om konsekvensen är 4 eller risken större än 12 ska handlingsplan upprättas för att åtgärda risken.

Revision av den interna kontrollen av Strategiska risker

Av kontrollplanen framgår att nedanstående kontrollmoment ska följas upp vid internrevision

- Att VD och ledningsgrupp genomfört riskanalys av och dokumenterat de strategiska riskerna i verksamhetsdokumentet "Gryaabs strategiska risker"
- Att de strategiska riskerna adresserats med lämpliga åtgärder och åtgärderna dokumenterats i verksamhetsdokumentet "Gryaabs strategiska risker"
- Att de strategiska riskerna föredragits för Gryaabs styrelse senast vid styrelsemötet i september.

Genomgången visar att intern kontroll genomförts enligt fastställda rutiner. En notering gjordes under revisionen.

Notering

Vid revisionen, 20 september, hade inte strategiska riskerna dragits för Gryaabs styrelse då styrelsemötet var inplanerat efter revisionen, den 22 september. Senare erhållet mötesprotokoll från styrelsemötet visade att VD föredrog de strategiska riskerna för bolaget.

Tidigare avvikelse från förra internkontrollen angående uppdatering av "Övergripande riskanalys" är inte längre aktuell då detta dokument inte finns längre. Tidigare avvikelse gällande utbildningsregister är åtgärdad i form av att ny rutin finns i verksamhetshandboken.

3.2 Intern kontroll av Operativa risker

Syftet med riskbedömningar för operativa risker är att förebygga risker för arbetsmiljö och yttre miljö samt att processsäkerheten säkerställs. Arbetssättet ska identifiera, värdera, åtgärda, följa upp operativa risker i verksamheten samt säkerställa lagefterlevnad.

Operativa risker definieras som risker som kan orsaka skada på människor, miljö eller egendom till följd av mänskliga fel, felaktiga konstruktioner eller system samt icke ändamålsenliga eller felaktiga interna processer. De operativa riskerna är uppdelade enligt nedan, separata rutiner finns för respektive risk.

Processrisker: En grundläggande riskidentifiering/processriskanalys är genomförd enligt Hazopmetoden för samtliga anläggningsdelar på Ryaverket under 2015/2016. Förnyad grundläggande riskvärdering ska genomföra vart 5:e år.

Bygg och anläggningsarbeten: AFS 1999:3 ställer krav på att den som låter utföra byggnads- och anläggningsarbeten under vissa förutsättningar ska upprätta en arbetsmiljöplan.

Daglig verksamhet: Daglig verksamhet styrs av kraven i AFS 2001:1 Systematiskt arbetsmiljöarbete. Arbete ska planläggas och utföras så att det kan utföras utan risker för ohälsa och olycksfall. Identifierade risker ska riskvärderas.

Verksamhetsförändringar: Enligt AFS 2001:1 ska arbetsgivaren bedöma om ändringar i verksamheten medför risker för ohälsa eller olycksfall som kan behöva åtgärdas.

Kemikalierisker: AFS 2014:43 ställer krav på att kemiska riskkällor som kan orsaka ohälsa eller olycksfall i verksamheten ska undersökas och bedömas.

Övriga risker: Övriga operativa risker finns samlade i excelfilen "Övergripande riskinventeringslista" i mappen R:\Säkerhet\Övergripande riskhantering. Filen omfattar risker på grund av yttre påverkan, intrång, hot, m.m. Förnyad riskbedömning ska göras vart 3:e år.

Revision av den interna kontrollen av Operativa risker

För operativa risker har utgångspunkten varit de huvuduppgifter som anges för verksamheten i bolagets ägardirektiv, nämligen att kostnadseffektivt samla in och behandla avloppsvatten inom ägarkommunerna. Huvuduppgiften har brutits ned i de olika anläggningsdelarna för vidare identifikation av risker. För internkontrollen är delområde Processrisker och Övriga risker särskilt intressant.

Processrisker

För grundläggande processriskanalyser i respektive anläggningsdel, inklusive stödprocesser, har HAZOP-metoden användas. Observerade risker har värderats utifrån riskvärderingsmodellen "Gryaabs tolerabla risknivå" som tillämpas inom bolaget.

Övriga risker

Övriga operativa risker som inte omfattas av HAZOP finns samlade i dokumentet "Övergripande riskbedömning operativa risker i mappen R:\Säkerhet\Övergripande riskhantering" Dessa risker omfattar t.ex. yttre påverkan, intrång, hot, mm. Riskerna har värderats utifrån riskvärderingsmodellen "Gryaabs tolerabla risknivå" som tillämpas inom bolaget.

Av kontrollplanen framgår att nedanstående kontrollmoment ska följas upp vid internrevision

- Att riskanalys genomförs enligt rutinen för "Operativa risker".

En riskanalys (inventering och värdering av risker samt förslag på åtgärder) har tidigare genomförts av en arbetsgrupp, vilket dokumenterats i Excelfilen "Övergripande riskinventeringslista". En ny modell för riskbedömning arbetades fram under 2015 och implementeras succesivt, däribland HAZOP. En HAZOP analys av hela Gryaabs verksamhet inleddes våren 2015. Samtliga anläggningsdelar och stödprocesser har nu analyserats. Risker har identifierats och relaterats till befintliga skydd. Där risker kvarstår har rekommendation om riskvärdering lämnats som underlag för prioritering av åtgärder. Under 2017 pågår arbetet med åtgärder, målet är att åtgärder är klara vid årsskiftet 2017/2018.

Vid revisionen kontrollerades samtliga delområden (inte bara processrisker samt övriga risker) genom stickprovskontroll. En fördjupad revision inom HAZOP och övriga risker bedömdes inte relevant då man befann sig mitt i ett pågående arbete med att se över den övergripande riskinventeringslistan där risker som identifierats inom HAZOP lyfts ut. Då det i samband med HAZOP analysen av Gryaabs verksamhet har gjorts en grundläggande riskvärdering av processrisker samt översyn av övriga risker utfördes revision av arbetssättet.

Revisionen visar att intern kontroll bara delvis genomförts enligt fastställda rutiner. Några noteringar gjordes under revisionen samt en avvikelse.

Avvikelse

Vid kontroll av kemikalierisker framkom att två kemikalier som används på anläggningen inte fanns i EcoOnline. Dessa två var Shell Gadius S2 (växellåsolja) samt Shell omal GX680 (växellådsolja skruvpress). Dessa två kemikalier hade genomgått granskning i kemikaliegruppen och godkänts men ännu inte kommit in i EcoOnline. Detta har inträffat på grund av att de fanns i maskiner som köps in (normalt ska det komma in i EcoOnline innan inköp).

Åtgärdsförslag är att de två växellådsoljorna läggs in i EcoOnline samt att rutinen uppdateras för att omfatta även detta förfarande.

Notering 1

Vid kontroll av processrisker frågades om riskidentifiering/ processriskanalys är genomförd enligt Hazopmetoden. "Förtjockningen" visades som ett exempel. Här fanns gul och rödmarkerade kolumner som var klarmarkerade men saknade signatur. Förslagsvis läggs signatur in.

Notering 2

Text i rutin "Operativa risker" under avsnitt kontroll och test är inte helt aktuell och behöver revideras till det nya arbetssättet. Svårt läge då man är mitt uppe i en uppdatering (övergripande riskhantering av operativa risker kontra Hazoper). Förslagsvis uppdateras texten nästa år när rensning av dokument är klart. Enligt rutinen skulle testplaner för de övriga riskerna kontrolleras av internrevisioner detta år (vart tredje år). Mot bakgrund av att "övriga risker" ej är fastställda (rensning av listan pågår) föreslås mer omfattande kontroll vid nästa

revision 2018. Stickprov på testplan utfördes på L2006-006 (Haveri på övriga dykarledning) utan anmärkning.

3.3 Intern kontroll av Ekonomiska risker

Kontroller som hanterar väsentliga identifierade risker för att säkerställa en rättvisande finansiell rapportering ska finnas. Dessa kontroller grundar sig i en bedömning av väsentliga ekonomiska risker som genomfördes av avdelningschefen för ekonomi och administration med stöd av Ernst&Young i augusti 2012. Bedömningen av väsentliga risker har sedan uppdaterats, senaste översyn skedde under 2016. Externa ekonomirevisioner utförs fyra gånger per år av Ernst&Young. Revisionerna omfattar två delårsbokslut, årsbokslut samt en revision av det löpande arbetet. I det styrande dokumentet *Rutin för ekonomisk riskhantering* har risker inventerats och för väsentliga risker har åtgärder specificerats. Riskanalysen som bifogas rutinen uppdateras årligen.

Revision av den interna kontrollen av ekonomiska risker

Av kontrollplanen framgår att nedanstående kontrollmoment ska följas upp vid internrevision

- Att riskanalys genomförts i enlighet med "Rutin för ekonomisk riskanalys" för riskerna i samband med ekonomisk rapportering.
- Att väsentliga delprocesser identifierats och att kontroller kopplats till dessa.
- Att tester av kontroller genomförts i enlighet med den årliga planen för internrevisionens arbete.

Genomgången visar att intern kontroll genomförts enligt fastställda rutiner. Några noteringar gjordes under revisionen.

Notering 1

Vid kontroll om väsentliga delprocesser identifierats och kontroller kopplats till dessa saknades en kontroll/åtgärd. Detta var för delprocessen "betalning sker till fel mottagare" där väsentligheten angetts till 4. Här har ingen kontroll/åtgärd angivits, enbart frågetecken (??). Enligt VD pågår här en diskussion om hur detta ska hanteras då det är endast intraservice som kan ändra i leverantörsregistret, dvs idag är det utanför Gryaabs befogenheter/kontroll. Förslagsvis förtydligas att detta är utanför Gryaabs befogenhet alternativt hanteras på annat sätt.

Notering 2

Kontroller har inte genomförts i enlighet med den årliga planen för internrevisionens arbete. Detta på grund av att nya och bättre mallar tagits fram och de tidigare testplanerna inte längre är aktuella. Uppdatering av beskrivning i verksamhetshandboken behövs. Ingen avvikelse på grund av kommande förändringar kring internkontroll, Gryaab har ännu inte fastställt metodiken. Uppdatering först efter beslut om hur kontrollen ska ske.

3.4 Intern kontroll av Oegentlighetsrisker

Oegentligheter utgör inte bara en ekonomisk risk, det utgör dessutom en mycket allvarlig förtroenderisk, som ytterst kan medföra att medborgarnas tilltro till det demokratiska systemet försvagas. Gryaabs verksamhet präglas av stora inköp av material och entreprenader för såväl

löpande drift som projekt för utveckling av verksamheten. I företaget finns en kontinuerlig dialog om vikten av att företaget sköter alla mellanhavanden med externa partner på ett föredömligt sätt.

Det åligger dock för företaget att även kontrollera verksamheten regelbundet mot risken för oegentligheter. Detta görs för att tydligt mot ägare och andra intressenter kunna visa att verksamheten bedrivs på ett sådant sätt som är i överensstämmelse, inte bara med lagar och regler, utan även med de värderingar som Gryaab står för. Ett led i Gryaabs arbete för att följa upp att oegentligheter inte förekommer är stickprov på inköp/utbetalningar samt personliga utlägg. Stickproven sker enligt rutin "Kontroll av oegentlighetsrisker".

Revision av den interna kontrollen av oegentlighetsrisker

Av kontrollplanen framgår att nedanstående kontrollmoment ska följas upp vid internrevision

- Att stickprov utförts och dokumenterats för inköp, utbetalningar samt personliga utlägg enligt rutin.

Genomgången visar att intern kontroll genomförts enligt fastställda rutiner. En notering gjordes under revisionen.

Notering 1

Stickprovskontroll på minst 10 st slumpvis utvalda utbetalningar för personliga utlägg var vid revisionstillfället (2017-09-20) ej utfört. Kontrollen inkom efter internrevisionen, (2017-09-22) utan vidare anmärkning, dvs innan den 30 september.

Liksom noterat föregående år bör medarbetare bli bättre på att spara följesedlar från inköp.

3.5 Intern kontroll av Tekniska utvecklingsrisker

Gryaabs tekniska utvecklingsgrupp arbetar för att Gryaab skall ha en sammanhållen utvecklingsstrategi. Gryaab skall ha tillgång till den lämpligaste tekniken för sin avloppsvattenrening och slambehandling. Gryaabs resurser skall användas klokt och dubbelarbete skall minimeras. Externa krafter skall uppmuntras att arbeta med projekt som gynnar Gryaab och/eller VA-branschen som helhet. En riskanalys genomfördes 2014-12-12 och uppdateras vid möten. Möten hålls efter behov, men normalt fyra gånger per år.

Revision av den interna kontrollen av Tekniska utvecklingsrisker

Av kontrollplanen framgår att nedanstående kontrollmoment ska följas upp vid internrevision

- Att Tekniska utvecklingsgruppen (TUG) årligen genomfört och dokumenterat en analys av riskerna för att bolaget saknar teknisk kunskap nödvändig för att nå framtida mål.

Revisionen visar att intern kontroll utförts enligt fastställda rutiner. Riskanalysen i rutin, "Riskvärdering teknisk utveckling", fastställdes efter TUG strategimöte 2017-01-18.

4. Genomförda interna och externa revisioner

Andrapartsrevision av Kuskatorpet Entreprenad och Jordbruk AB, (Gryaabs entreprenör för Revaq slam) 24 april och 23 maj 2017

Periodisk besiktning Syrhåla samt Ryaverket, 18 maj 2017

Internrevision enligt miljöledningssystemet ISO 14001, 1, 13, 15 juni 2017

*Internrevision av Gryaab enligt kvalitetsledningssystemet REVAQ, 20 september 2017
(I samarbete med Kungsbacka)*

Lekmannarevisorerna tillsammans med Stadsrevisionen i Göteborgs Stad, oktober 2017

Ernst&Young's granskning av bokslut (3 tillfällen) samt genomförande av en processrevision

Kommande revisioner

GBP internrevision, november 2017

Extern revision enligt ISO 14001, RISE 4-5 dec 2017

Revaq revision, RISE 11 dec 2017

Cecilia Press
Kvalitetsansvarig

Signatur revisor & datum

 2017-11-10

Riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll

1. Inledning

Dessa riktlinjer anger nämnders och bolagsstyrelserns ansvar i det arbete som ska ske inom ramen för styrningen, uppföljningen och kontrollen av verksamheten.

1.1. Allmänt

Nämnders och bolagsstyrelserns styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten ska vara systematisk, förebyggande och utvecklingsinriktad och ska med rimlig grad säkerställa:

- att verksamheten bedrivs ändamålsenligt och effektivt, med fokus på kvalitet för den verksamheten riktar sig till,
- att verksamheten långsiktigt bidrar till en hållbar utveckling och en god ekonomisk hushållning utifrån ett helhetsperspektiv,
- att lagstiftning, föreskrifter och riktlinjer som berör verksamheten följs,
- att informationen om verksamheten och den finansiella rapporteringen är tillförlitlig och tillräcklig.

Styrningen, uppföljningen och kontrollen av verksamheten ska också bidra till att oavsiktliga och avsiktliga fel och brister kan upptäckas i tid samt att säkra tillgångar och förhindra förluster.

Rimlig grad av säkerhet innebär att nämnderna och bolagsstyrelserna i sitt arbete med styrning, uppföljning och kontroll ska göra en avvägning mellan kontrollkostnad och kontrollnytta. Vad gäller kontrollnytta ska inte bara ekonomiska faktorer vägas in, utan även vikten av att upprätthålla förtroendet för verksamheten hos allmänheten och för den verksamheten riktar sig till samt hos andra intressenter.

Sammantaget ställer detta krav på att nämnderna och bolagsstyrelserna har ett etablerat och dokumenterat system för styrning, uppföljning och kontroll. Ett effektivt system för styrning, uppföljning och kontroll utgörs dock inte bara av systematiska arbetssätt för att planera, genomföra, följa upp, förbättra och utveckla verksamheten. Roller, ansvarsfördelning och samverkan mellan olika styr- och beslutsnivåer behöver även klargöras. Ett effektivt system för styrning, uppföljning och kontroll är i hög grad också beroende av organisationens kultur. Det är därför viktigt att styrningen inte bara handlar om vad vi ska åstadkomma och hur vi ska gå tillväga, utan även på vilket sätt vi uppträder när vi gör det. Av betydelse är vilket budskap nämnden/bolagsstyrelsen och den högsta ledningen förmedlar ("tone of the top").

1.2. Omfattning

Dessa riktlinjer tillämpas på nämnd och helägda bolag och dess verksamhetsområde så som fullmäktige – i reglemente, bolagsordning och ägardirektiv, i samband med budget eller i annat särskilt beslut (uppdrag) – har bestämt att nämnden/bolaget ska fullgöra.

När det gäller av staden delägda bolag ska, med beaktande av 3 kap. 18 § kommunallagen, så långt möjligt stadens inflytande som delägare säkerställas i aktieägaravtal och ägardirektiv. Formerna för hur ägandet ska utövas och hur ägardialogen ska genomföras med de delägda bolagen ska regleras i respektive aktieägaravtal (eller motsvarande) för bolaget.

1.3.Bakgrund

Kraven på styrning, uppföljning och kontroll har över tid skärpts i kommunallagen och aktiebolagslagen. På senare år har även krav på systematiska arbetssätt tillkommit till exempel i socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9).

Stadsledningskontoret har under de senaste åren arbetat med att förtydliga stadens sammantagna styrning och definierat Göteborgs Stads styrsystem¹. Inom ramen för detta arbete bedrivs ett antal parallella och samverkande utvecklingsprojekt där nämndernas och bolagsstyrelsernas ansvar för styrning, uppföljning och kontroll tydliggjorts till exempel i ny struktur för nämndsreglementen². Styrning, uppföljning och kontroll är numera också en tydligare del i kommunstyrelsens uppsiktsplikt³.

I arbetet med att ta fram de nya riktlinjerna har stadsledningskontoret utgått från nu gällande krav⁴ och därefter gjort justeringar och anpassningar till de krav som ställs direkt eller indirekt i lagstiftning och i relevanta ramverk/standards inom området⁵.

Den formella fördelningen av ansvar mellan styrnivåer styrs via delegation men andra roller i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll kan därtill behöva tydliggöras⁶.

För att skapa en helhetsbild, en ökad tydlighet och därmed möjliggöra effektiva arbetssätt har stadsledningskontoret valt att ta fram nya riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll vilket innebär integrerade riktlinjer för planering och uppföljning, riskhantering och intern kontroll (övergripande krav avseende verksamhetsstyrning). En vedertagen beskrivningsmodell för att förtydliga systematisk styrning är PDSA-modellen⁷. Dessa riktlinjer har därför strukturerats enligt modellen i syfte att förtydliga vad som förväntas av nämnder och bolagsstyrelser i styrningens olika faser.

Utöver dessa riktlinjer finns dock även andra styrande dokument som nämnd/bolagsstyrelse behöver beakta i sitt arbete för att uppnå en effektiv styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten⁸.

¹ Definitionen och beskrivningen av Göteborgs Stads styrsystem lanserades vintern 2015. Beskrivningen sammanfattar ingående delar och helhet i det som kan definieras som stadens styrning, **se bilaga 1**.

² Kommunstyrelsens reglemente – översyn och ny struktur (KF H 2015:201, P 2015-12-03 § 6, Dnr 0682/14)

³ Definition och arbetsformer utifrån kommunstyrelsens uppsiktsplikt (KF H 2015:123, P 2015-09-10 § 12, Dnr 1182/15)

⁴ Riktlinjer för intern kontroll (KF 2009-03-26 § 10, H 2009:36), samt Regler för budget och uppföljning (KF 2013-11-07 § 20, H 2013:167)

⁵ Förslaget grundar sig i huvudsak på det internationellt erkända ramverket för intern styrning och kontroll som utarbetats av COSO (The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission), **se bilaga 2**.

⁶ **Se bilaga 3** – Roller i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll.

⁷ PDSA är en förkortning för engelskans Plan, Do, Study, Act. Med ursprung i kvalitetsteori är det en metodik för att bedriva förbättrings- och utvecklingsarbete, se även bilaga 1.

⁸ **Se bilaga 4** – Samverkande styrande dokument avseende styrning, uppföljning och kontroll.

1.4. Lagbestämmelser

En stor del av stadens verksamhet styrs av lagstiftning. Grundläggande krav finns till exempel i förvaltningslagen, kommunallagen, aktiebolagslagen, offentlighets- och sekretesslagen och diskrimineringslagen. Kommunens grunduppdrag beskrivs dessutom i speciallagar, till exempel socialtjänstlagen och skollagen.

I kommunallagen (8 kap 1§ och 2§) anges att kommuner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer. Kommunallagen anger inte närmare vad god ekonomisk hushållning innebär, men Sveriges Kommuner och Landsting har angett att god ekonomisk hushållning inte enbart innebär att räkenskaperna går ihop på ett ansvarsfullt sätt utan begreppet innefattar även ett krav på att pengarna används till rätt saker och att de utnyttjas på ett effektivt sätt, det vill säga att man även måste ha ett verksamhetsperspektiv.

I kommunallagen (6 kap 7§) anges att nämnderna var och en inom sitt område ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt enligt de föreskrifter som gäller för verksamheten. De skall också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. I aktiebolagslagen 8 kapitlet 4§ finns motsvarande krav som reglerar bolagsstyrelsens ansvar.

Kommuner får enligt kommunallagen (3 kap 18§) lämna över en kommunal angelägenhet till en privat utförare. När vården av en kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare ska kommunen kontrollera och följa upp verksamheten.

Av kommunallagen (6 kap 1§ och 3§) framgår också att kommunstyrelsen har ett ansvar att fortlöpande följa stadens verksamhet. Detta innebär att kommunstyrelsen ska ha en överblick och kontroll (uppsikt) över övriga nämnders och bolagsstyrelsers verksamhet. Kommunstyrelsen har rätt att ta del av nämndens/bolagsstyrelsens handlingar och räkenskaper samt i övrigt följa nämnden/bolagsstyrelsen och dess verksamhet. Kommunstyrelsen ska vidare enligt kommunallagen genom årliga beslut pröva om den verksamhet som stadens bolag har bedrivit under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna (utökad uppsiktsplikt). Liksom för stadens nämnder och helägda bolag ska kommunstyrelsen även utöva uppsikt över de kommunalförbund som kommunen är medlem i.

Revisorernas ansvar enligt kommunallagen 9 kapitlet 9 § är att pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande och om den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig. Enligt kommunallagen (3 kap 17 §) följer också att kommunfullmäktige ska utse lekmannarevisorer i aktiebolag där kommunen direkt eller indirekt innehar samtliga aktier. Lekmannarevisorns uppgifter framgår av 10 kapitlet aktiebolagslagen.

1.5. Vägledning och avsteg

I beskrivningen av stadens styrsystem finns definitioner, vägledningar och guider som fungerar som stöd till förvaltningarna och bolagen vid tillämpningen av dessa riktlinjer.

Avsteg från dessa riktlinjer ska beslutas av kommunstyrelsen.

1.6. Bilagor

Bilaga 1 – Göteborgs Stads styrsystem - innehåll och logik

Bilaga 2 – COSO:s ramverk för intern styrning och kontroll

Bilaga 3 – Ansvar och roller i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll

Bilaga 4 – Samverkande styrande dokument avseende styrning, uppföljning och kontroll

2. Styrning, uppföljning och kontroll inom Göteborgs Stad

2.1. Övergripande bestämmelser

- 1 § Nämnd/bolagsstyrelse ska bedriva en ändamålsenlig och effektiv verksamhet med fokus på kvalitet för den verksamheten riktar sig till. Till detta hör att aktivt följa och agera på förändring och utveckling kopplat till ansvarsområdet, i syfte att förbättra verksamhet och arbetsformer.

Nämnd/bolagsstyrelse ska utifrån reglemente/ägardirektiv följa vad som anges i lag eller annan författning liksom av kommunfullmäktige fastställda ekonomiska ramar, mål och riktlinjer.

Nämnd/bolagsstyrelse ska även följa kommunfullmäktiges långsiktiga inriktningar för god ekonomisk hushållning så att verksamheten över tid bedrivs ändamålsenligt och bidrar till en hållbar utveckling och en god ekonomisk hushållning utifrån ett helhetsperspektiv.

Generella skyldigheter

- 2 § Nämnd/bolagsstyrelse ska bedriva sitt arbete så att det egna ansvaret för verksamheten säkerställs. Nämnd/bolagsstyrelse ska se till att det finns ett etablerat och dokumenterat system för styrning, uppföljning och kontroll som är anpassad för verksamhetens förutsättningar och behov samt dess olika styr- och beslutsnivåer.
- 3 § Riskhantering ska vara en integrerad del i nämndens/bolagsstyrelsens styrning och vara en del i beslutsfattandet vid prioritering och val av olika handlingsalternativ för att uppnå verksamhetens mål eller säkerställa verksamhetens förmåga att utföra sitt uppdrag.

Privata utförare

- 4 § Om en nämnd/bolagsstyrelse anlitar en privat utförare, för att utföra en kommunal angelägenhet som annars skulle ha utförts i egen regi, har nämnd/bolagsstyrelse kvar huvudmannaskapet och har därigenom också kvar det övergripande ansvaret för verksamheten. Nämnd/bolagsstyrelse ansvarar därmed för att se till att den anlitade privata utföraren uppfyller de bestämmelser som gäller för verksamheten.

Kommunstyrelsens uppsiktsplikt

- 5 § Nämndens/bolagsstyrelsens arbete med styrning, uppföljning och kontroll ska bedrivas så att det är möjligt för kommunstyrelsen att utöva sin uppsiktsplikt.

Nämnd/bolagsstyrelse ska lämna kommunstyrelsen den information om verksamheten som begärs. I den händelse informationen om verksamheten är sekretessbelagd måste alternativa sätt att överlämna informationen övervägas.

Kommunstyrelsen har från övriga nämnder/bolagsstyrelser rätt att begära in de yttranden och upplysningar som behövs för att kunna fullgöra sin uppsiktsplikt.
Generellt om planerings- och uppföljningsarbetet

Generellt om planerings- och uppföljningsarbetet

- 6 § Nämnd/bolagsstyrelse ska i samband med planerings, budget- och uppföljningsarbetet särskilt följa de av kommunfullmäktige beslutade regler för ekonomisk planering, budget och uppföljning.
- 7 § Nämnd/bolagsstyrelse ska följa den tidplan för det kommungemensamma planerings- och uppföljningsarbetet som fastställs i årliga anvisningar av kommunstyrelsen.
- 8 § Nämnd/bolagsstyrelse ska årligen besluta om en tid- och arbetsplan för sitt egna planerings- och uppföljningsarbetet som är i enlighet med stadens gemensamma anvisningar. Nämnd/bolagsstyrelse anger på eget initiativ hur uppföljningen av förvaltningen/bolaget ska kompletteras och fördjupas så att den fyller de egna behoven för att säkerställa nämnds- respektive bolagsstyrelseansvaret.
- 9 § Nämnder och bolagsstyrelser ska tillämpa en jämlikhets- och jämställdhetsintegrerad planerings-, budget- och uppföljningsprocess.

2.2. Planering

Inriktningsdokument och arbete med budget/affärsplan

- 10 § Nämnd/bolagsstyrelse ska med utgångspunkt från sitt reglemente/bolagsordning/ägardirektiv, kommunfullmäktiges budget, andra styrande dokument samt analys av nulägesfaktorer och utvecklingstendenser initiera budgetarbetet genom att utarbeta och besluta om ett inriktningsdokument. Ansvaret för framtagandet och beslut om inriktningsdokumentet kan inte delegeras.

Nämnd/bolagsstyrelse ska i första hand bryta ner kommunfullmäktiges mål och inriktningar och anpassa dem till övergripande inriktningar och målsättningar för sina respektive verksamheter för att bidra till en god måluppfyllelse ur ett hela-staden - perspektiv. Därefter kan nämnd/bolagsstyrelse göra ytterligare prioriteringar och formuleringar utifrån den egna verksamhetens förutsättningar.

I inriktningsdokument ska det tydligt framgå hur målen ska uppnås och vilka processägare som styrelsen eller nämnden avser samverka och föra dialog med för att nå måluppfyllelse. Nämnder och styrelser ska därefter uppdra åt förvaltningen/bolaget att utarbeta budgetförslag/affärsplan. Förslaget ska baseras på inriktningsdokumentet och innehålla konkreta och kvantifierbara mål för verksamhet och ekonomi samt beskriva hur de ska nås. Även här ska det anges hur samverkan och dialog med processägare, berörda förvaltningar och bolag ska ske. I budgeten ska det framgå hur man avser att säkerställa lika rättigheter och möjligheter ur ett invånarperspektiv.

Verksamhetsövergripande riskhantering

- 11 § I samband med framtagandet av budget/affärsplan ska riskhanteringen för olika riskområden fastställas till en samlad riskbild för nämndens/bolagsstyrelsens verksamhetsområde.

Med riskhantering avses att identifiera, analysera och utvärdera risker och därefter besluta om hur riskerna ska behandlas (accepteras, reduceras, delas eller undvikas) samt hur uppföljning av riskerna ska genomföras.

Nämnd/bolagsstyrelse ska säkerställa att riskhantering sker kontinuerligt inom väsentliga verksamhetsområden, processer och projekt samt alltid vid större förändringar i verksamheten.

Risken för förekomst av oegentligheter inom verksamhetsområdet ska alltid vara en del av nämndens/bolagsstyrelsens riskhantering.

Den samlade riskbilden ska beskriva vilka riskreducerande åtgärder/kontrollaktiviteter som har införts för att minska risken och vilka åtgärder som kommer att vidtas (åtgärdsplan).

Intern kontroll

- 12 § Utifrån den samlade riskbilden och som del av nämndens/bolagsstyrelsens arbete med att förbättra verksamheten ska nämnd/bolagsstyrelse välja ut ett antal områden/processer som särskilt ska granskas under kommande verksamhetsår för att verifiera att de riskreducerande åtgärderna/kontrollaktiviteterna fungerar på ett tillfredsställande sätt (intern kontrollplan).

Beslut om budget/affärsplan

- 13 § Nämnd/bolagsstyrelse ska senast den 31 oktober varje år för den egna verksamheten besluta om budget/affärsplan för det kommande året.

I anslutning till beslut om budget/affärsplanen ska nämnd/bolagsstyrelse fastställa:

- Åtgärdsplan, se § 11
- Intern kontrollplan, se § 12

Under valår ska nämnd/bolagsstyrelse invänta det nyvalda kommunfullmäktiges budgetbeslut innan nämnd/bolagsstyrelse fattar beslut om egen budget. Senaste tidpunkten för nämndens/bolagsstyrelsens budgetbeslut vid valår anges i kommunstyrelsens årliga anvisningar.

Skyldighet att lyfta frågor av principiell beskaffenhet

- 14 §Nämnd/bolagsstyrelse har i vissa fall rätt att besluta om ändrad inriktning eller omfattning av en verksamhet som nämnd/bolagsstyrelse bedömer lämplig eller nödvändig. Ändringar avseende såväl drift- som investeringsverksamhet som innebär antingen en avsevärd förändring av verksamheten eller är av principiell art i förhållande till mål och inriktningar ska alltid lyftas till kommunfullmäktige för ställningstagande. I de fall då detta sker ska konsekvenser, på kort och lång sikt utifrån relevanta perspektiv, tydligt framgå i nämndens/bolagsstyrelsens beslutsunderlag.

Samråd

- 15 §Nämnd/bolagsstyrelse har ansvar för att samråda med och aktivt söka samverkan med andra nämnder/bolagsstyrelser när de egna besluten och det egna agerandet påverkar andra eller när det är nödvändigt för att uppnå helhetssyn i genomförandet av kommunfullmäktiges visioner och mål. Resultatet och konsekvenserna av samråd och samverkan med andra nämnder/bolagsstyrelser ska alltid ingå som en del i det aktuella beslutsunderlaget.

2.3. Genomförande

- 16 §Nämnd/bolagsstyrelse ska se till att den är så informerad att den kan ta sitt ansvar för verksamheten och löpande fatta beslut om nödvändiga åtgärder och korrigeringar utan oskäligt dröjsmål.
- 17 §Nämnd/bolagsstyrelse har, utöver vad som anges av kommunstyrelsen i årliga anvisningar, alltid ett ansvar att på eget initiativ informera kommunstyrelsen/kommunfullmäktige om förändrade förutsättningar eller händelser som kan vara av betydelse för den kommunövergripande nivån.

2.4. Uppföljning och rapportering

- 18 §Nämnd/bolagsstyrelse ansvarar för uppföljningen av dels den egna verksamheten som det beskrivs i reglemente och ägardirektiv, dels kommunfullmäktiges mål, uppdrag och inriktningar. Uppföljningens resultat ska bidra till såväl kontroll, lärande och utveckling av verksamheten. Rapporteringen till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige ska ske utifrån ett väsentlighetsperspektiv. Har nämnd/bolagsstyrelse lämnat över verksamhet till privat utförare ska även den ingå i uppföljning och rapportering.
- 19 §Uppföljningen ska under året vara heltäckande och belysa hur verksamheten utvecklas i förhållande till de mål och inriktningar samt uppdrag som fastställts i kommunfullmäktiges budget och i det egna budgetbeslutet. Uppföljningen ska göras med fokus på den verksamheten riktad sig till.

Uppföljningen ska innehålla mätresultat men också analyser, slutsatser och kommentarer som förklarar resultatet och vad det betyder för såväl den egna verksamheten som Göteborg stad som helhet.

20 §Uppföljning av verksamhetens riskbild och beslutade åtgärder ska ingå som en del av den löpande uppföljningen.

21 §Uppföljning av intern kontrollplanen ska ske i den omfattning som fastställs av respektive nämnd/bolagsstyrelse.

2.5.Förbättring och utveckling

22 §Utiifrån slutsatser från uppföljningen ansvarar nämnd/bolagsstyrelse för att fatta beslut om åtgärder för att komma till rätta med orsaker till allvarliga avvikelser och brister i kvalitet.

23 §Nämnd/bolagsstyrelse ansvarar också för att verksamheten har ett långsiktigt perspektiv i förbättringsarbetet och att förvaltningen/bolaget initierar utveckling som ökar såväl ändamålsenligheten, effektiviteten som nyttan för den verksamheten riktar sig till.

2.6.Särskilda bedömningar och yttranden

Bedömning av effektiviteten i systemet för styrning, uppföljning och kontroll

24 §Respektive nämnd/bolagsstyrelse ska årligen utvärdera och förbättra effektiviteten i systemet för styrning, uppföljning och kontroll. I detta arbete ingår att nämnd/bolagsstyrelse erhåller information och rapportering avseende resultat av såväl genomförda interna uppföljningar och utvärderingar som iakttagelser från extern revision och övrig tillsyn.

Som en del i kommunstyrelsens uppsiktsplikt ska respektive nämnd/bolagsstyrelse i samband med årsrapportens upprättande rapportera resultatet från utvärdering samt lämna en bedömning om systemet för styrning, uppföljning och kontroll fungerar på ett betryggande sätt.

Yttrande om det kommunala ändamålet och befogenheterna

25 §Som en del i kommunstyrelsens uppsiktsplikt och som grund för kommunstyrelsens beslut ska bolagsstyrelsen och verkställande direktören i samband med årsrapportens upprättande redovisa och yttra sig om den verksamhet som bolaget har bedrivit under kalenderåret bedöms ha varit förenligt med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna i enlighet med § 3 i bolagsordningen.

Göteborgs Stads styrsystem - innehåll och logik

I stadens styrsystem definieras tre huvuddelar: utgångspunkter, förutsättningar och systematik. Utgångspunkter är de som styrningen innehållsmässigt ska ta fasta på, förutsättningar rustar vi oss med för att utöva styrning, och systematiken är själva arbetsgången i ledningsarbetet.

I vår systematik står den etablerade PDSA-metodiken⁹ som förebild för att hålla en konsekvent röd tråd från planering till utveckling och att påbörja en ny cykel med slutsatser och lärdomar från föregående period.

⁹ PDSA är en förkortning för engelskans Plan, Do, Study, Act. Med ursprung i kvalitetsteori är det en metodik för att bedriva förbättrings- och utvecklingsarbete.

COSO:s ramverk för intern styrning och kontroll¹⁰

1992 publicerade COSO (the Committee of the Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) sitt Internal Control – Integrated Framework för första gången. Ramverket har sedan dess vunnit brett erkännande och används i stor utsträckning världen runt. Det är erkänt som ett ledande ramverk för att utforma, implementera och förvalta intern styrning och kontroll och bedöma den interna styrningen och kontrollens effektivitet.

Ett effektivt system för intern styrning och kontroll består enligt ramverket av fem integrerade komponenter:

Styr- och kontrollmiljön

Styr- och kontrollmiljön är den uppsättning av standarder, processer och strukturer som är grunden för genomförandet av intern styrning och kontroll i hela organisationen. Styrelsen och den verkställande ledningen anger ”tonen” i företaget vad gäller betydelsen av intern styrning och kontroll inklusive den förväntade uppförandenormen. Ledningen förstärker förväntningarna på de olika nivåerna i organisationen. Styr- och kontrollmiljön inbegriper organisationens redbarhet och etiska normer; parametrarna som möjliggör för styrelsen att fullfölja sitt övergripande styrningsansvar; den organisatoriska strukturen och tilldelningen av befogenheter och ansvar; processen för att attrahera, utveckla och behålla kompetenta individer; och entydigheten i resultatmåten, incitamenten och belöningarna för att kunna få till stånd ett ansvarstagande för resultat och prestationer. Den så genomförda styr- och kontrollmiljön har en genomgripande effekt på hela systemet för intern styrning och kontroll.

Riskvärdering

Varje organisation möter en mångfald av risker från externa och interna källor. Risk definieras som en möjlighet att en händelse inträffar som motverkar uppnåendet av mål. Riskvärderingen innefattar en dynamisk och iterativ process för att identifiera och värdera risker knutna till uppnåendet av mål. Risker i hela organisationen för att dessa mål inte uppnås tar hänsyn och relateras till etablerade risktoleranser. På så vis utgör riskvärderingen grunden för att bestämma hur risken ska tas om hand.

En förutsättning för riskvärderingen är att mål upprättats, knutna till olika nivåer i organisationen. Ledningen specificerar målen inom kategorierna avseende verksamheten, rapporteringen och följsamheten mot lagar och regler med tillräcklig tydlighet för att kunna identifiera och analysera risker till dessa mål. Ledningen tar också hänsyn till hur målen passar in i organisationen. Riskvärderingen kräver också att ledningen överväger effekter av tänkbara förändringar i den externa miljön och i sin egen verksamhetsmodell som kan leda till att den interna styrningen och kontrollen blir ineffektiv.

Kontrollaktiviteter

Kontrollaktiviteter är handlingar etablerade genom policies och rutiner som ser till att ledningens direktiv genomförs för att reducera risker för att målen inte uppnås. Kontrollaktiviteter utförs på alla nivåer i organisationen och i olika stadier i verksamhetsprocesserna och i IT-miljön. De kan vara förhindrande eller upptäckande till sin

¹⁰ Utdrag från Internrevisorernas (IIA) översättning av ”Executive Summary” i uppdaterade COSO Internal Control Integrated Framework från 2013.

natur och kan omfatta en rad manuella och automatiserade aktiviteter såsom attester, godkännanden, verifieringar, avstämningar och återrapporteringar av verksamhetsresultat. Tvåhandsprincipen är typiskt inbyggd i urvalet och utvecklandet av kontrollaktiviteter. Där tvåhandsprincipen inte är möjlig tar ledningen fram och utvecklar alternativa kontrollaktiviteter.

Information och Kommunikation

Information är nödvändigt för att organisationen ska kunna genomföra sina ansvarsuppgifter för intern styrning och kontroll för att stödja uppnåendet av dess mål. Ledningen erhåller eller skapar och använder relevant och kvalitetssäkrad information från både interna och externa källor för att se till att de andra komponenterna fungerar. Kommunikation är den kontinuerliga, iterativa processen för att ge, dela och erhålla nödvändig information. Intern kommunikation är sättet genom vilket information sprids genom organisationen och flödar uppåt, neråt och tvärs igenom organisationen. Det gör det möjligt för personalen att få en tydlig signal från högsta ledningen att ansvar för styrning och kontroll måste tas på allvar. Extern kommunikation är tvåfaldig: den möjliggör ingående kommunikation av relevant extern information, och den ger information till externa parter som svar på krav och förväntningar.

Övervakande aktiviteter

Löpande utvärderingar, separata utvärderingar eller någon kombination av de två används för att försäkra sig om att var och en av de fem komponenterna i intern styrning och kontroll finns och fungerar inklusive kontroller för att se verkan av principerna inom varje komponent. Löpande utvärderingar inbyggda i verksamhetsprocesserna på olika nivåer i organisationen ska ge information i rätt tid. Separata utvärderingar, periodiskt genomförda, kommer att variera i omfattning och frekvens beroende på värderingen av risker, effektiviteten i löpande utvärderingar och överväganden från ledningen. Utfallet utvärderas mot kriterier etablerade av reglerande organ, erkända standardsättande organ eller ledningen och styrelsen och brister förmedlas till ledningen och styrelsen när så är lämpligt.

Ansvar och roller i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll

Den formella fördelningen av ansvar mellan styrnivåer styrs via delegation men andra roller i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll kan därtill behöva tydliggöras.

Nedan beskrivs rollerna i det förebyggande arbetet med styrning, uppföljning och kontroll samt i arbetet med att brister och förbättringsområden upptäcks och att fel förhindras, oavsiktliga liksom avsiktliga.

Första linjen	Andra linjen	Tredje linjen
Ledningen och chefer i verksamheten	Controllers och specialistfunktioner	Oberoende <u>intern</u> granskare och utvärderare
Utanför linjen (Fjärde linjen)		
Oberoende <u>extern</u> granskare, t ex revision och tillsyn		

Första linjen; är ledningen och cheferna i verksamheten. Ansvarar för verksamheten, dess mål och därmed förknippade risker. Ansvarar för att upprätthålla ett effektivt system för styrning, uppföljning och kontroll. I detta ligger att följa och upp och kontrollera verksamheten i syfte upptäcka brister och förhindra felaktigheter.

Andra linjen; är de personer som ledningen och chefer har till sin hjälp för att bygga upp, underhålla systemet för styrning, uppföljning och kontroll. De kan både förebygga, upptäcka och ta hand om inträffade brister och felaktigheter.

Tredje linjen; består av personer som har en oberoende roll i förhållande till den löpande verksamheten. De granskar och utvärderar effektivitet och kvalitet i systemet för styrning, uppföljning och kontroll. Agerar proaktivt i syfte att bidra till bestående förbättringar i verksamheten.

Utanför linjen (fjärde linjen); Stadsrevisionen, de externa revisorerna och andra tillsynsmyndigheter granskar och prövar verksamheten. Dess uppgifter är inte att förhindra fel i den löpande verksamheten utan kan i sin granskning upptäcka fel och påtala brister och därigenom förhindra fortsatta och framtida fel.

Samverkande styrande dokument i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll

Nedan återges några styrande dokument som ska läsas tillsammans i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll. Utöver dessa finns det även andra styrande dokument (styrning) inom olika områden som alltid ska beaktas av nämnden/bolagsstyrelsen i den mån de berör nämnden/bolagsstyrelsen.

- Nämndsreglemente
- Bolagsordning/Ägardirektiv
- Riktlinjer och direktiv för Göteborgs stads bolag
- Kommunfullmäktiges årliga budget
- Kommunfullmäktiges program och planer i den mån de berör nämnden/bolagsstyrelsen verksamhetsområde
- Riktlinjer för god ekonomisk hushållning och tillämpning av resultatutjämningsreserv
- Göteborgs stads kvalitetsvision
- Göteborgs principer för medborgardialog
- Regler för ekonomisk planering, budget och uppföljning
- KS Struktur- och tidplan för budget och uppföljning av KF:s budget och dess verksamheter
- Program för uppföljning av privat utförare (**kommande**)
- Instruktion för förvaltningschef
- Medarbetar- och arbetsmiljöpolicy samt riktlinje för Göteborgs Stad
- Kompetenskriterier för chefer i Göteborgs Stad
- Policy och riktlinje mot mutor i Göteborgs Stad
- Policy och riktlinje för representation
- Policy och riktlinje för sponsring
- Policy och riktlinje för upphandling och inköp inom Göteborgs Stad
- Göteborgs Stads informationspolicy och riktlinje för informations- och kommunikationsarbetet inom Göteborgs Stad
- Policy och riktlinjer för tillämpning av personuppgiftslagen vid Göteborgs Stads förvaltningar och bolag
- Arkivreglemente
- Försäkringspolicy för Göteborgs Stad och riktlinjer för försäkringsfrågor
- Säkerhetspolicy för Göteborgs Stad inklusive riktlinjer t ex riktlinjer för hantering av säkerhetsrisker.
- Finanspolicy och finansiella riktlinjer för Göteborgs Stad
- Redovisningsprinciper för Göteborgs Stad
- Regler för attest i Göteborgs Stad

Plan för uppföljning av den interna kontrollen vid Gryaab 2018

1. Intern kontroll och styrning på Gryaab AB

Göteborgs Stad har tagit fram riktlinjer för arbetet med intern kontroll inom Göteborgs Stads verksamheter. Bakgrunden är tillägg och kompletteringar i kommunallagen som berör intern kontroll. Syftet med den interna kontrollen är att säkerställa att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och att bolaget har en erforderlig struktur för att identifiera risker samt eliminera eller minimera konsekvenserna av identifierade risker. Reviderade riktlinjer trädde i kraft från och med 2017-01-01 (länk).

Göteborgs Stads riktlinjer tillämpas på nämnd och helägda bolag och dess verksamhetsområde så som fullmäktige har bestämt. Gryaab AB omfattas såsom ett majoritetsägt bolag av dessa riktlinjer.

Den formella fördelningen av ansvar mellan styrnivåer styrs via delegation men andra roller i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll kan därtill behöva tydliggöras.

Första linjen; är ledningen och cheferna i verksamheten. Ansvarar för verksamheten, dess mål och därmed förknippade risker. Ansvarar för att upprätthålla ett effektivt system för styrning, uppföljning och kontroll. I detta ligger att följa och upp och kontrollera verksamheten i syfte upptäcka brister och förhindra felaktigheter.

Andra linjen; är de personer som ledningen och chefer har till sin hjälp för att bygga upp, underhålla systemet för styrning, uppföljning och kontroll. De kan både förebygga, upptäcka och ta hand om inträffade brister och felaktigheter.

Tredje linjen; består av personer som har en oberoende roll i förhållande till den löpande verksamheten. De granskar och utvärderar effektivitet och kvalitet i systemet för styrning, uppföljning och kontroll. Agerar proaktivt i syfte att bidra till bestående förbättringar i verksamheten.

Utanför linjen (fjärde linjen); Stadsrevisionen, de externa revisorerna och andra tillsynsmyndigheter granskar och prövar verksamheten. Dess uppgifter är inte att förhindra fel i den löpande verksamheten utan kan i sin granskning upptäcka fel och påtala brister och därigenom förhindra fortsatta och framtida fel.

Enligt riktlinjerna ska PDSA-metodiken tillämpas (Plan, Do, Study, Act).

I stadens riktlinjer definieras tre huvuddelar: utgångspunkter, förutsättningar och systematik. Utgångspunkter är de som styrningen innehållsmässigt ska ta fasta på (tex lagar och författningar, politiska viljan, invånare/brukare/kunder), förutsättningar rustar vi oss med för att utöva styrning (tex

styrande dokument, förhållningssätt, organisation, roller, resurser), och systematiken är själva arbetsgången i ledningsarbetet.

Bolagsstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten ska vara systematisk, förebyggande och utvecklingsinriktad och ska med rimlig grad säkerställa:

- att verksamheten bedrivs ändamålsenligt och effektivt, med fokus på kvalitet för den verksamheten riktar sig till,
- att verksamheten långsiktigt bidrar till en hållbar utveckling och en god ekonomisk hushållning utifrån ett helhetsperspektiv,
- att lagstiftning, föreskrifter och riktlinjer som berör verksamheten följs,
- att informationen om verksamheten och den finansiella rapporteringen är tillförlitlig och tillräcklig.

Styrningen, uppföljningen och kontrollen av verksamheten ska också bidra till att oavsiktliga och avsiktliga fel och brister kan upptäckas i tid samt att säkra tillgångar och förhindra förluster.

Verksamhetsövergripande riskhantering

Enligt riktlinjerna ska bolagets styrelse i samband med framtagandet av budget fastställa riskhanteringen för olika riskområden till en samlad riskbild för bolagsstyrelsens verksamhetsområde.

Intern kontroll

Utifrån den samlade riskbilden och som del av bolagsstyrelsens arbete med att förbättra verksamheten ska bolagsstyrelse välja ut ett antal områden/processer som särskilt ska granskas under kommande verksamhetsår för att verifiera att de riskreducerande åtgärderna/kontrollaktiviteterna fungerar på ett tillfredsställande sätt (intern kontrollplan).

Beslut om budget

Bolagsstyrelse ska senast den 31 oktober varje år för den egna verksamheten besluta om budget för det kommande året. I anslutning till beslut om budget/affärsplanen ska nämnd/bolagsstyrelse fastställa:

- Åtgärdsplan
- Intern kontrollplan

I riktlinjerna bilaga 1:4 anges samverkande styrande dokument i arbetet med styrning, uppföljning och kontroll. Styrande för Gryaabs verksamhet är huvudsakligen:

- Ägardirektiv: ägarnas definition av företagets uppdrag och syfte
- Styrelsens inriktningsdokument: utifrån ägardirektivet sätta mål för innevarande år samt inriktning för framtiden
- Bolagsordning
- Lagar och regler, villkor i Gryaabs miljötillstånd, åtgärder i miljöprogram och klimatstrategiskt program, policies från staden m.m.

Följande riskanalyser görs årligen för att identifiera risker som kan medföra att företaget förhindras uppfylla uppdraget som det definieras av de styrande dokumenten:

Strategiska risker - förändringar i förutsättningar för företagets verksamhet som kan medföra risker att inte klara nuvarande eller framtida uppdrag.

Operativa risker – risker som kan medföra utebliven eller reducerad kapacitet i den operativa verksamheten eller som kan ge andra oönskade konsekvenser av den operativa verksamheten.

Ekonomiska risker – risker som kan medföra att bolagets ekonomiska rapportering inte sköts på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt.

Oegentlighetsrisker – risker för att oegentligheter inom bolaget sker som kan skada brukarnas och allmänhetens förtroende till företaget

Tekniska utvecklingsrisker – risker för att Gryaabs anläggningar är felaktigt utformade eller drivs på ett felaktigt sätt jämfört med bästa tillgängliga kunskap.

Ovan nämnda riskanalyser genomförs för att verksamheten i rimlig grad skall uppnå följande:

- Att den finansiella rapportering och information om verksamheten är tillförlitlig
- Att eliminera eller upptäcka allvarliga fel och brister
- Att verksamheten drivs ändamålsenligt och kostnadseffektivt
- Att verksamheten når de mål ägare och styrelse satt
- Att lagar och regler, tillstånd samt allmänna råd och riktlinjer med mera följs
- Att verksamheten långsiktigt bidrar till en hållbar utveckling och en god ekonomisk hushållning utifrån ett helhetsperspektiv.

Ansvarsfördelning, arbetet med:

- att bedriva den interna kontrollen utförs av Gryaabs ledningsgrupp.
- att planera, samordna och utföra uppföljning av att detta arbete samt rapportera resultaten till styrelsen i oktober utförs av Kvalitets- och miljöansvarig
- att vid mötet i november fastställa en uppdaterad plan för uppföljningen av den interna kontrollen och styrningen för nästföljande år samt följa upp resultatet vid mötet i oktober nästföljande år utförs av styrelsen.

2. Uppföljning av intern kontroll på Gryaab AB 2018

I "Gryaabs riskhanteringsmodell" (Notes Link) i verksamhetshandboken beskrivs Gryaabs hantering av risker på en översiktlig nivå. Från detta dokument hänvisas till specifika dokument för de olika ingående delområdena.

2.1. Strategiska risker

De strategiska riskerna för Gryaab analyseras årligen i samband med budgetarbetet. Resultatet dokumenteras i bolagets verksamhetshandbok under beskrivningen "Gryaabs Strategiska risker" Notes Link. Följande riskområden finns med i analysen:

- Organisatoriska risker
- Finansiella risker
- Risker i pågående investeringsprojekt
- Risker för ändrade förutsättningar i samband med myndighetsbeslut
- Miljörisker
- Risker för att inte nå mål som satts för kommande verksamhetsår i styrelsens inriktningsdokument

Vilka rutiner och kontrollmoment ska följas upp

- Att VD och ledningsgrupp genomfört riskanalys av och dokumenterat de strategiska riskerna i verksamhetsdokumentet "Gryaabs strategiska risker"

- Att de strategiska riskerna adresserats med lämpliga åtgärder och åtgärderna dokumenterats i verksamhetsdokumentet "Gryaabs strategiska risker"
- Att de strategiska riskerna föredragits för Gryaabs styrelse senast vid styrelsemötet i september.
- Att de strategiska riskernas åtgärder har helhetsperspektiv och gynnar hållbar utveckling

Kontrollmoment

- Att säkerställa att ledningen genomfört en analys av strategiska risker och dessa är adresserade med lämpliga åtgärder av bolagets ledning

Kontrollansvarig

- Kvalitets- och miljöansvarig

Kontroll färdig

- Årligen senast 30 september

Hur ska kontrollen ske

- Kvalitetsansvarig kontrollerar att dokumentet "Gryaabs strategiska risker" är uppdaterat i samband med budgetarbetet och att det föredragits för styrelsen

2.2. Operativ risker

I dokumentet "Operativa risker" (länk Notes Link) i verksamhetshandboken finns en beskrivning av de ingående delarna i området operativa risker.

Inom området har utgångspunkten varit de huvuduppgifter som anges för verksamheten i bolagets ägardirektiv, nämligen att kostnadseffektivt samla in och behandla avloppsvatten inom ägarkommunerna. Huvuduppgiften har brutits ned på de olika anläggningsdelarna för vilka risker har identifierats.

För internkontrollen 2018 är delområde Processrisker och Övriga risker särskilt intressant då arbetssättet har förändrats från tidigare år.

Processrisker

För grundläggande processriskanalyser för respektive anläggningsdel inklusive stödprocesser har HAZOP-metoden användas. Observerade risker har värderats utifrån den riskvärderingsmodellen "Gryaabs tolerabla risknivå" som tillämpas inom bolaget. För de risker som bedöms ha "gul" eller "röd" risk har ledningen fattat beslut om lämplig åtgärd samt vem som ansvarar för att åtgärden genomförs. Resultaten från detta arbete har sammanställts i mappen R:\projekt\800-konton\813 Översyn av processsäkerhet\4. Teknik

Övriga risker

Övriga operativa risker som inte omfattas av övriga operativa risker finns samlade i dokumentet Övergripande riskbedömning operativa risker i mappen R:\Säkerhet\Övergripande riskhantering

Dessa risker omfattar t.ex. yttre påverkan, intrång, hot, mm. Riskerna har värderats utifrån den riskvärderingsmodellen "Gryaabs tolerabla risknivå" som tillämpas inom bolaget. När den sammanvägda bedömningen uppgår till en tröskelnivå skall kontroll identifieras för den aktuella risken. Kontroller skall även identifieras när konsekvensen har bedömts som stor oavsett vilken bedömning som gjorts av sannolikheten. Dessa kontroller ska årligen utföras för att i tid kunna vidta skyddsåtgärder.

Vilka rutiner och kontrollmoment ska följas upp

- Att riskanalyser genomförs enligt rutinen för "Operativa risker".

Kontrollmoment

- Att säkerställa att ledningen genomför kontinuerlig analys av Processrisker och Övriga risker samt att det finns beslut om åtgärder och ansvarsfördelning för de risker som värderats som gul eller röd alternativt över vissa tröskelnivåer

Kontrollansvarig

- Kvalitets- och miljöansvarig

Kontroll färdig

- Årligen senast 30 september

Hur ska kontrollen ske

- Kvalitets- och miljöansvarig kontrollerar att sammanställningen över identifierade processrisker är uppdaterad enligt de senaste reviderade HAZOP analysen
- Kvalitets- och miljöansvarig kontrollerar att dokumentet "Övergripande riskhantering" är uppdaterat i enlighet med rutin
- Kvalitets- och miljöansvarig kontrollerar att det finns beslut om åtgärder och ansvarsfördelning för de risker som värderats som gul eller röd alternativt över vissa tröskelnivåer
- Kvalitets- och miljöansvarig kontrollerar att beslut om åtgärder är utvecklingsinriktade och effektiva

2.3 Ekonomiska risker

Gryaabs har identifierat risker i samband med ekonomisk rapportering och redovisning. För att hantera dessa risker har "Rutin för ekonomisk riskhantering" (länk Notes Link) tagits fram, syftet är att minimera riskerna som kan medföra att bolagets ekonomiska rapportering inte sköts på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt.

Gryaabs risker i samband med finansiell rapportering och redovisning utgår från en risk- och väsentlighetsanalys, där risken formuleras som sannolikheten för att fel, misskötsel, brister i måluppfyllelse i olika grad kan uppstå. Konsekvensen av felet uttrycks som ekonomiska och verksamhetsmässiga följder för bolaget som kan uppstå vid brister i hantering av ekonomi och/eller verksamhet eller vid bristande måluppfyllelse. Utifrån riskanalysen har det tagits fram en årlig värdering av väsentliga delprocesser samt tillhörande kontroller som ekonomiavdelningen följer. Denna ligger under R:\ekonomi-administration\internkontroll\20XX..

Inom följande områden har väsentliga delprocesser identifierats.

- Investeringsprocess/Anläggningstillgångar
- Inköp/Leverantörer
- Övriga manuella betalningar
- Lön/Personal
- Bokslutsprocessen

- Intäktsprocess (ny)

Den ekonomiska riskanalysen uppdateras minst årligen för att se om riskerna förändras. Dessutom kontrolleras om det har tillkommit nya risker.

Vilka rutiner och kontrollmoment ska följas upp

- Att bolaget följer "Rutin för ekonomisk riskhantering" samt utför de tillhörande kontroller av väsentliga delprocesserna

Kontrollmoment

- Att säkerställa att ledningen genomför kontinuerlig analys av risker i samband med den ekonomiska rapporteringen och att dessa är adresserade med lämpliga åtgärder av bolagets ledning

Kontrollansvarig

- Kvalitets- och miljöansvarig

Kontroll färdig

- Årligen senast 30 september

Hur ska kontrollen ske

Kvalitets- och miljöansvarig går tillsammans med AC Stab igenom:

- Att riskanalys genomförts i enlighet med "Rutin för ekonomisk riskanalys" för riskerna i samband med ekonomisk rapportering.
- Att väsentliga delprocesser identifierats och att kontroller kopplats till dessa
- Att tester av kontroller genomförts i enlighet med den årliga planen för internrevisionens arbete.
- Att ekonomisk hushållning sker utifrån ett helhetsperspektiv

2.4. Oegentlighetsrisker

Gryaab genomför årligen en bedömning av risker för oegentligheter inom bolaget. I rutinen "Kontroll av oegentlighetsrisker" (länk Notes Link) ingår att företaget gör stickprov på inköp och utbetalning. Det görs för att säkerställa att inköpen är gjorda i enlighet med gällande attesträtt, att inköpen är kopplade till verksamheten och att utbetalningar gått till rätt leverantör/person samt att det finns adekvat underlag för utbetalningen.

Vid utanordning görs också kontroller på representationskonton löpande för att säkerställa korrekt redovisning och att rätt person attesterat dessa kostnader.

Gryaab har riktlinjer kring representation och relation till leverantörer.

Vilka rutiner och kontrollmoment ska följas upp

- Att stickprov utförts och dokumenterats för inköp, utbetalningar och personliga utlägg enligt rutin.

Kontrollmoment

- Att företaget genomfört erforderligt antal slumpvisa tester samt dokumenterat resultatet enligt rutin.

Kontrollansvarig

- Kvalitets- och miljöansvarig

Kontroll färdig

- Årligen senast 30 september

Hur ska kontrollen ske

- Kvalitets- och miljöansvarig och AC Ekonomi/Administration går igenom dokumentation av genomförda kontroller.

2.5. Tekniska utvecklingsrisker

Gryaabs anläggningar är mycket tekniskt avancerade och kräver stor kompetens hos personalen. Inom branschen utvecklas kontinuerligt ny teknik och ny praxis för reningsprocesserna. Det är av största vikt att företaget har en ingående kännedom om nya tekniker och arbetssätt. Detta görs genom att den Tekniska UtvecklingsGruppen årligen genomför och dokumenterar risker för att bolaget saknar teknik och/eller kompetens för att kunna nå sina nuvarande eller framtida mål.

Vilka rutiner och kontrollmoment ska följas upp

- Rutin för riskvärdering teknisk utveckling (TUG)

Kontrollmoment

- Att Tekniska utvecklingsgruppen (TUG) årligen genomfört och dokumenterat en analys av riskerna för att bolaget saknar teknisk kunskap nödvändig för att nå framtida mål.

Kontrollansvarig

- Kvalitets- och miljöansvarig

Kontroll färdig

- Årligen senast 30 september

Hur ska kontrollen ske

- Kvalitets- och miljöansvarig kontrollerar att analys och dokumentation skett i enlighet med gällande rutin.
- Kvalitets- och miljöansvarig kontrollerar att hänsyn tas till att långsiktigt bidra till en hållbar utveckling.

2.6 Avvikelser

Noterade avvikelser vid uppföljningen av den interna kontrollen behandlas enligt rutin i Gryaabs system för avvikelshantering.

2.7 Tidplan för arbetet med intern kontroll år 2018

Under juni - september 2018 kommer kontroller som beskrivits ovan att genomföras. Resultatet av kontrollerna rapporteras till styrelsen senast den 12 oktober och redovisas tillsammans med plan för intern kontroll 2019 på styrelsemötet i oktober 2018.

PoP
Bosse Enström

Lägesrapport

EN2013, Förbättrad kvävereningsskapacitet

Projektläget

Anläggningen är nu mekaniskt färdigställs och provdrift pågår.

Genomförande av entreprenader

Alla entreprenader är klara men det pågår arbeten med mindre restpunkter.

Tider

Överlämning av anläggning pågår och beräknas vara färdigt i november.

Stadsbyggnadskontoret har lämnat slutbesked för alla om och nybyggnader i projektet.

Risk, säkerhet och hälsa

Inga incidenter eller tillbud har rapporterats under senaste perioden.

Ekonomi

Totalt har fakturerats ca 332 mkr till och med 2017-11-09.

Slutprognosen för projektet är oförändrad och inom 360 mkr. I slutprognosen ingår oförbrukade 23 mkr. för index och oförutsett.

PoP
Mats Strandberg

Lägesrapport för projekt Lokaler 2009 DC

Projektet DC är uppdelat i tre huvudentreprenader:

- BE01, schaktentreprenad
- BE04, tätt hus (platsgjuten betong, prefabstomme, tak och fönster)
- BE06, stomkomplettering samt alla installationer

BE01: Godkändes vid slutbesiktning 2014-07-04.

BE04: Godkändes vid slutbesiktningen 2016-05-27.

BE06: Godkändes vid slutbesiktningen 2017-06-13 och 2017-08-18.

Projektläget

- Driftcentralen var färdigställd juni 2017 och personalen flyttade in vecka 30.
- Markarbetena är färdigställda.
- Labbet var klart augusti 2017. Inflyttning skedde i oktober-november.

Ekonomi

- Ursprunglig budget för projekt DC som beslutades på skisskalkyler 2012 var 74 mkr.
- I juni 2014 när DC till stora delar var färdigprojekterad, så reviderades budget till 105 mkr, varav 1,9 mkr utgörs av reserv för oförutsätt och 6 mkr för index (prisutveckling) sedan kalkyl 2012.
- Reklamation av grundläggning: Huvudförhandling planeras den 22-24 januari i Stockholms Tingsrätt. Vi anser oss ha goda chanser att vinna mot IF/Ramböll. Belopp 1.100 tkr + juridiska kostnader. IF har tagit initiativ till en förlikningsdiskussion den 23 november.
- Reklamation av pågjutning bjälklag: Klar, ersättning har erhållits med 620 tkr (95%).
- Reklamation av takfönster: Klar, ersättning med 80 tkr (50%).
- Slutprognosen för projektet är 97 mkr.
- Avskrivning påbörjas 2017-08-31.

Tidplan

Planeringen för projektet är i dagsläget:

- Avveckling av fellista klar i december.
- Slutrapport och avslut av projektet klar i december.
- Intrimning av värme och kyla görs i vinter (jan-feb).
- Reklamation grundläggning kommer ej att kunna krediteras projektet förrän under 2018.

// Mats Strandberg

Projekt och planering
Jan Mattsson

Lägesrapport – Nytt miljötillstånd

Styrelsemötet 2017-11-24

Projektläget

Ansökan om nytt miljötillstånd för Ryaverket är klar och lämnades in till Länsstyrelsen den 8 september. Omfattning och villkor för det ansökta tillståndet är i enlighet med vad Gryaabs styrelse löpande har informerats om.

Alla ansökningshandlingar finns tillgängliga på Gryaabs hemsida.

Ansökan

Ansökan utgörs av tre delar:

- **Tillståndsansökan**
1 bilaga
- **Teknisk beskrivning**
7 bilagor
- **Miljökonsekvensbeskrivning**
13 bilagor

Tidplan

Länsstyrelsen och remissinstanserna beräknas tidigast begära kompletteringar av ansökan under december månad 2017.

Ekonomi

Budget för projektet är fastställd till 5,5 mkr, fram till och med juli har 4,5 mkr upparbetats. Slutprognosen för projektet är nu inom budget om 5,5 mkr.

Månadsrapport september 2017

Reningsresultat

Resultat	Medelvärde mg/l		
	Fosfor	Kväve	BOD ₇
September 2017	0,27	5,8	6,8
Året	0,21	6,98	7,13
Mars-maj	0,23	7,3	7,7
Juni-aug	0,22	4,8	6,0

Villkor i utgående vatten

Fosfor, mg/l

Gränsvärde för året 0,4

Riktvärde för året 0,3

Mars-maj, riktvärde 0,3

Juni-augusti, riktvärde 0,3

Kväve, mg/l

Riktvärde för året 10

BOD₇, mg/l

Gränsvärde för året 10

Hydraulisk belastning

Tillrinningen har varit hög under september. Förbiledning av biosteget har skett under 4 dagar med en total volym av 246 654 m³, vilket motsvarar 2,1 % av tillrinningen. Av den förbiledda volymen var 242 471 m³ direktfällt vatten och 4 183 m³ enbart mekaniskt renat. Maximalt förbiledes ett flöde på 1,47 m³/s som dygnsmedelvärde under månaden.

Sedimentering

Slamegenskaperna har varit bra och eftersedimenteringskapaciteten har varit hög med ett medelflöde på 8,9 m³/s under månaden.

Kemiska och biologiska processer

Utgående fosforhalt har varit måttlig och kvävehalten i utgående vatten har fortsatt varit mycket låg. Nitratproduktionen i biobädden var 4110 kgN/d och till detta kommer nitratproduktionen från den nya efternitrfikationen som var 2117 kgN/d.

Slamhantering

Totalt producerades 5164 ton slam på Ryaverket. Torrsubstans på avvattnat slam har varit låg med ett medel för månaden på 24,5 %. Följande Revaq slampartier har producerats: 1736, 1737, 1738 och 1739. Mängden zink gör att slampartierna 1736 och 1738 inte godkända.

Tillgänglighet reningssteg

Tester med seriedrift av rötkammarna för ökad gasproduktion har pågått sedan januari månad. Arbetet med planeringen för ett permanent driftsätt istället för parallelldrift fortsätter.

Provdraft av den nya anläggningsdelen för efternitrfikation, EN, pågår. Anläggningsdelen presterar bra och ger ett viktigt bidrag till kvävereningen. Provdraft och intrimning av den nya slamavvattningsutrustningen med skruvpressar pågår också.

Under månaden har uppstart av rejektreningen påbörjats och leverans av bärare, med aktiva bakterier på för ympning av processen, väntas i början av oktober.

I början av september havererade inloppspump 4, IN_PU4040, och har varit avställd hela månaden. Statusen är att pumpen kan vara åter i drift tidigast i december i år.

Analysmetod

Inga ändringar beträffande hanteringen och analys av prover har skett sedan föregående rapport

Bilagor

1. Vatten - analysresultat samt massbalanser av tungmetaller och näringsämnen
2. Slam - analysresultat av tungmetaller och näringsämnen, organiska miljöanalyser samt metaller
3. Vatten - diagram över analysresultat och flöde

Vatten - analysresultat samt massbalanser av tungmetaller och näringsämnen, månadsresultat

Flöden (dygnsmedelflöden)

Inkommande vatten ¹			Kemiskt/biologiskt behandlat ³			Förbilett vatten ¹		
medelflöde	max	min	medelflöde	max	min	medelflöde	max	min
m ³ /s	m ³ /s	m ³ /s	m ³ /s	m ³ /s	m ³ /s	m ³ /s	m ³ /s	m ³ /s
4,62	7,71	2,87	4,53	7,14	2,87	0,10	1,09	0,00

Koncentrationer i vatten

		Inkommande vatten ²			Utgående vatten ³		
		medel	max	min	medel	max	min
Totalfosfor	mg/l	3,5	5,6	2,4	0,27	0,36	0,18
COD_{Cr}	mg/l	345	420	290	43	49	37
BOD₇	mg/l	170	230	130	6,8	8,0	6,0
Totalkväve	mg/l	28	38	21	5,8	7,8	3,7
Ammoniumkväve	mg/l	19	26	14	3,3	4,9	0,7
TOC⁴	mg/l	51	51	51	11	11	11
Kviksilver	ug/l	0,06	0,08	0,04	0,01	0,03	0,01
Kadmium	ug/l	0,09	0,11	0,09	0,01	0,01	0,000
Bly	ug/l	2,9	4,3	2,0	0,12	0,13	0,1
Koppar	ug/l	53	68	43	9,4	14	6,6
Krom	ug/l	2,7	3,7	1,9	0,32	0,48	0,30
Nickel	ug/l	3,3	3,9	2,9	2,7	4,7	2,1
Zink	ug/l	87	120	74	7,4	10	4

Massflöden i vatten

		Inkommande avloppsvatten	Utgående Vatten ⁴	Procentuell Avskiljning %
Fosfor	ton	40	3,3	91,7
Kemisk syreförbrukning	ton	4034	514	87,3
Biologisk	ton	1950	83	95,7
Totalkväve	ton	314	73	76,7
Ammoniumkväve	ton	216	43	80,1
Kviksilver	kg	0,8	0,2	78,1
Kadmium	kg	1,2	0,1	90,2
Bly	kg	37	1,4	96,1
Koppar	kg	631	108	82,8
Krom	kg	34	3,8	89,1
Nickel	kg	41	31	24,6
Zink	kg	1052	89	91,5

¹ Obehandlat avloppsvatten

² Avloppsvatten som genomgått hela den ordinarie behandlingsprocessen.

³ Samlat utgående vatten där både det vatten som genomgått ordinarie behandling och förbilett vatten ingår.

⁴ TOC analyseras på ett veckoprov under månaden, normalt första hela veckan i månaden, av ackrediterat labb.

Bilaga 2

Slam - Analysresultat av tungmetaller och näringsämnen, organiska miljöanalyser samt metaller

Tungmetaller och näringsämnen, veckoprover ⁵

Vecka	Gränsvärde enligt SFS 1998:944 (mg/kg TS)	1736	1737	1738	1739	
Bly	100	22	21	25	29	
Kadmium	2	0,8	0,72	0,86	0,81	
Koppar	600	400	480	390	420	
Krom	100	21	22	25	22	
Nickel	50	16	16	16	19	
Zink	800	850	710	840	770	
Kviksilver	2,5	0,34	0,27	0,33	0,25	
Silver	-	1,8	1,7	1,9	1,4	
Vismut	-	5,3	5,3	5,5	5,1	
Torrsubstans (%)		24,5	24,6	24,7	25,5	
Kväve (g/kg)		49	49	49	47	
Ammonium-N (g/kg)		17	14	13	13	
Fosfor tot (g/kg)		34	29	31	30	

Organiska miljöanalyser, kvartalsprov

	Riktvärde enligt NV Rapport 4418 (mg/kg TS)	Kvartal 1	Kvartal 2	Kvartal 3	Kvartal 4
Nonylfenol	50	9,8	12		
PCB Summa 7 st	0,4	0,052	0,024		
PAH Summa 6 st*	3,0	1,36	1,3		
LAS (linjära alkylsulfonater)	-	1200	620		

* benso(a)pyren, benso(b + k)fluoranten, benso(ghi)perylene, fluoranten, Indeno(1,2,3-cd)pyren

Metaller, kvartalsprov⁶

		Kvartal 1 mg/kg TS	Kvartal 2	Kvartal 3	Kvartal 4
Al	aluminium	34 900	37 800	40 800	
As	arsenik	3,33	3,46	3,27	
Au	guld	0,277	0,544	0,311	
B	bor	9,94	12,4	16,2	
Ba	barium	273	281	319	
Be	beryllium	0,764	0,689	0,779	
Ce	cerium	36,5	35,8	38,8	
Co	kobolt	5,32	6,49	5,76	
Cs	cesium	1,28	1,00	1,07	
Dy	dysprosium	2,5	2,48	2,84	
Er	erbium	1,37	1,37	1,60	
Eu	europium	0,469	0,444	0,555	
Ga	gallium	7,21	7,39	7,21	
Gd	gadolinium	3,04	2,74	3,20	

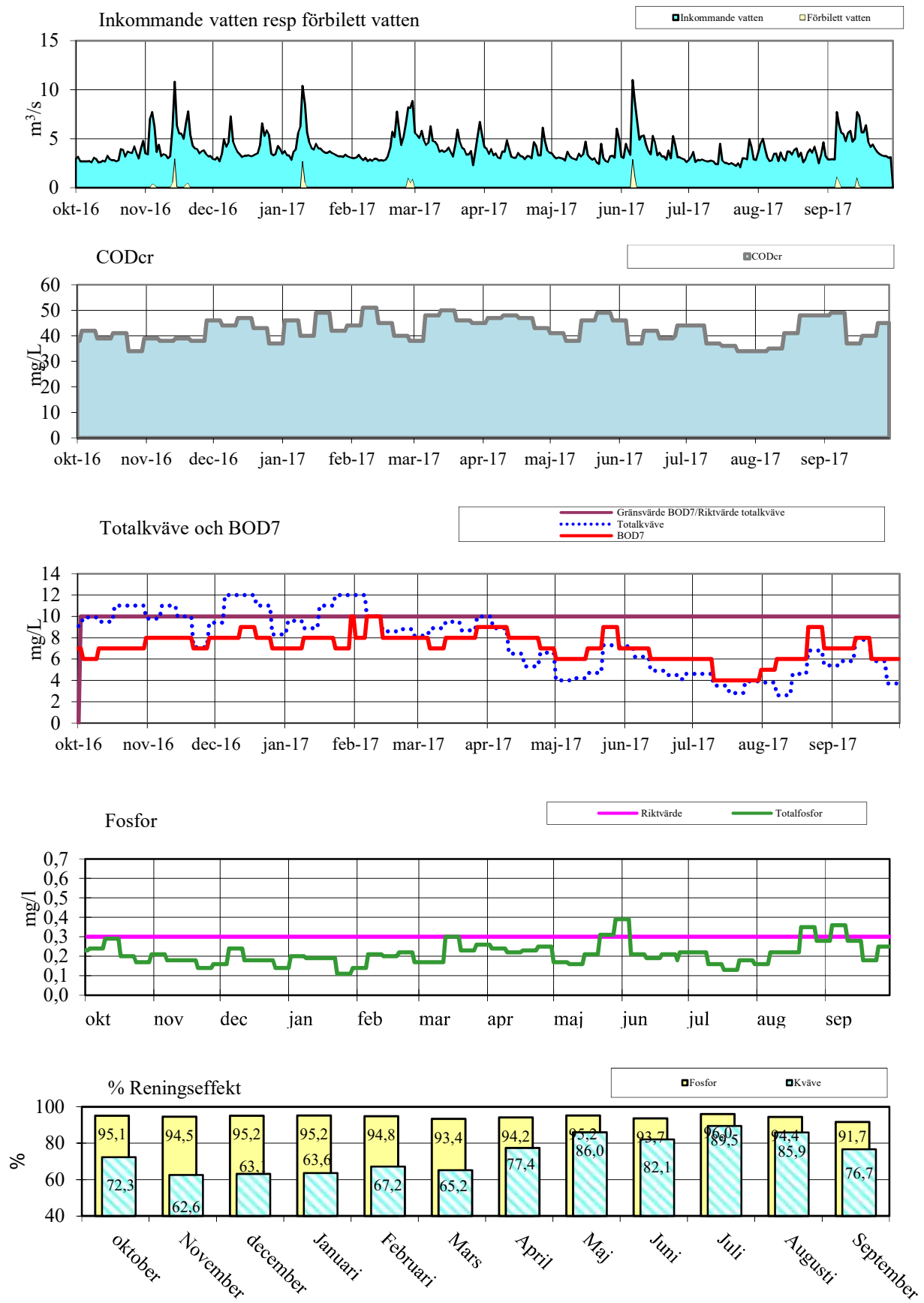
⁵ Analyserna är utförda på samlingsprov från en vecka och är utförda vid ackrediterat laboratorium

⁶ Analyserna är utförda på samlingsprov från månaderna som ingår i kvartalet och är utförda vid ackrediterat laboratorium

Ge	germanium	<5	<5	<5	
Hf	hafnium	1,35	1,58	1,60	
Ho	holmium	0,525	0,48	0,56	
In	indium	0,0513	<0,04	<0,04	
Ir	iridium	<0,01	<0,01	<0,01	
La	lantan	21,9	21,1	23,8	
Li	litium	6,05	4,79	5,09	
Lu	lutetium	0,176	0,192	0,207	
Mn	mangan	364	436	383	
Mo	molybden	4,61	6,42	4,97	
Na	natrium	2570	3090	3050	
Nb	niob	4,52	4,83	5,71	
Nd	neodym	18,1	17,2	20,1	
Pd	palladium	<0,05	0,503	<0,05	
Pr	praseodym	4,9	4,85	5,39	
Pt	platina	<0,01	0,0173	0,0119	
Rb	rubidium	28,1	28,8	32,9	
Re	rhenium	<0,01	<0,01	<0,01	
Rh	rodium	<0,05	<0,05	<0,05	
Ru	rutenium	<0,05	0,0628	0,0748	
S	svavel	9780	9030	8510	
Sb	antimon	2,16	2,42	2,42	
Sc	skandium	1,98	2,27	3,11	
Se	selen	<0,5	1,92	1,37	
Si	kisel	46 300	52 200	52 200	
Sm	samarium	3,46	3,05	3,60	
Sn	tenn	15,3	15,2	15,9	
Sr	strontium	103	123	135	
Ta	tantal	0,372	0,341	0,379	
Tb	terbium	0,448	0,423	0,443	
Te	tellur	<0,3	<0,3	<0,3	
Th	torium	4,19	3,96	4,44	
Ti	titan	2020	2050	2100	
Tl	tallium	0,202	0,164	0,169	
Tm	tulium	0,203	0,176	0,218	
U	uran	5,45	5,40	6,06	
V	vanadin	26,8	26,4	29,2	
W	volfram	8,37	4,44	7,37	
Y	yttrium	15,1	14,0	16,4	
Yb	ytterbium	1,34	1,21	1,45	
Zr	zirkonium	50,7	59,4	64,9	

Diagram, vattenanalyser, flöden och reningseffekt

Bilaga 3

Fredrik Davidsson, Liza Wellsjö,
Emilie Grubbström, Cecilia Press

Rapport från Uppströmsenheten

Information om händelser från 2017-10-12 till 2017-11-09

Tillståndsprocesser enligt Miljöbalken

Vi har yttrat oss över Stena Oil AB:s samrådsunderlag gällande reparation och ombyggnad av kaj 556 i Ryahamnen. Vi hade inget att invända mot redovisat samrådsunderlag.

Kretslopp och vatten har tillsammans med Gryaab skickat in en ändring av villkorsförslag gällande Västlänken till Mark och Miljödomstolen. Ändringen består av en justering från begränsningsvärde till riktvärde.

Utsläpp

Inga kända händelser sedan förra rapporten.

Övrigt

Under november genomförs provtagning på externslam, vilket är slam från enskilda avlopp som lämnas på slamtömningsstationerna samt slam från fettavskiljare som lämnas på MO (mottagning för organiskt material) på Ryaverket. Årlig provtagning på externt slam är ett krav enligt REVAQ.

Vi har påbörjat arbetet med kemikalieinventering hos U-verksamheter (krav enligt REVAQ). Sofie Simonson gör sin LIA (Lärande i Arbete) hos oss och hjälper till i arbetet. Brev kommer att skickas ut till företag i ägarkommunerna och därefter förs uppgifter in i ärendehanteringssystemet Grind.

Inkomdatum	Diariennr	Ärende	Händelse	Avsändare/Mottagare	Handläggare
2017-10-20	0075/17	Interna rapporter 2017	Gryaab_rappport 2017:08 - Infoarbete koppar 2017	Gryaab AB	Ann Mattsson
2017-10-20	0120/17	Avtal om vattenrättslig rådighet	Rådighet över Bräcke 729:175 och Sannegården 734:9	Gryaab AB / Göteborgs kommun	Christina Nilsson;Sven-Ove Pettersson
2017-10-26	0053/17	Delegationer vid frånvaro 2017	RWA ersätter DLU 27/10	Gryaab AB	Line Norlin
2017-10-27	0053/17	Delegationer vid frånvaro 2017	VD-delegation 31/10-3/11	Gryaab AB	Line Norlin
2017-10-27	0103/17	Remiss: Mikroplaster- Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdrag om källor till mikroplaster och förslag på åtgärder för minskade utsläpp i Sverige	Svar på remiss M2017/01473/Ke	Gryaab AB / Regeringskansliet	Cecilia Press;Karl-Emil Videbris;Liza Wellsjö
2017-10-30	0098/17	Remiss: Förslag till nya avfallsföreskrifter	Nya avfallsföreskrifter	Kretslopp och Vatten / Gryaab AB	Karl-Emil Videbris;Liza Wellsjö
2017-10-30	0119/17	Stena Oil AB - reparation och ombyggnad av kaj 556 i Ryahamnen	Remiss 2017-10-27 551-25446-2017	Länsstyrelsen i Västra Götalands län / Gryaab AB	Emilie Grubbström
2017-10-30	0120/13	Anläggningsinformations-/Konstruktionssystem	Förlängning t.om. 2019-02-28	Gryaab AB / Siemens Industry Software AB	Christina Nilsson
2017-11-01	0085/13	Projekt EN2013, utökad kväverening	Slutbesked - tidsbegränsat bygglov för uppställning av byggskylt - SANNEGÅRDEN 734:9	Stadsbyggnadskontoret Göteborgs stad / Gryaab AB	Anders Åström;Bo Enström;Jan Mattsson;Ulf Gingsjö
2017-11-01	0093/16	Berendsen	Omförhandling - entrémattor	Gryaab AB / Berendsen	Christina Nilsson;Jesper Normén

Inkomdatum	Diariernr	Ärende	Händelse	Avsändare/Mottagare	Handläggare
2017-11-03	0055/17	Polisanmälningar 2017	Polisrapport klotter - Bräcke	Polismyndigheten i Väst / Gryaab AB	Jesper Normén;Karin van der Salm;Sven-Ove Pettersson
2017-11-03	0055/17	Polisanmälningar 2017	Polisrapport klotter - Bräcke	Polismyndigheten i Väst / Gryaab AB	Jesper Normén;Karin van der Salm;Sven-Ove Pettersson
2017-11-03	0056/17	Månadsrapporter - reningsresultat	Gryaabs månadsrapport för september 2017	Gryaab AB	Karl-Emil Videbris;Liza Wellsjö
2017-11-06	0053/17	Delegationer vid frånvaro 2017	Fredrik Davidsson är tf ac på ukm 7-9/11 2017	Gryaab AB	Line Norlin

HR och kommunikation
Kommunikationsansvarig
Ellinor Günther

Mediebevakning – sammanfattning 170901–171031

Gryaab/Ryaverket

Gryaab syns ett fyrtiotal gånger under september och oktober i tidningar och i sociala medier. Då inte inräknat vår kampanj och alla delningar som gjordes av vår informationssatsning i Instagram och på Facebook. När det gäller vår kampanj har den nått 175 000 unika personer under kampanjperioden. Filmen har visats totalt 13 700 minuter, alltså cirka 9,5 dag. Vi är otroligt nöjda med spridningen av filmen och det kan tilläggas att reaktionerna på filmen har varit nästan uteslutande positiva. Vi fick enbart en negativ kommentar på filmen i sociala medier samt en sur smiley. I vårt Facebookevent kom många frågor och de puffar vi gjorde på eventsidan fick många likes. Vi spred information till alla ägarkommuners webbansvariga och en puff för öppet hus kom in på goteborg.se, Göteborgs stads Facebooksida, molndal.se lerum.se samt på Facebooksidan "En värld utan sopor" som drivs av förvaltningen Kretslopp och vatten. Vårt Göteborg samt Kungälv-Posten nappar på det pressmeddelande vi skickade ut innan öppet hus. I Kungälv-Posten intervjuas Ellinor Günther. Flera medarbetare puffar i sina sociala medier om öppet hus och även intresserad allmänhet. Två personer twittrar om förhandsvisningen av nya lokaler och reningssteg som vi hade ett par dagar innan öppet hus. Under och efter eventet var det flera besökare som lade ut inlägg på sina Instagramkonton och flera besökare tackade för ett fint arrangemang på eventsidan. Härryda-Posten plockade upp det pressmeddelande vi skickade ut på lördagen precis efter vi stängde grindarna. I pressmeddelandet berättade vi om hur dagen varit samt bifogade bilder från eventet.

Innan eventet tog SVT Nyheter Väst kontakt med Ellinor Günther för att begära ut kostnader för informationssatsningen inför öppet hus. Den 10 oktober kom artikeln och inslaget där reportern valt att inte fokusera på att informationssatsningen hade två syften utan menar att det är reklam för öppet hus enbart och att kostnaderna varit för höga. Att det dessutom kom färre besökare än väntat relateras inte till det faktum att den stora NMR-demonstrationen var samma dag. Vi vet att andra evenemang den dagen fick betydligt färre besökare än väntat (bokmässan tappade 35 procent). Dessutom framgick det i reportaget att 900 personer sett filmen vilket var gravt missvisande. Vi fick snabbt in en rättelse vilket var viktigt eftersom andra medier citerade Västnytt. På Västnytt's webb gjordes ändringar direkt i artikeln samt en rättelse kring felaktigheterna i en notis. I kvällssändningen var inslaget omgjort och en rättelse gavs även efter inslaget om felaktigheterna i morgonsändningens inslag. Svenska Dagbladet gjorde en notis. ETC Göteborg ringde och skrev sedan ett reportage där Ellinor Günther kan nyansera och få fram budskapen kring de dubbla syftena och tankar kring varför färre besökare kom. Även i ETC för vi in en rättelse, både i tidningen och på webben. I sociala medier plockades nyheten upp, bland annat av Facebooksidan slöseriombudsmannen. Det intressant är att i det här fallet blev kommentarerna till inlägget självsanerande. Många kommenterade kring att det inte var så mycket pengar och andra att det var nödvändigt att informera, annars hade inga besökare kommit.

Miljöprövningen för Västlänken får en del utrymme i media under oktober. Där nämns Gryaab eftersom vi deltagit i förhandlingarna. Bland annat västsvenskapaketet.se och i Göteborg ETC nämns Gryaab. SVT Nyheter Väst rapportera från förhandlingarna och Cecilia Press som höll föredrag citeras. Detta citat hamnar i fel sammanhang och efter samtal med reportern ändrar han så att citatet blir tydligare.

Företaget Carpe courage skriver på Facebook att de ska jobba med avdelningen teknisk försörjning på temat yttrandefrihetens gränser och högt i tak. Gärdsmosseskolan bloggar om sitt studiebesök på Gryaab och skriver att det var skitkul. Att vi söker nya medarbetare och ny vd syns på Twitter, Instagram och Facebook ett flertal gånger.

Uppströms

8 artiklar kring uppströmsfrågor har sparats under september och oktober.

- Regeringen satsar ytterligare miljoner för att avloppsvattnet ska bli så rent som möjligt. Satsningen, som är treårig, innebär att regeringen lägger totalt 165 miljoner för att reningen av avloppsvatten ska bli mer effektiv. Det handlar framförallt om rening av läkemedelsrester. Detta rapporterar flera medier eftersom det är en TT-nyhet, bland annat Sydsvenskan och Skaraborgs Allehanda. Svenskt Vatten gör en kommentar med anledning av nyheten ovan kring att regeringen tillsätter statligt stöd till kommuner som vill satsa på läkemedelsrening. De välkomnar stödet men förordar även en skyndsam utredning om hur ett utökat producentansvar skulle kunna utformas. Det behövs för att ge incitament till mer miljövänliga alternativ. Att förorenaren betalar för nödvändig rening är en bra princip. Det är inte rimligt att kostnaderna för läkemedelsrening enbart ska belasta skattebetalare och Va-kollektiv
- Sjukhuset i Halmstad har släppt ut en okänd mängd kvicksilver i avloppsvattnet. Efter en anmälan från kommunen utreder nu en åklagare om ett miljöbrott har begåtts. Det här rapporterar Hallands Nyheter.
- Smålands-Posten gör ett reportage om hur reningsprocessen funkar på Sundets reningsverk och beskriver också hur man lever avloppsvänligt.
- Kemikalieinspektionen ska kartlägga farliga ämnen i en lång rad produkter som används till vardags. Det handlar om allt från möbler till bindor, tamponger och menskoppar. De tre sistnämnda är prioriterade. Dessa produkter regleras inte specifikt i lagstiftningen och ingen myndighet har därför tillsynsansvar för kemikalierisker med dessa. Detta rapporterar Göteborgs-Posten med flera.
- Miljöpartiet skriver i en motion att de vill att Sternö reningsverk ska få ett nytt uppdrag, att rena vattnet från läkemedelsrester. Nämnden föreslår att kommunfullmäktige att bevilja motionen och att ge tekniska nämnden ett uppdrag att ta fram ett förslag på hur sådan rening skulle kunna se ut i full skala samt hur finansieringen ska lösas. Det rapporterar Sydöstran och Sveriges radio Blekinge.

Hav

Nio nyheter om havsmiljöfrågor har sparats under perioden.

- Regeringens satsning på havsmiljön i årets budgetproposition är inte bara viktig, den är absolut nödvändig. Det finns ett stort behov av forskning och innovationer för en hållbar förvaltning av haven. Det breda samarbetet knutet till forskningsstationen Kristineberg i Fiskebäckskil är just en sådan bred satsning som är nödvändig. Den behöver nu även garanteras en långsiktig finansiering, skriver bland andra professor

Lena Gipperthom på Göteborgs-Postens debattsidor. De uppmanar regeringen att stödja satsningen med en långsiktig grundfinansiering av storleksordningen tio miljoner kronor per år för att öka trovärdigheten i regeringens åtgärds paket, och säkerställa en långsiktig och internationellt konkurrenskraftig forskning och innovation inom det marina området.

- Debattartikeln som syns i de flesta medier beskriver hur Centerpartiet vill satsa på olika områden för att stärka Sveige. I slutet av artikeln tar de upp satsningar på miljö. ”Slutligen använder vi vår budget för att ta tag i allvarliga miljöproblem. Genom att lägga 1,3 miljarder mer än regeringen de kommande tre åren vill vi motverka bottendöden i Östersjön och säkra vårt dricksvatten”. Denna debattartikel får också ett antal artiklar där just satsningen på vatten lyfts fram, bland annat i TTELA.
- LRF tycker att det är bra att regeringen beslutat om en utredning om övergödning med syfte att titta på lämpliga åtgärder inom de sektorer som ger störst bidrag till övergödning. De stämmer även in i Svenskt Vattens kritik mot att regeringen duckar för Miljömålsberedningens förslag om att tillsätta en utredning som ser över hur Sverige infört EU:s ramdirektiv för vatten. LRF och Svenskt Vatten saknar initiativ och konkreta uppdrag som ger regeringen underlag i EU:s arbete med att se över direktivet. Det förändrade klimatet gör det extra viktigt att snabbt se över syftet med direktivet, målen och genomförandereglererna. Detta skriver de på sin webbplats.
- Göteborgs-Posten med flera sammanfattar sommarens algbloomning. En blåsigare junimånad än normalt gjorde att sommarens algbloomning inte kom i gång på allvar förrän i mitten av juli. Och när den väl kom i gång var den måttlig. Sommarens kraftigaste ytansamlingar observerades i norra Östersjön, men de förekom i stora delar av havsområdet fram till mitten av augusti. Sommarens algbloomning liknar de två senaste åren, med ungefär samma varaktighet och omfattning.
- Antalet arter har minskat kraftigt i havet. Det handlar om cirka 60 procent som inte återfinns när nya prover tas. Orsaken till detta är bland annat övergödning och för hårt fiske. Det berättar Kennet Lundin, marinbiolog och docent på Göteborgs Naturhistoriska museum. De har fått fram de här uppgifterna genom att jämföra prover som tagits tidigare med nya prover, säger Det är cirka 60 procent av totalt 650 arter som det inte går att hitta längre när det tas nya prover på ett antal platser som undersökts tidigare. Det här rapporterar bland annat TTELA.
- Barometern och Oskarshamns-Tidningen skriver att sälarna mår bättre och att det är ett hälsotecken för Östersjön. På 1970-talet var sälhonorna sterila på grund av miljögifter. På det viset har vi vänt förgiftningstrenden säger Börje Ekstam, universitetslektor på institutionen för biologi och miljö på Linnéuniversitetet.

Slam/biogas

Åtta artiklar om slam och biogas har sparats under september och oktober.

- I Land Lantbruk skriver Per-Göran Andersson en debattreplik till tidigare slamkritiska artiklar. Per-Göran är projektledare för slamspridning på åkermark. Han menar att det inte är lätt att läsa försöksrapporter om man inte är insatt och känner att han fick rät i sina farhågor kring att om man ger sig in i slamdebatten så tar den aldrig slut. Han upplever att det blundats för den fakta som kommit fram genom de långsiktiga försök de gjort med gödsling av slam.

- Lars Orlog (C) i Tanums kommun skriver ytterligare debattartiklar. Denna gång i Bohuslänningen där han förordar att Centerpartiet även centralt ska stoppa slamspridning och istället utvinna fosfor ur slam från reningsverk
- I en insändare i kräver Centerpartiet i Uddevalla i en motion till kommunfullmäktige att miljökraven på enskilda avlopp ska vara teknikneutral och att avloppsslam från slutna avloppsanläggningar inte ska spridas på åkrarna. Centern vill därför ompröva kommunens policy för enskilda avlopp, som innebär krav på slutna system och spridning på åkrarna. Centerns motion stöds av övriga allianspartier. Uppseendeväckande är en ledamots från Uddevallapartiet agerande vid kommunfullmäktigesammanträdet. Från talarstolen meddelar han fullmäktige att han som bonde gör ekonomiska vinster på nuvarande system och därför anser att det bör bevaras. Uddevallapartiet behöver uppenbarligen intern utbildning om jäv. En laglighetsprövning av fullmäktigebeslutet kanske vore på sin plats.
- Trots alla goda förutsättningar för biogas i Sverige har inte biogasen fått den hjälteroll som den förtjänar, då det finns en brist på systemtänkande. Sverige behöver en biogasstrategi med långsiktiga villkor och åtgärder för att säkerställa konkurrens, menar representanter från Perstorp, Arvid Nordquist, Gasnätet Stockholm, Höganäs och Energigas Sverige, i Aktuell hållbarhet. I avsaknad på ett politiskt ledarskap för biogasfrågan föreslår de ett antal prioriterade åtgärder som kan vara en del av den biogasstrategi Sverige behöver.
- Svenskt Vatten skriver ett pressmeddelande också med fokus på att biogasens miljönytta och hoten mot producenter. Sveriges biogasproduktion ökade med fyra procent under år 2016, jämfört med året innan. Allt mer av denna biogas uppgraderas också till fordonsgas, hela 64 procent. Trots denna medvind för svensk biogas finns oroande tecken. Konkurrensen från subventionerad biogas har blivit tuff för många svenska producenter. Biogasens samtliga miljönyttor måste värderas bättre för att främja den investeringsvilja som finns på marknaden.
- Lisa Ehde, miljö och klimatexpert på LRF Mjolk kommenterar en artikel som Gunnar Lindgren skrivit i medicinsk access. "LRF Mjolk, som är en branschorganisation för mejerier och mjölkföretagare, har under en lång tid haft en pågående diskussion med Gunnar Lindgren och föreningen Ren Åker Ren Mat som han representerar. Gunnar Lindgren är därför väl medveten om att vi i mjölkbranschen redan gått längre än lagstiftningen i fråga om slam. Det är därför beklagligt att han återigen går ut med uppgifter som inte stämmer för att skrämma svenska konsumenter. Vi vill därför förtydliga att det enligt lagstiftning i Sverige inte är tillåtet att sprida slam på betesmark, eller i gräs som används som foder till mjölkkor. Utöver lagstiftningen har mjölkbranschen sedan länge antagit en egen branschpolicy som förbjuder all slamspridning på mjölkgårdar."
- Avloppsreningsverket i Visby är Revaqcertifierat. Det innebär ett slam i miljömässig toppklass, vilket gynnar naturens kretslopp genom en mer hållbar återföring av växtnäring till jorden. Men det kräver naturligtvis att slammet faktiskt återförs till den gotländska myllan. På en plats som Gotland finns också ekonomiska fördelar - skulle ön slippa köra slam till fastlandet kan det spara miljontals kronor årligen. Intresse finns för att använda slammet. Problemet ligger i vad man ska använda grödan till och vad du ska odla på fälten i ett par år framåt. Problemet ligger alltså hos själva matbranschen - trots att både Livsmedelsföretagen och Svensk Dagligvaruhandel finns med i det nationella Revaq-projektet. Anders Finnsson från Svenskt Vatten tycker att

det är en märklig situation eftersom Sverige har världens bästa slam. Enligt vetenskapen ligger vi väldigt långt från några risker, men marknaden förblir ändå orolig över vad kunderna ska säga. Det här rapporterar Gotlands tidningar och Hela Gotland.

- Cirkulation och Svenskt Vatten rapportera att kadmiuminnehållet i det Revaqcertifierade avloppsslammet är rekordlågt. Det visar årets kvalitetsredovisning från Revaq.

Gryaab AB
Kommunikationsansvarig
Ellinor Günther

Omvärldsbevakning 170901-170930

Datum	Medie och titel	Innehåll
2017-09-04 Läkemedel	Sydsvenska, Skaraborgs Allehanda mfl TT-nyhet Budgetsatsning på renare vatten	Nu invigs Sveriges första fullskaliga rening av läkemedelsrester i Linköping. Regeringen satsar ytterligare miljoner för att avloppsvattnet ska bli så rent som möjligt. Satsningen, som är treårig, innebär att regeringen lägger totalt 165 miljoner kronor för att reningen av avloppsvattnet ska bli mer effektiv. Framför allt är det läkemedelsrester som man vill få bort från vattnet, något som dagens reningsverk inte klarar av. Nästa år vill regeringen satsa 45 miljoner kronor, och sedan 50 miljoner kronor året därpå, följt av 70 miljoner kronor 2020 på den nya vattenreningstekniken, pengar som ska gå öronmärkta till Naturvårdsverket. – Huvudansvaret för vattenreningen ligger ju på kommunerna och de kommer att behöva ta ett stort ansvar, men med den här satsningen vill vi uppmuntra och öka upp tempot för den här typen av rening, säger Karolina Skog.
2017-09-05 Gryaab	Facebook	Företaget Carpe Courage skriver om att det ska jobba med avdelningen Teknisk försörjning på temat yttrandefrihetens gränser och högt i tak.
2017-09-05 Uppströms	Hallands Nyheter Regionen släppte ut kvicksilver i vattnet	En okänd mängd kvicksilver från amalgam har kommit ut i avloppsvattnet från sjukhuset i Halmstad. Efter en anmälan från kommunen utreder nu en åklagare om ett miljöbrott begåtts. Det var vid ett tillsynsbesök hos specialisttandvården som Alexandra Sandberg, miljö- och hälsoskyddsinspektör, upptäckte att en golvbrunn bytts ut alldeles intill den apparat som samlar upp amalgam från verksamhetens 15 behandlingsrum. Det visade sig att man haft stopp i avloppet och först försökt rensa det med en högtryckstvätt. När det inte hjälpte beslutade man att byta såväl ledningar som golvbrunn. Problemet är att det handlade om kvicksilverklassade ledningar. Allt arbete med dem ska anmälas till oss på miljöförvaltningen. Spolvatten och slam skulle ha tagits om hand som farligt avfall, liksom de kasserade avloppsrören och golvbrunnen. Sjukhusets miljöutvecklare, Eva Karlsson, förklarar att man

		normalt sett har väldigt bra koll på sina utsläpp. - Vi har ju inte medvetet släppt ut kvicksilver i avloppet, utan här har skett ett missförstånd. Dessbättre så hanterar inte specialisttandvården så mycket amalgam, men vi vet att det finns rester av kvicksilver i rören. Varje år mäter vi hur mycket vi släpper ut och rapporterar till kommunen, säger hon.
2017-09-05 Läkemedel	Skarabrogs allehanda mfl TT Budgetsatsning på vatten utan läkemedelsrester	Nu invigs Sveriges första fullskaliga rening av läkemedelsrester i Linköping. Regeringen satsar ytterligare miljoner för att avloppsvattnet ska bli så rent som möjligt. Satsningen, som är treårig, innebär att regeringen lägger totalt 165 miljoner kronor för att reningen av avloppsvattnet ska bli mer effektiv. Framför allt är det läkemedelsrester som man vill få bort, vilket dagens reningsverk inte klarar av.
2017-09-05 Läkemedel	Svenskt vatten webb Svenskt vatten efterfrågar ökat producentansvar för läkemedel	Kommentar från Svenskt Vatten – med anledning av gårdagens nyhet om att regeringen tillsätter statligt stöd till kommuner som vill satsa på läkemedelsrening. Svenskt Vatten välkomnar regeringens stöd till utbyggd läkemedelsrening, men förordar även en skyndsam utredning av hur ett utökat producentansvar för läkemedel skulle kunna utformas. Det behövs för att ge incitament till mer miljövänliga alternativ. - Att förorenaren betalar för nödvändig rening är en bra princip, säger Svenskt Vattens vd Anna Linusson. Det är inte rimligt att kostnaderna för läkemedelsrening enbart belastar skattebetalare och VA-kollektiv.
2017-09-06 Slam	Land Lantbruk Debattreplik: Slammet ökar bördigheten	Det är inte så lätt att läsa försöksrapporter, om man inte är insatt. Det skriver Per-Göran Andersson, projektledare för Slamspridning på åkermark, i ett debattsvar. Ja då blev det som jag befارade. Ger man sig in i debatten så tar det aldrig slut, oavsett hur mycket fakta man redovisar. Jag tror att det helt enkelt är så att de som kritiserat våra försök inte är vana att tolka fältförsök. Jag har full förståelse för att alla inte har så mycket kunskap omkring att forska i fält under "verkliga" förhållanden. Tanken var redan för början att det skulle vara långliggande försök, så att man skulle kunna se de långsiktiga effekterna, både positiva och negativa. Det är vi glada för i dag. Det tog till exempel cirka 25 år innan man med säkerhet kunde konstatera de positiva effekterna på mullhalten av slamtillförsel. För mig personligen är det egentligen ointressant om slammet återförs till åkermark eller inte. Jag tolkar resultat från fältforskning och drar utifrån det mina slutsatser.

2017-09-08 Uppströms	Smålandsposten Den långa vägen från avlopp till rent vatten	Artikel som beskriver reningsprocessen på avloppsreningsverket Sundet där också beteendebudskapen fångas upp.
2017-09-11 Slam	Bohuslänningen Debatt: Sprid inte slam på åkrarna	Lars Orlog (C) i Tanums kommun skriver en debattartikel om att Centerpartiet i Tanum har i en motion till riksstämman 2017 föreslagit, att även Centerpartiet centralt skall verka för att metoden att sprida slam från kommunala reningsverk direkt på åkern ska ersättas med metoder där rena växtnäringssämnen som fosfor skiljs ut från slammet, för att sedan kunna återföras till åkermarken som gödselmedel. Metoderna finns och utvecklingen har kommit långt i flera länder i Europa.
2017-09-12 Gryaab	Facebook: En värld utan sopor Om öppet hus	Kretslopp och vattens facebooksidea en värld utan sopor länkar till vår informationssatsning och eventet öppet hus.
2017-09-14 Gryaab	Blogg: Gärds mosseskolan	Klassen bloggar om sitt besök som de tyckte var skitkul
2017-09-14 Övrigt	Cirkulation Taxehöjningar täcker inte investeringsbehovet	Höjningen av VA-taxorna går åt fel håll. Dagens finansieringsnivåer kommer inte att täcka investeringarna. I framtiden kan abonnenterna istället få snabbare och kraftigare höjningar. Det är Svenskt Vattens slutsats utifrån årets taxe-statistik.
2017-09-17 Uppströms	Göteborgs-Posten mfl TT-nyhet Tamponger ska granskas av myndighet	Kemikalieinspektionen ska kartlägga farliga ämnen i en lång rad produkter som används till vardags. Utredningen omfattar allt från möbler till träningsredskap och kläder. Bindor, tamponger och menskoppar är särskilt prioriterade. Bindor, tamponger och menskoppar är särskilt prioriterade i projektet. I dag regleras inte de här produkterna specifikt i lagstiftningen och ingen myndighet har därför tillsynsansvar för kemikalierisker med dessa. Företagen har själva ansvar för att se till att deras produkter är säkra. TT: Hur kan det vara så att produkter som kvinnor har använt i så många år, som man har inuti sina kroppar, att ni inte vet riktigt vad de innehåller? - Det tycker inte vi alls är tillfredsställande. Och det är därför vi prioriterar det också, för det är i kontakt med slemhinnor och är väldigt nära kroppen. Det är ett tungt skäl för oss.

2017-09-19 Slam	Bohuslänningen Insändare: Egna intressen som argument	Centerpartiet i Uddevalla kräver i en motion till kommunfullmäktige att miljökraven på enskilda avlopp ska vara teknikneutral och att avloppsslam från slutna avloppsanläggningar inte ska spridas på åkrarna. Centern vill därför ompröva kommunens policy för enskilda avlopp, som innebär krav på slutna system och spridning på åkrarna. Centerns motion stöds av övriga allianspartier. Uppseendeväckande är en ledamots från Uddevallapartiet agerande vid kommunfullmäktigesammanträdet. Från talarstolen meddelar han fullmäktige att han som bonde gör ekonomiska vinster på nuvarande system och därför anser att det bör bevaras. Uddevallapartiet behöver uppenbarligen intern utbildning om jäv. En laglighetsprövning av fullmäktigebeslutet kanske vore på sin plats.
2017-09-20 Gryaab	Instagram Om öppet hus	Medarbetare lägger ut bra text om öppet hus på Gryaab
2017-09-21 Biogas	Aktuell hållbarhet Debatt: Sverige behöver en strategi för att maximera nyttan av biogas	Trots alla goda förutsättningar för biogas i Sverige har inte biogasen fått den hjälteroll som den förtjänar, då det finns en brist på systemtänkande. Sverige behöver en biogasstrategi med långsiktiga villkor och åtgärder för att säkerställa konkurrens, menar representanter från Perstorp, Arvid Nordquist, Gasnätet Stockholm, Höganäs och Energigas Sverige. I avsaknad på ett politiskt ledarskap för biogasfrågan föreslår vi nu dessa prioriterade åtgärder som kan vara en del av den biogasstrategi Sverige behöver: • Nationella, uppföljningsbara mål för produktion, distribution och användning av biogas inom både transporter och industri. Branschens mål om användning av 15 TWh biogas är en bra utgångspunkt. • Förslag på hur biogasanvändning ska främjas inom de styrmedel som finns och planeras i användarledet. Det behövs ett helhetsperspektiv på de komplexa styrmedel som finns inom transport, industri, avfall och livsmedelsproduktion. • Förslag till hur biogas ska främjas som industriråvara. Detta måste ske utan att äventyra den internationella konkurrenskraften. • Långsiktiga villkor för biogas. Regeringen behöver omgående starta processen för att klargöra hur dagens tidsbegränsade skattebefrielse på biogas ska se ut i framtiden och fatta beslut om långsiktiga villkor för biogas.

		• Åtgärder för att säkra tillgången till flytande biogas för tunga transporter och industri. Dagens hinder i skattelagstiftningen behöver undanröjas så att alla gaskunder kan köpa förnybar gas på samma sätt som elkunden köper förnybar el. • Åtgärder för att säkerställa konkurrens på lika villkor för svensk och importerad biogas. Den svenska biogasproduktionen måste bevaras och utvecklas.
2017-09-21 Hav	Göteborgs-Posten Debatt: Bra havsbudget - nu krävs långsiktiga lösningar	Regeringens satsning på havsmiljön i årets budgetproposition är inte bara viktig, den är absolut nödvändig. Det finns ett stort behov av forskning och innovationer för en hållbar förvaltning av haven. Det breda samarbetet knutet till forskningsstationen Kristineberg i Fiskebäckskil är just en sådan bred satsning som är nödvändig. Den behöver nu även garanteras en långsiktig finansiering, skriver bland andra professor Lena Gipperth. Vi ser den marina infrastrukturen vid Kristineberg som en nationell resurs och ett internationellt centrum för forskning och innovationer om marina resurser och ekosystem. Vi uppmanar regeringen att stödja denna satsning med en långsiktig grundfinansiering av storleksordningen tio miljoner kronor per år för att öka trovärdigheten i regeringens åtgärds paket, och säkerställa en långsiktig och internationellt konkurrenskraftig forskning och innovation inom det marina området. Vi ser fram emot att vara med i dialogen kring regeringens satsningar på havsmiljön och bidra till att utveckla en nationell strategi för marin forskning och innovation.
2017-09-22 Hav	LRF Bra att regeringen ser över reglerna kring kretsloppet	LRF tycker att det är bra att regeringen beslutat om en utredning om övergödning med syfte att titta på lämpliga åtgärder inom de sektorer som ger störst bidrag till övergödning. Ökad återföring av växtnäring är viktigt för att nå såväl generationsmålet, ökad hållbarhet i livsmedelskedjan samt en cirkulär ekonomi. LRF har som mål att 80 procent av fosfor från städernas avloppsreningsvatten ska återföras till produktionen till 2030. Återföringen ska ligga i linje med miljömålen "Giftfri miljö" och "Ingen övergödning". Idag återförs endast en fjärdedel av växtnäringen. Det är därför bra att regeringen ser över kretsloppet och skapar klarhet i vilka regler och krav som ska gälla. LRF deltar gärna i dialoger kring hållbara kretslopp mellan stad och land, samt hur vi kan få till ökade lokala dialoger och satsningar på rätt åtgärd på rätt plats. Vi kan även stämma in i Svenskt Vattens kritik mot att regeringen duckar för Miljömålsberedningens förslag om att

		tillsätta en utredning som ser över hur Sverige infört EU:s ramdirektiv för vatten. LRF och Svenskt Vatten saknar initiativ och konkreta uppdrag som ger regeringen underlag i EU:s arbete med att se över direktivet. Det förändrade klimatet gör det extra viktigt att snabbt se över syftet med direktivet, målen och genomförandereglerna.
2017-09-22 Slam	Medicinsk access Miljögifter i mjöl och mejeriprodukter	I senaste numret av Medicinsk Access 4/5 -17 skriver Gunnar Lindgren att spridning av slam i svenskt lantbruk leder till höga halter av miljögifter i mejeriprodukter. Vi på LRF Mjolk, som är en branschorganisation för mejerier och mjölkföretagare, har under en lång tid haft en pågående diskussion med Gunnar Lindgren och föreningen Ren Åker Ren Mat som han representerar. Gunnar Lindgren är därför väl medveten om att vi i mjölkbranschen redan gått längre än lagstiftningen i fråga om slam. Det är därför beklagligt att han återigen går ut med uppgifter som inte stämmer för att skrämja svenska konsumenter. Vi vill därför förtydliga att det enligt lagstiftning i Sverige inte är tillåtet att sprida slam på betesmark, eller i gräs som används som foder till mjölkkor. Utöver lagstiftningen har mjölkbranschen sedan länge antagit en egen branschpolicy som förbjuder all slamspridning på mjölkgårdar. Det här skriver Lisa Ehde Miljö- och klimatexpert, LRF Mjolk
2017-09-22 Hav	TTELA mfl TT-nyhet C vill satsa mer på haven hav EGÜ	Centern vill satsa mer på hav och vatten än regeringen i sin budgetmotion. - Vi ser ett ökat hot mot våra hav och vattendrag, säger C-ledaren Annie Lööf. Regeringen föreslog i budgetpropositionen drygt 600 miljoner kronor 2018 för satsningar på att bland annat städa upp haven, minska övergödningen, minska nedskräpning med plast i hav och på stränder och på att återställa och ta fram nya våtmarker. - Vi är många som sett sommarens torka och vattenbrist, liksom bottendöden i Östersjön, säger Lööf. Därför vill C också stödja lokal och regional planering och lokala investeringar, till exempel i vattensnål teknik.
2017-09-27 Gryaab	Facebook och webb: Göteborgs stad, Lerums kommun och Mölnads stad	Mölnadal och Göteborgs stad tipsar om öppet hus på sina facebooksidor och webbplatser. Lerum skriver om eventet på sin webb.
2017-09-28 Gryaab	Twitter	Två personer twittrar om Gryaabs förhandsvisning av nya lokaler, reningssteg och utställning.

2017-09-28 Gryaab	Vårt Göteborg Ryaverket får nytt reningssteg för avloppsvatten	Vårt Göteborg plockar upp vårt pressmeddelande om vårt nya reningssteg där vi även bjuder in till öppet hus.
2017-09-29 Gryaab	Instagram	En medarbetare samt en intresserad person lockar till öppet hus.
2017-09-29 Gryaab	Kungälv-Posten Tre frågor till Ellinor Günther kommunikations-ansvarig hos Ryaverket	Kungälv-Posten ställer frågor till Ellinor Günther om öppet hus samt beteendebudskap.
2017-09-29 Läkemedel	Sydöstran, Sveriges radio Blekinge Bakterier ska bort efter lyckad motion	Sternö avloppsreningsverk gör ett bra jobb med att ta bort forsor och kväve från det inkommande vattnet. Däremot ligger det inte i uppdraget att rena vattnet från bakterier eller läkemedelsrester. Det skriver Miljöpartiet i en motion som lämnades in i början av året. I sin motion vill partiet att reningsverket ska få ett nytt uppdrag: att rena det kommunala avloppsvattnet som släpps ut i Karlshamnsviken från just bakterier och läkemedelsrester. Nämnden beslutar att föreslå kommunfullmäktige att bifalla motionen. I beslutet föreslår man även kommunfullmäktige att ge tekniska nämnden i uppdrag att ta fram ett förslag till hur rening av bakterier och läkemedel vid Sternö avloppsreningsverk skulle kunna se ut i full skala, tidsplanering samt hur finansieringen ska lösas. Enligt va-chefen Marika Mårtensson sker reningen av bakterier och läkemedel med hjälp av ozon. Hon är positiv till att motionen ser ut att kunna bli verklighet.
2017-09-30 Hav	Göteborgs-Posten mfl TT-nyhet Blåst försenade måttlig algblomning	En blåsigare junimånad än normalt gjorde att sommarens algblomning inte kom i gång på allvar förrän i mitten av juli. Och när den väl kom i gång var den måttlig, skriver SMHI på sin hemsida. Sommarens kraftigaste ytansamlingar observerades i norra Östersjön, men de förekom i stora delar av havsområdet fram till mitten av augusti. Sommarens algblomning liknar de två senaste åren, med ungefär samma varaktighet och omfattning.
2017-09-30 Gryaab	Instagram	Besökare filmar snäckan under öppet hus.

2017-09-30 Gryaab	Instagram	Besökare tar kort på invigningscermonin och tycker det är skitkul.
2017-09-30 Gryaab	Facebook	Både på Gryaabs event på facebook och på Gryaabs facebookside kom flera kommentarer innan, under och efter evenemanget där alla besökare hade positiva kommentarer till öppet hus.

Gryaab AB
Kommunikationsansvarig
Ellinor Günther

Omvärldsbevakning 171001-171031

Datum	Medie och titel	Innehåll
2017-10-01 Gryaab	Instagram	Besökare lägger ut hens barn spelar bajsbasket på öppet hus
2017-10-01 Gryaab	Twitter	Mölnbalds socialdemokrater skriver om förhandsvisningen av nya lokaler och reningssteg.
2017-10-03 Biogas	Svenskt Vatten Pressmeddelande: Medvind för svensk biogas – trots småblåst	Sveriges biogasproduktion ökade med fyra procent under år 2016, jämfört med året innan. Allt mer av denna biogas uppgraderas också till forðonsgas, hela 64 procent. Trots denna medvind för svensk biogas finns oroande tecken. Konkurrensen från subventionerad biogas har blivit tuff för många svenska producenter. Biogasens samtliga miljönyttor måste värderas bättre för att främja den investeringsvilja som finns på marknaden.
2017-10-04 Gryaab	Härryda-Posten Gryaab rustat för ökande befolkning	Tidningen plockar upp våra pressmeddelanden och gjorde en artikel. Vi skickade ett pressmeddelande innan öppet hus och ett samma dag, efter eventets slut, där vi också bifogade bilder från dagen.
2017-10-05 Hav	Kristianstadsbladet Debatt: Havet och miljön viktiga frågor för Centerpartiet	I riksdagen lämnar Centerpartiet denna vecka sin budgetmotion. En motion med stora satsningar på Östersjön och vattenmiljön. De vill satsa en blå miljard – 1 300 miljoner kr - på rent vatten och förbättrad havsmiljö.
2017-10-05 Hav	Mariestads-Tidningen, varnamo.nu, Hallands- Posten, Sydöstran mfl Debatt: Vi bygger ett tryggare, öppnare och starkare Sverige	Debattartikeln beskriver hur Centerpartiet vill satsa på olika områden för att stärka Sveige. I slutet tar de upp satsningar på miljö. Slutligen använder vi vår budget för att ta tag i allvarliga miljöproblem. Genom att lägga 1,3 miljarder mer än regeringen de kommande tre åren vill vi motverka bottendöden i Östersjön och säkra vårt dricksvatten.
2017-10-10 Gryaab	SVT Nyheter Väst Gryaab betalade	Inslaget och artikeln fokuserar på de resurser vi lagt på vår informationssatsning som vi hade inför öppet hus. I inslaget och artikeln kommer det inte fram att

	300 000 kronor på reklam om öppet hus Den långa vägen från avlopp till rent vatten	kampanjen hade två syften utan fokuserar enbart på öppet hus. Eftersom reportern missuppfattat antalet visningar kraftigt fick vi snabbt in en rättelse i artikeln. I kvällssändningen hade de gjort om inslaget och också lagt in efter reportaget att de behövt göra en rättelse. (För kännedom: Totalt på Facebook och Instagram visades filmen för 175 000 unika personer. Filmen har visats 13 700 minuter, alltså cirka 9,5 dag!)
2017-10-10 Gryaab	Svenska Dagbladet Reningsverket i Göteborg la 300 000 på reklam om öppet hus	Svenska Dagbladet plockar upp SVT Nyheter Västs artikel och gör en kort notis
2017-10-10 Gryaab	Facebook: Slöseriombudsmannen om öppet hus	Sidan länkar till SVT Nyheter Västs inslag. Det intressanta är att i det här fallet så blev kommentarerna på sidan självsanerande. Många kommenterade kring att det inte var så mycket pengar och andra att det var helt nödvändigt att informera, annars hade inte någon kommit.
2017-10-10 Gryaab	Twitter Nyhetsbubbla	Twitterkontot Nyhetsbubbla länkar till Västnyttis reportage
2017-10-11 Gryaab	ETC Göteborg Gryaab köpte annonser för 300 000 kronor	ETC Göteborg plockar upp SVT Nyheter Västs inslag och intervjuar Ellinor Günther. I artikeln får jag fram de två syftena, förtydligar att antalet visningar SVT refererar till är fel samt att Gryaab, precis som många som anordnade event den 30 september, troligen påverkades av den stora NMR-demonstrationen. Efter att vi fått in rättelsen till SVT kontaktade vi också ETC och de ändrade i onlineartikeln samt lade in en rättelse i tidningen.
2017-10-11 Gryaab	Västsvenskapaketet.se Information om dagens förhandlingar	Gryaab nämns eftersom vi deltagit i förhandlingarna
2017-10-11 Gryaab	SVT Nyheter Väst Miljöprovningen för Västlänken snart över	SVT rapporterar från förhandlingarna. Cecilia Press, som höll ett föredrag under dagen, citeras och citatet hamnar i fel sammanhang. Efter samtal med reportern ändrar han så att citatet blir tydligare.
2017-10-12 Gryaab	Facebook Work with us	Om två lediga tjänster på Gryaab

2017-10-16 Gryaab	ETC Göteborg Västlänkens miljöaspekter granskade i mikroskop	Artikel om förhandlingarna kring Västlänken där Gryaab nämns
2017-10-16 Hav	TTELA mfl Antalet arter i havet minskar	Antalet arter har minskat kraftigt i havet. Det handlar om cirka 60 procent som inte återfinns när nya prover tas. Orsaken till detta är bland annat övergödning och för hårt fiske. - Vi har fått fram de här uppgifterna genom att jämföra prover som tagits tidigare med nya prover, säger Kennet Lundin, marinbiolog och docent på Göteborgs Naturhistoriska museum. Det är cirka 60 procent av totalt 650 arter som det inte går att hitta längre när det tas nya prover på ett antal platser som undersökts tidigare.
2017-10-19 Hav	Barometern Sälar ett tecken på att Östersjön mår lite bättre	Att sälarna mår bra är ett hälsotecken för Östersjön. På 1970-talet var honorna sterila på grund av miljögifter som PCB och DDT. På det viset har vi vänt förgiftningstrenden. Det säger Börje Ekstam, universitetslektor på institutionen för biologi och miljö på Linnéuniversitetet.
2017-10-20 Slam	Gotlands tidningar, Hela Gotland Superslammet når inte åkern	Avloppsreningsverket i Visby är numera Revaqcertifierat. Det innebär ett slam i miljömässig toppklass, vilket gynnar naturens kretslopp genom en mer hållbar återföring av växtnäring till jorden. Och på en plats som Gotland finns också ekonomiska fördelar - skulle ön slippa köra slam till fastlandet kan det spara miljontals kronor årligen. Men det kräver naturligtvis att slammet faktiskt återförs till den gotländska myllan. Och där tar det stopp, vilket gör att resultaten uteblir. Andreas Nypelius, ledamot i LRF Gotland och växtodlingsbranschrådet, gör sitt bästa för att förklara: - Intresse finns för att använda slammet. Problemet ligger i vad du ska använda grödan till och vad du ska odla på fälten i ett par år framåt. För om du använder Revaq- slam får du inte gödsla grödor som är till direkt livsmedelsproduktion om det ska användas i Sverige. Dessa regler sätts av inköpare på kvarnar, mälterier, handeln, med mera, berättar han. Problemet ligger alltså hos själva matbranschen - trots att både Livsmedelsföretagen och Svensk Dagligvaruhandel finns med i det nationella Revaq-projektet. - Det är en märklig situation, när vi har världens bästa slam. Enligt vetenskapen ligger vi väldigt långt från några risker, men marknaden förblir ändå orolig

		över vad kunderna ska säga, utvecklar Anders Finnson på Svenskt Vatten, organisationen som leder Revaq-arbetet.
2017-10-24 Gryaab	Instagram SMW Group	Annons på instagram för industrielektriker
2017-10-26 Slam	Cirkulation, Svenskt Vatten Slammets kvalitet förbättras	Kadmiuminnehållet i det Revaq-certifierade avloppsslammet är rekordlångt. Det visar årets kvalitetsredovisning från Revaq. Kvaliteten på slammet från de reningsverk som certifierats enligt Revaq förbättrades märkbart under 2016. Branschorganisationen Svenskt Vatten anger två huvudorsaker till att föroreningarna i slammet minskat. Dels det förebyggande kemikaliearbetet och dels att det regnade väldigt lite under 2016. – Det är väldigt glädjande att vårt förebyggande arbete gått så mycket framåt. Kvaliteten på gödningen som kan levereras till åkermark från våra Revaq-reningsverk har aldrig varit bättre, vi närmar oss nu samma låga tillskott av nytt kadmium som det bästa mineralgödslet på marknaden säger Anders Finnson, Revaqs styrgruppsordförande och miljöexpert på Svenskt Vatten, i ett pressmeddelande.
2017-10-27 Gryaab	Twitter Dagens Samhälle	Annons ny vd
2017-10-30 Hav	Oskarshamns-tidningen Säljar ett tecken på att Östersjön mår lite bättre	Samma innehåll som den 19/10
2017-10-29 Gryaab	Instagram och twitter SMW-group	Om att Gryaab söker ny vd

Karin van der Salm
Tf VD

Minnesanteckningar Presidie Nr 5/2017

Namn	Närvaro	Delges	Namn	Närvaro	Delges
Peter Runström, Ordförande	x	x	Claes Johansson 2:a vice ordförande	x	X
Catrin Björkman, 1:a vice ordförande	x	x	Karin van der Salm Tf VD	x	x

- 0.
1. Gryaabs ekonomi, lån:
 - a) Presidiet gick igenom lånesituationen och hade inga synpunkter på utskickad.
 - b) Vd gick igenom månadsrapport oktober och förklarade orsaker till avvikelse från budget 2017.
 - c) VD gick igenom uppföljningsrapport 3 och hade inga synpunkter på rapporten.
2. Kvalitet, säkerhet & miljö
 - a) Vd gick igenom rapporten "säkerhetsarbetet på Gryaab 2017", presidiet hade inga synpunkter på rapporten
 - b) Vd gick igenom "Policy och riktlinjer för resor i tjänst". Policyn följer Göteborgs stad resepolicy. Presidiet beslöt att framlägga tills styrelsen för fastställande.
 - c) Vd gick igenom "Likabehandlingsplan 2018". Presidiet beslöt att framlägga tills styrelsen för fastställande.
 - d) Internkontroll rapport 2017 och plan för internkontroll 2018 kommer att presenteras av kvalitetsansvarig på Styrelsemöte
3. Projekt/utredningar
VD redovisade status i projekten EN2013, Lokaler 2012 samt nytt Miljötillstånd. Presidiet beslöt att framlägga till styrelsen för information.
4. Övriga frågor
 - a. Driftläge: Vd redogjorde för driftläget vilket är gott.
 - b. Uppströmsrapport: Vd redogjorde uppströmsrapporten och belyste förändring miljödomstolsförhandling kring västlänken.
 - c. Personal: Vd redogjorde för personalsituationen samt att processen med att rekrytera ny driftchef är igång.
 - d. Presidiet gick igenom förslaget till sammanträdestider och gjorde mindre justeringar.
5. Föredragningslista styrelsemöte 2017-11-24
Presidiet gick igenom och fastställde föredragningslistan
6. Mötet avslutades

UKM

Ann Mattsson

Styrelsebeslut om fortsatt högskolestöd

Föreslås att Gryaab fortsätter att stödja högskoleforskning inom områden av vikt för Gryaabs framtida reningsprocesser och framtida hållbar avloppsrening i Göteborgsregionen.

Föreslås att stödbeloppet är 600 000 kr/år som fördelas mellan Gryaabs viktiga högskolesamarbetspartners.

Högskolestödet fördelas främst till WET på Chalmers, genom Professor Britt-Marie Wilén. Delar av stödet kan även fördelas till Signal och Systemanalys på Chalmers (dr Torsten Wik) och/eller Kemiteknik på LTH (Professor Karin Jönsson). Den exakta fördelningen avgörs årligen av Gryaab.

Förslag till beslut

Gryaab fortsätter att stödja högskoleforskning inom för Gryaab viktiga områden enligt ovan.

Karin van der Salm
TF VD Gryaab AB

Förslag till sammanträdestider 2018

Typ av möte	Mötesdagar Förslag	Tid	UTSKICK
Presidiemöte	Torsdag 1/2 Lokal: KSA rum	kl 13.30	<u>UTSKICK</u> - Styrelsemöte 1 vecka före mötet - Årstämma: 4-6 veckor före mötet - Teknisk/ekonomisk delegation: 1 vecka före mötet - Presidiet: 3 dagar före mötet - Policydagar: 1 vecka före mötet OBS! Handlingar elektroniskt senast två dagar före utskick. Styrelsen Presidiet Tjänstemän
Tekniska och ekonomiska delegationerna	Fredag 2/2 Lokal: Kattegatt	Kl 09:00	
Styrelsemöte	Fredag 9/2 Lokal: Kattegatt	kl 9.00	
- Bokslut 2017			
- "Årsrapport Bolag-UR4"			
- Granskningsrapporter			
Årstämma	måndag 12/3 Filmsal	kl 10.00	
Konstituerande styrelsemöte	måndag 12/3 Kattegatt	Ca 11.00	
- Val av preside			
- Firmateckning			
- Attestreglemente			
- Styrelsens arbetsordning			
- Arbetsfördelning styrelse / vd			
- Instruktion ekonomisk rapp.			
- Ev. stämmodirektiv			
- Sammanträdesdagar 2018			
Presidiemöte	Torsdag 12/4 Lokal: KSA rum	kl 13.30	
Styrelsemöte	Fredag 20/4 Kungälv?	kl 9.00	
- Ram för inriktningsdokument			
- "Delårsbokslut bolag- UR1"			
- Utvärdering styrelse & VD			
- Rapport analys effektiv verksamhet			
- Tema avtal & tillgångar			
Tekniska delegationen	Fredag 18/5 Lokal: Kattegatt	kl 09:00	
Svenskt Vattens Årsmöte	22-23 Maj Helsingborg		
Policydagar	4-5 juni Stockholm?	kl 09.00	
- Strategisk inriktning			
- Inriktningsdokument			
Presidiemöte	onsdag 13/6 Lokal: KSA rum	kl 13.30	
Styrelsemöte	Tisdag 19/6 Kattegatt	kl 09.00	
- Inriktningsdokument 2019 (fastställ.)			
- Tema Drift			
Presidiemöte	Torsdag 13/9 Lokal: KSA rum	kl 13.30	
Styrelsemöte	Fredag 21/9 Lokal: Kattegatt	kl 9.00	
- "Delårsbokslut bolag-UR2"			
- Ägarfrågor			
Presidiemöte	Torsdag 18/10 Lokal: KSA rum	kl 13.30	

Förslag till sammanträdestider 2018

Tekniska och ekonomiska delegationerna	fredag 19/10 kl 9:00 Lokal: Kattegatt
Styrelsemöte - Budget år 2019 - Resultat intern kontroll 2018 - Likabehandlingsplan 2019	fredag 26/10 kl 9.00 Lokal: Kattegatt
Presidiemöte	Torsdag 15/11 kl 13.30 Lokal: KSA rum
Styrelsemöte - Plan intern kontroll 2019 - Säkerhetsrapport - "Delårsbokslut bolag- UR3" - Tema arbetsmiljö och personalfrågor	Fredag 24/11 kl 9.00 Lokal: Kattegatt

Personalmöten i filmsalen på Ryaverket 2018

dag	datum	Tid	Skicka rapporterna till kommunikatörerna	Tema
onsdag	28/2	kl 12.05	23/2	
onsdag	13/6	kl 12.05	31/5	
onsdag	5/9	kl 12.05	30/8	
onsdag	5/12	kl 12.05	29/11	

Välkommen till ägardialog med **Gryaabs ägarråd**

Syftet med delägarnas ägande av Gryaab är att vi tillsammans ska styra mot ambitionerna i ägardirektiv och aktieägaravtal samt aktivt medverka till en hållbar utveckling. För att uppnå detta bjuder ägarrådet in till dialog med fokus på de mest centrala frågorna ur verksamhetens och ägarnas perspektiv.

Som ordförande i Gryaabs styrelse får du denna inbjudan till ägardialog som vi vill att du vidarebefordrar till hela styrelsen i Gryaab.

Ni är varmt välkomna till ägardialog **den 7 december** i Göteborgs Stadshus lokaler på Kronhusgatan 2F.

Agenda

- 10.30 Introduktion
- 10.35 Dialog kring fördjupade frågeställningar som framgår av bilaga 1.
- 11.40 Ägarrådet sammanfattar för egen del dialogen inför upprättande av eventuell handlingsplan

Vi ser gärna att ni förbereder er enligt ovan agenda och bilaga 1, för ägarrådets fördjupade frågeställningar.

Varmt välkomna!

Jonas Attenius/Jonas Ransgård

Fördjupade frågeställningar

Regionen står inför stora utmaningar inom områden som stadsutveckling, miljö- och energifrågor. Gryaabs verksamhetsområde är en viktig del i regionens utveckling och i utvecklingen av ett hållbart samhälle.

Utifrån ovanstående har följande frågeställningar identifierats som väsentliga att diskutera på årets ägardialog.

Dialogområden

Eventuellt kompletterande kommentarer till rapporter från handlingsplan:

- Status och bedömning av fortsatt process avseende miljötillstånd?
- Tillskottsvatten och utveckling, aktiviteter och samverkan kring detta?
- Styrelsens kompletterande kommentarer till rapport avseende benchmarks och effektivitetsutveckling?
- Senaste utfallet av jämförelse med Käppalaverket och Syvab?
- Vilka slutsatser drar styrelsen från resultat av mätningar?

Fastighet för framtida expansion

- Hur ser styrelsens planering ut för att säkerställa fastighet för framtida expansion.
- Vilka kontakter finns med markägare?

Potentiella delägare

- Styrelsens ev. kompletterande kommentarer till Bollebygds kommuns ansökan om delägarskap och ev. ytterligare kontakter med potentiella delägare?

Aktieägaravtalet

- Vilken bedömning gör styrelsen över aktieägaravtalets text om att styrelsen bestämmer över anslutning i vissa situationer i relation till huvudmännens ansvar enligt VA-lagen och allmänna bestämmelser?
- Vilka fördelar/nackdelar ser styrelsen med nuvarande "överlappning" av beslutsmandat?

Tillskottsvatten

Efter Gryaab's utredning beslutade ägarrådet 2013 att inte gå vidare med att ge Gryaab i uppdrag att utveckla en avgiftsmodell baserad på incitament och förmåga att avleda tillskottsvatten så att det inte kommer till Gryaab.

- Vilken bedömning gör styrelsen i nuläget avseende förutsättningar för och konsekvenser av en avgiftsmodell med inslag av incitament?

Stadsdirektör Eva Hessman

2017-10-16

Till Styrelsens presidium samt VD

Underlag för löneöversyn av stadens bolagschefer 2018

Enligt KF/KS delegation åligger det stadsdirektören att besluta om lön för förvaltningschefer och merparten av bolagscheferna. För de bolag som inte innefattas av KS/KF delegation är det styrelsen, och inte stadsdirektören, som fattar beslut om lön. Detta brev riktar sig till er som presidier i ett sådant bolag där styrelsen fattar beslut om lön.

Det pågår en översyn av förutsättningarna för lönesättning av stadens förvaltnings- och bolagschefer. I avvaktan på resultatet av den översynen och eventuella beslut om förändringar i kommunfullmäktige påbörjar vi processen kring löneöversynen för 2018 i enlighet med de beslut som gäller i nuläget.

För att få ett helhetsperspektiv på löneöversynen för samtliga förvaltnings- och bolagschefer i staden så genomförs därför samtliga steg i löneöversynsprocessen, förutom själva lönebeslutet, även för bolagschefer som inte omfattas av KS/KF delegation. För dessa bolagschefer kommer processen att avslutas med att stadsdirektören lämnar en rekommendation om lön till styrelsen som sedan fattar det slutliga beslutet.

För att jag skall kunna genomföra de förberedande delarna av processen och lämna en rekommendation inför 2018 års löneöversyn för berörda bolagschefer behövs ett underlag från styrelsen med bedömning av VD:s resultat och prestation i uppdraget. Jag bifogar en mall som underlag för presidiets prestationsbedömning.

Utgångspunkten i bedömningen är att staden förväntar sig att bolagscheferna presterar ett bra resultat, dvs. att detta är det normala utfallet. I de fall där styrelsen bedömer att chefen gör ett bättre eller sämre resultat än normalt skall detta redovisas. Som stöd för styrelsens bedömning är det bra att utgå från nedanstående utgångspunkter:

- Hur VD leder organisationen utifrån grunduppdrag och särskilda utmaningar
- Hur VD bidrar till att organisationen levererar utifrån mål och uppdrag
- Hur VD skapar förutsättningar för styrelsens arbete
- Hur VD möjliggör för Styrelsen att bidra till "hela staden"-perspektivet

Även om styrelsen inte har detaljkunskap om chefens resultat och prestationer är det värdefullt att få styrelsens övergripande bedömning. Det är en väsentlig förutsättning för att jag skall kunna lämna en så objektiv rekommendation om som möjligt.

När jag har fått er bedömning kommer jag därefter att göra en samlad bedömning av chefernas resultat och prestationer. Därefter informerar jag styrelsen om vilken rekommendation jag lämnar innan den nya lönen för 2017 fastställs av styrelsen.

Jag behöver få er skriftliga bedömning till mig senast **2017-12-31**. Mallen kan fyllas i som worddokument, för att därefter mailas till:

yvonne.nilsson@stadshuset.goteborg.se

Med vänlig hälsning
Eva Hessman
Stadsdirektör

Bilagor:

1. Underlag för resultat-/prestationsbedömning av VD i berörda bolag inför löneöversyn 2018.

Göteborgs Stad

Stadsledningskontoret

Förslag till Underlag för presidiets samlade bedömning av VD:s resultat och prestation det gångna året (2017)

Bolag:

VD:s namn:

Styrelsens förväntningar på VD:

1. Vilka var era förväntningar med utgångspunkt från bolagets grunduppdrag?
2. Vilka var era förväntningar med utgångspunkt från bolagets särskilda utmaningar det gångna året?

Bedömning av prestation

3. Hur bedömer ni VD:s resultat i förhållande till bolagets grunduppdrag? Motivera gärna med exempel.
4. Hur bedömer ni VD:s resultat i förhållande till bolagets särskilda utmaningar? Motivera gärna med exempel.
5. Vilka förutsättningar inom eller utom organisationen bedömer ni har påverkat resultatet av VD:s arbete? Positiva resp. negativa.
6. Vilken är er sammantagna bedömning av VD:s prestation?
7. Ser ni utvecklingsområden för att VD:s prestation ska kunna bli ännu bättre?

Kontaktuppgifter till Bolagets presidium

Namn:

Kontaktuppgifter; e-post samt telefon

Namn:

Kontaktuppgifter; e-post samt telefon

Namn:

Kontaktuppgifter; e-post samt telefon